

OKSER 2007

AZ ORSZÁGOS KÖRNYEZETI SUGÁRVÉDELMI ELLENŐRZŐ RENDSZER (OKSER) 2007. ÉVI JELENTÉSE

Budapest, 2008. november

A jelentést az OKSER Szakbizottság 2008. 10. 15-i ülésén hagyta jóvá

Tartalomjegyzék

Előszó.....	4
Bevezetés	8
Következtetések	10
Conclusion	10
1. Külső gammadózis-teljesítmény	11
1.1. Országos adatok	12
1.1.1. A Radiológiai Távmérő hálózat adatai (OKF, MH, OMSZ)	12
1.1.2. Az országos TLD-mérőhálózat adatai (OSSKI)	16
1.2. Létesítményi mérési adatok	19
1.2.1. Egyetemek mérési eredményei	19
1.2.2. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző állomásainak mérési adatai	22
1.2.3. A KFKI telephelyén mért gammadózis-teljesítmények	24
1.2.4. A mohi atomerőmű környezetébe eső hazai területen mért dózisteljesítmények (OSSKI)	26
1.2.5. Bábaapáti környéki dózisteljesítmény mérések (OSSKI)	27
1.2.6. Az OSSKI telephelyén végzett mérések	32
2. Levegőszűrők (aeroszol)	33
2.1. Az országos ellenőrzési eredmények	33
2.2. Létesítmények környezetében mért aeroszol-koncentrációk	35
2.2.1. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző rendszerének mérési eredményei	35
2.2.2. A püspökszilágyi RHFT telephelyének adatai	35
2.2.3. A KFKI telephelyén mért aeroszol-koncentrációk	36
3. Kihullás (fall-out)	37
3.1. Országos adatok	37
3.2. Létesítmények környezetében mért kihullások	40
3.2.1. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző rendszerének mérési eredményei	40
3.2.2. A püspökszilágyi RHFT telephelyén mért eredmények	40
4. Talaj	42
4.1. Országos adatok	42
4.2. Létesítmények környezetében mért adatok	46
4.2.1. A püspökszilágyi RHFT telephelyi mérési eredményei	46
5. Növényzet	47
5.1. Takarmány	47
5.1.1. Országos adatok	48
5.1.2. A püspökszilágyi RHFT telephelyén mért adatok	52
5.2. Növényi eredetű, nyers élelmiszer	52
5.2.1. Országos adatok	52
5.3. Feldolgozott, növényi eredetű élelmiszer	56
5.3.1. Országos adatok	56
6. Állati eredetű élelmiszerek	60
6.1. Tej, tejtermék	60
6.1.1. Országos adatok	60
6.2. Hús és hústermékek aktivitáskoncentrációi	64
6.2.1. Országos adatok	64
6.2.2. A Paksi Atomerőmű környezetében vett halminták mérési eredményei	68
7. Felszíni vizek	69
7.1. Országos adatok	69
7.2. Létesítmények környezetének felszíni vizeiben mért aktivitáskoncentrációk	71
7.2.1. A Paksi Atomerőmű ellenőrzési adatai	71
8. Ivóvíz	73
8.1. Vezetékes ivóvíz országos adatok	73
8.2. Ásványvizek	76
9. Vegyes élelmiszer	77
9.1. Országos adatok	77
10. A természetes eredetű sugárterhelés fontosabb forrásai	78
10.1. A RAD Labor országos felmérése	78
Irodalom	81

Előszó

A Magyarországon működő három nagy hatósági rendszerben, az Egészségügyi, a Földművelésügyi és a Környezetvédelmi Minisztérium rendszereiben mért mérési eredmények összesítésére jött létre – az Országos Atomenergia Hivatal koordinálása mellett – a Hatósági Környezeti Sugárvédelmi Ellenőrző Rendszer (HAKSER), amelynek mérési eredményei – értékelésükkel együtt – 1984 óta folyamatosan, éves jelentésekben olvashatóak.

Célszerű a különböző helyeken, akár hatóságok, akár más intézmények által végzett valamennyi mérés eredményeit egyetlen központi adatbázisba gyűjteni, egyrészt, hogy az érintettek (akár szakemberek, akár a lakosság érdeklődő tagjai, csoportjai) könnyen áttekinthető, teljes képet kaphassanak az ország sugárzási helyzetéről, másrészt, hogy a teljes adatsor elemzése rávilágítson az esetleges „fehér foltokra”, vagy éppen a felszámolásra érdemes, felesleges párhuzamosságokra.

Ennek felismeréseként jelent meg 2002 végén a kormány 275/2002. (XII. 21.) Korm. rendelete az országos sugárzási helyzet és radioaktív anyagkoncentrációk ellenőrzéséről (Rendelet), amely rendelkezik az eredmények összegyűjtéséről. A Rendelet meghatározza, hogy az OKSER hivatali szerve az Országos „Frédéric-Joliot Curie” Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet (a továbbiakban OSSKI), valamint, hogy az OKSER tevékenységét Szakbizottság irányítja.

2005-ben már valamennyi érintett intézmény adott adatokat, az OKSER központ fogadta és feldolgozta az adatokat. Az első jelentés – amely a 2005. évi főbb adatokat tartalmazza – 2006 szeptemberében jelent meg.

A második, 2006-ban közreadott OKSER jelentés lényegében az első jelentés felépítését követi, de nagy örömünkre szolgált, hogy a természetes eredetű lakossági sugárterhelés oroszlánrészét adó radonra vonatkozó sokéves összesített adatokat is közre tudtuk adni.

Az ezévi jelentés is hasonló felépítésű, de egyes – több évre vonatkozó – adatokat (pl. radon) most nem közlünk, ezeket a jövő évben fogjuk frissíteni.

Továbbra is arra kérjük a Tisztelt Olvasókat, hogy amennyiben kritikai észrevételük van, azt osszák meg a Szakbizottság tagjaival. Minden jobbitó szándékú észrevételt szívesen veszünk, hiszen közös célunk, hogy az elkövetkező jelentések egyre jobbak legyenek, az ország lakossága egyre jobban informált legyen sugárzási helyzetünkről.

Budapest, 2008. november

Dr. Koblinger László
az OKSER Szakbizottság elnöke

Az OKSER tagjai (a Rendelet alapján):

1. Önkormányzati Minisztérium,
2. Egészségügyi Minisztérium,
3. Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium,
4. Gazdasági és Közlekedési Minisztérium,
5. Honvédelmi Minisztérium,
6. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium,
7. Oktatási Minisztérium,
8. Polgári Nemzetbiztonsági Szolgálatok Irányításában Közreműködő Politikai Államtitkár,
9. Magyar Tudományos Akadémia,
10. Országos Atomenergia Hivatal,
11. Paksi Atomerőmű Zártkörű Részvénytársaság,
12. Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft.

Az OKSER Szakbizottság tagjai (2007.12.31-én):

Barnabás István (Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Nonprofit Kft)

Dr. Bujtás Tibor (Paksi Atomerőmű Zrt.)

Dr. Dobi Bálint (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

Fülöp Nándor (OSSKI, titkár)

Dr. Koblinger László (Országos Atomenergia Hivatal, elnök)

Dr. Lénárt András (Nemzetbiztonsági Hivatal)

Dr. Lévai Zoltán (Gazdasági és Közlekedési Minisztérium)

Dr. Pellet Sándor (Egészségügyi Minisztérium)

Dr. Zagyvai Péter (Oktatási Minisztérium)

Dr. Zellei Gábor (Önkormányzati Minisztérium)

Dr. Sági László (Magyar Tudományos Akadémia)

Dr. Tarján Sándor (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium)

Micskey Gusztáv (Magyar Honvédség)

A Szakbizottság ülésein állandó meghívott Bertalanits Szilárd és Dr. Tóth Eszter.

A 2007. évi jelentésben szereplő mérési adatokat szolgáltató szervezetekben a mérésekben és adatküldésben részt vett intézmények és szakemberek (a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium nem nevezte meg a résztvevő szakembereket):

EGÉSZSÉGÜGYI MINISZTERIUM (OSSKI ÉS ERMAH LABORATÓRIUMOK)

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Glavatszkih Nándor

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Dr. Déri Zsolt, Gaál Zoltánné, Guczi Judit, Hársné Takáts Ilona, Dr. Henye Irén, Jobbágy Benedek, Kelemen Mária, Dr. Kerekes Andor, Kocsy Gábor, Dr. Legoza József, Madarász István, Dr. Makai Aranka, Dr. Nagy Zsuzsanna, Dr. Polgár Attila, Ormosiné Laca Éva, Dr. Pásztor-Turák Mónika, Szabó Gyula, Dr. Szarkáné Németh Ágnes, Ugron Ágota

FÖLDMŰVELÉSÜGYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM

Bács-Kiskun Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc-vizsgáló Komplex Laboratórium

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc-vizsgáló Komplex Laboratórium

Fejér Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc-vizsgáló Komplex Laboratórium

Hajdú-Bihar Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc-vizsgáló Komplex Laboratórium

Somogy Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc-vizsgáló Komplex Laboratórium

Tolna Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc Radiokémiai Laboratórium

Vas Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc Radiokémiai Laboratórium

Veszprém Megyei MgSzH, Regionális Élelmiszerlánc-vizsgáló Kémiai Laboratórium

MgSzH Központ Élelmiszer- és Takarmánybiztonsági Igazgatóság, Radioanalitikai Referencia Laboratórium

„Gabona Control” Radioanalitikai Laboratórium

HONVÉDELMI MINISZTERIUM (MAGYAR HONVÉDSÉG)

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Zelenák János

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Micskey Gusztáv

KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI MINISZTERIUM

Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségek:

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Rozmanitz Péter

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Alföldi Attila, Bató Zsolt Flórián, Dr. Csenke Zoltánné, Gaál Erzsébet, Gots Zsuzsanna, Kálmán Gyula, Lipták Magdolna, Lukács Marianna, Muránszkyné Majoróczki Mária, Révészné Vass Ildikó, Sinka Gáborné, Vancsura Péter, Vass István

Országos Meteorológiai Szolgálat:

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Dr. Nagy József

A mérésekben és adatküldésben részt vett: Dr. Sándor Valéria

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA(KFKI ATOMENERGIA KUTATÓ INTÉZET)

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Dr. Sági László

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Csada Gabriella, Mészáros Mihály, Nagy Attila, Dr. Sági László

OKTATÁSI MINISZTERIUM

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Dr. Zagytai Péter

A mérésekben és adatküldésben részt vettek:

Egyetemek: Abermann Dániel Leó, Dr. Antal Gergely, Bálintné Dr. Kristóf Krisztina, Dr. Dezső Zoltán, Dr. Dimény Judit, Dr. Divós Ferenc, Dr. Erdőhelyi András, Dr. Kári Béla, Dr. Kóbor József, Dr. Séra Emese Teréz, Dr. Somlai János, Dr. Süvegh Károly, Dr. Zagytai Péter
RAD Labor: Dr. Tóth Eszter, Dr. Hátori Krisztián, Minda Mihály, valamint Havas Gergely és Tóth György (Magyar Állami Földtani Intézet)

ÖNKORMÁNYZATI MINISZTERIUM (ORSZÁGOS KATASZTRÓFAVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG)

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Szeitz Anita

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Herceg Péter, Kovács Norbert

PAKSI ATOMERŐMŰ (PA ZRT.)

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Ranga Tibor

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Daróczi László, Dr. Germán Endre, Lencsés András, Manga László, Végh Gábor

RADIOAKTÍV HULLADÉKOKAT KEZELŐ KÖZHASZNÚ NONPROFIT KFT (PÜSPÖKSZILÁGYI RHFT)

Az adatszolgáltatásért felelős személy: Kapitány Sándor

A mérésekben és adatküldésben részt vettek: Kapitány Sándor, Kirchhofer Beáta, Turza Péter, Zábrádiné Antal Andrea

Bevezetés

Az OKSER 2007. évi jelentése az Információs Központ adatbázisába beküldött eredményeken alapul. Egy összefoglaló, éves jelentésben természetesen nem lehet minden egyes adatot szerepeltetni (a 2007. évre vonatkozó mérési eredményeket több mint 50 000 rekord tartalmazza). Az eredmények feldolgozásánál, összesítésénél és bemutatásánál a következő főbb szempontokat érvényesítettük:

- a) A mérési eredményeket elsősorban a mintafajták, nagyobb mintacsoportok szerint (pl. talaj, növényzet, állati eredetű élelmiszerek) csoportosítottuk. Ezeken belül azonban – indokolt esetben – alcsoportokat (pl. takarmány, növényi eredetű nyers élelmiszer, feldolgozott növényi eredetű élelmiszer) képeztünk.
- b) Az eredmények egyik nagy csoportja az országos sugárzási helyzetet jellemzi általában, míg a másik csoport valamilyen létesítmény működéséhez, annak esetleges hatásaihoz köthető. (A két csoportot eredményező ellenőrzési programok között lényeges különbségek vannak, ezekre most nem kívánunk kitérni.)
- c) Természetes csoportosítási lehetőséget jelent a mért mennyiség, radionuklid, aktivitás stb. szerinti besorolás. Lehetőség szerint törekedtünk az ún. nuklidspecifikus eredmények bemutatására, azonban nem hagyhattuk el a mérési programok jelentős részét képviselő – inkább indikátor jellegű mennyiségnek tekinthető – összes-béta aktivitási adatokat sem.
- d) A b) pontnak megfelelően az országos ellenőrzési eredmények alapvető megjelenítési formái az éves átlagok, valamint egyéb statisztikai jellemzőket bemutató térképek és táblázatok. Tekintettel arra, hogy a mintavételi programok általában megyei szintig lebontottak – kivétel a gamma-dózisteljesítmény és a felszíni vizek ellenőrzése – a feldolgozás térbeli felbontása is ennek megfelelő. (A táblázatokban használt megyekódok feloldását az 1. táblázatban közöljük.) A létesítményekhez kötött ellenőrzési programok eredményeinek bemutatásánál – ahol a hatások kimutatása a fő cél – az időbeli változások megjelenítésére törekedtünk.
- e) A létesítmények ellenőrzési eredményeinél a telephelyet és annak környezetét általában jellemző adatsorokat választottunk, nem volt célunk az egyes munkahelyekre, műveletekre érvényes sugárzási viszonyok bemutatása.
- f) Az alkalmazott érzékeny technikák, eszközök ellenére a mérések több mintafajtánál is nagy számban kimutatási határ alatti eredményeket szolgáltatottak. A valódi és a kimutatási határ alatti eredmények megfelelő statisztikai kezelésére a táblázatos összefoglalásokban a következő módszert alkalmaztuk:
  - átlagot csak abban az esetben képeztünk, ha a valódi eredmények száma 10 feletti volt (ekkor a kimutatási határ alatti eredményeket a kimutatási határ értékével vettük figyelembe);
  - csak a minimum és maximum értékeket adtuk meg, ha a valódi eredmények száma 2 és 10 közötti volt;
  - csak a maximum értéket szerepeltettük – megállapodás szerint – , ha csupán 1 valódi eredmény volt;
  - végül nem közöltünk eredményt, ha minden adat kimutatási határ alatti volt;
  - természetesen az eredmények összesített számán kívül minden esetben feltüntettük a kimutatási határ alattiak számát is.
  - A térképeknél – az egységes megjelenítés érdekében – mindenütt a maximumokat tüntettük fel.

1. táblázat. A megyék kódjai

Megye kódja	Megye
BA	Baranya
BE	Békés
BK	Bács-Kiskun
BP	Budapest
BZ	Borsod-Abaúj-Zemplén
CS	Csongrád
FE	Fejér
GY	Győr-Moson-Sopron
HA	Hajdú-Bihar
HE	Heves
JA	Jász-Nagykun-Szolnok
KO	Komárom-Esztergom
NO	Nógrád
PE	Pest
SO	Somogy
SZ	Szabolcs-Szatmár-Bereg
TO	Tolna
VA	Vas
VE	Veszprém
ZA	Zala

A közölt átlagokhoz – ahol a fentiek szerint ilyent képezhettünk – megadtuk az eredményekből számolt szórásokat is (kivéve az országosan összesített átlagoknál). Az egyedi mérési eredmények bizonytalanságáról elmondható, hogy a mérések relatív hibája általában nem haladja meg a 10 %-ot. Nagyobb és nehezen, vagy egyáltalán nem számszerűsíthető bizonytalanságot eredményez a mintavétel olyan környezeti mintáknál, ahol jelentős mértékű inhomogenitás fordulhat elő (pl. a csernobili atomerőmű balesetből származó ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációja a talajban).

Kiegészítésként megjegyezzük, hogy a jelentésben szereplő adatoknál több tekintetben részletesebb, elemzőbb összefoglalókat találhatunk egyes tárcák mérőhálózatainak tevékenységéről, illetve egyes létesítmények környezet-ellenőrzéséről szóló cikkekben, jelentésekben. Ezeket az irodalomjegyzékben megadjuk.

Budapest, 2008. november

Fülöp Nándor
az OKSER Információs Központ vezetője

Következtetések

Hangsúlyozni kell, hogy míg az Európai Unió rendelete szerint {Council Regulation (EEC) No 737/90 of 22 March 1990 on the conditions governing imports of agricultural products originating in third countries following the accident at the Chernobyl nuclear power-station} az élelmiszerekben a ^{134}Cs és ^{137}Cs radionuklidok megengedhető együttes legnagyobb szintje 600 Bq/kg (tejben, tejtermékekben és csecsemőélelmiszerben 370 Bq/kg), addig a hazai, feldolgozott élelmiszerekben a 2007-ban mért legnagyobb értékek 1 Bq/kg alatt maradtak.

A Paksi Atomerőmű és más kiemelt létesítmények (Budapesti Kutatóreaktor, BME Oktatóreaktor, Kiégett Kazetták Átmeneti Tárolója, továbbá a Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló) működésének hatását a környezetben sem a saját, sem a hatóságok által üzemeltetett környezet-ellenőrző rendszerek nem tudták kimutatni.

Végül megemlíjtük, hogy a lakosság mesterséges forrásokból származó sugárterhelése – az orvosi célú alkalmazásokon kívül – hazánkban az utóbbi években 3-6 μSv közöttire becsülhető, míg a természetes eredetű sugárterhelés ennél közel 1000-szer nagyobb.

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy mind az országos, mind a létesítményi környezet-ellenőrzés során kapott eredmények a környezetre gyakorolt hatás, a lakossági sugárterhelés szempontjából igen kicsik, több mintafajtánál is túlnyomórészt kimutatási határ alattiak.

Conclusion

It should be emphasized that the activity concentration of radiocaesium concentrations remained below 1 Bq/kg in the Hungarian processed foodstuffs in 2007. The maximum permitted levels according to the Council Regulation (EEC) No 737/90 of 22 March 1990 on the conditions governing imports of agricultural products originating in third countries following the accident at the Chernobyl nuclear power-station are 600 Bq/kg in general and 370 Bq/kg for milk, milk products and infant foods, for the sum of ^{137}Cs and ^{134}Cs .

The effect on the environment of the Nuclear Power Plant at Paks and of the other special installations (Budapest Research Reactor, the University Training Reactor, the Spent Fuel Interim Storage Facility, and the Radioactive Waste Management and Disposal Facility) was detected neither by the environmental monitoring systems of the installations nor by the networks of authorities.

The annual dose of the Hungarian population due to artificial radiation sources – excluding the exposure due to the medical applications – was about 3-6 μSv in the last years, while the natural radiation burden is higher by nearly 3 orders of magnitude.

It can be concluded, that the environmental monitoring results indicated very low radiological effect on the environment and negligible population doses, many measurement results were even below the detection limits.

1. Külső gammadózis-teljesítmény

Az Országos Sugárfigyelő, Jelző és Ellenőrző Rendszer (OSJER) részeként működő Radiológiai Távmérő Hálózat jelenleg négy ágazat mérőhálózatából és információs központjából áll; ezek üzemeltetői:

- Önkormányzati Minisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF);
- Magyar Honvédség (MH);
- Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ);
- Paksi Atomerőmű Zrt (PA Zrt).

2007-ben az MH 36, az OMSZ 27, a PA Zrt. 20 és az OKF 9 mérőállomásáról származó gamma-dózisteljesítmény adatok az egyes ágazati információs központokon keresztül az OKF Nukleáris Baleseti Információs és Értékelő Központba érkeztek, ahonnan a megfelelő feldolgozás után rendszeres időközönként átadásra kerültek az OKSER adatbázisa számára. A mérőállomások száma folyamatosan változik, mivel az ágazatok bővítik és átalakítják a mérőrendszereiket, illetve újabbakra és korszerűbbekre cserélik azokat.

A mérőállomásokon az ágazatok egységes típusú proporcionális mérőszondát használnak. Ezen eszközök megbízhatóságát környezeti gammadózis-teljesítmény mérésére 30 nSv/óra és 10 Sv/óra dózisteljesítmény tartományban MKEH típusvizsgálaton igazolták.

Alaphelyzetben az OKF és a PA Zrt. adatai 10 percenként, az OMSZ adatai óránként, az MH adatai 6 óránként érkeznek a Nukleáris Baleseti Információs és Értékelő Központba. Normál időszakban az adatok ritkábban, heti, vagy havi rendszerességgel kerülnek át az OKSER adatbázisba. A rendszerben a riasztási szint minden mérőállomáson egységesen 500 nSv/óra. Az OKF alkalmaz egy figyelmeztetési szintet is, aminek a túllépése esetén a változást ki kell vizsgálni. A figyelmeztetési szint értéke 2007-ben 200 nSv/h volt. A riasztási szint túllépése esetén az egyes mérőállomások a központba riasztási jelet küldenek és ezután minden mérőállomás esetében lehetőség van átállni a 10 percenként történő adattovábbításra. A riasztási állapot elérése után a rendszer az OKSER adatbázis számára az adatokat az alaphelyzethez képest nagyobb gyakorisággal tudja biztosítani.

Az OKF és az OMSZ adatok a lakosság részére a www.katasztrofavedelem.hu, www.met.hu honlapokon keresztül elérhetőek. Az Európai Unió által indított EURDEP program keretében az adatokat a szervező intézetbe (Joint Research Centre, Ispra, Olaszország) is megküldjük, így ezek az ottani honlapon (www.eurdep.jrc.ec.europa.eu) is megtekinthetők.

A külső gammadózis-teljesítmény mérése ún. integráló típusú passzív detektorokkal is történhet. Az OSSKI egy országos és egy Paks környéki TLD-hálózatot működtet, amelynek 2007. évi eredményeit a megfelelő alfejezetekben ismertetjük.

1.1. Országos adatok

1.1.1. A Radiológiai Távmérő hálózat adatai (OKF, MH, OMSZ)

A mérőállomások országos területi elhelyezkedését az 1.1.1. ábra szemlélteti. Látható, hogy a területi eloszlás nem egyenletes, pl. Budapest térségében az állomások sűrűsége nagyobb. Egyes térségekben azonban megyénként csak 1-2 állomás található. Az ábrán és az 1.1.1. táblázatban a 100-zal kezdődő kódok az OKF, a 300-zal kezdődőek a MH, a 400-as kezdetűek az OMSZ állomásait jelölik. (A PA Zrt. Állomásairól kapott adatokat az 1.2.2. fejezetben ismertetjük.)

Az adott pontban mérhető környezeti dózisteljesítményt négy tényező határozza meg:

- a kozmikus sugárzás mértéke, amely első közelítésben az országon belül azonosnak vehető,
- a talajban található és onnan kikerülő természetes radionuklidok sugárzása,
- az épített környezet jellemzői (a szonda elhelyezkedése),
- a létesítmény működésének hatása.

Nyilvánvaló, hogy egy létesítmény környezet-ellenőrzése szempontjából a negyedik tényező a fontos, a másik három csupán az eredményt befolyásoló „zaj”; ugyanakkor a lakosság sugárterhelésének meghatározásában – a szélsőségesnek tekinthető eseteket leszámítva – az összes komponens együttes hatását kell figyelembe vennünk.

Az 1.1.2. ábrán a napi dózisteljesítmények országos átlagának, illetve az adott napon mért minimum és maximum értékeknek a változása látható 2007-ben. Hangsúlyozzuk, hogy 2007-ben nem történt olyan valós esemény, amely a riasztási szint túllépését eredményezte volna. A napi dózisteljesítmény országos éves átlaga a 2006. évihez hasonló, 91 nSv/h volt (2006-ban 92 nSv/h), a napi átlagok a 84-110 nSv/óra közötti tartományban mozogtak. A maximumértékek nagyobb ingadozása nagyrészt a meteorológiai viszonyok megváltozásának – pl. nagy esőzések hatásának – az eredménye.

A mérőállomások telepítési helye alapvetően meghatározza a dózisteljesítmény szintjét, pl. a Tatán telepített mérőállomások (304 és 425 kódok) eredményei jelentősen eltérnek egymástól (1.1.1. táblázat). Ennek oka az, hogy míg az egyik mérőállomás füves terepen, a másik salakkal borított területen van telepítve, és a salak jelentősen megnöveli a dózisteljesítményt.

1.1.1. ábra. A dózisteljesítmény-mérőhelyek országos elhelyezkedése (a 100-as kezdetű kódok az OKF, a 300-as kezdetűek a HM, a 400-as kezdetűek az OMSZ mérőhelyeit jelölik)

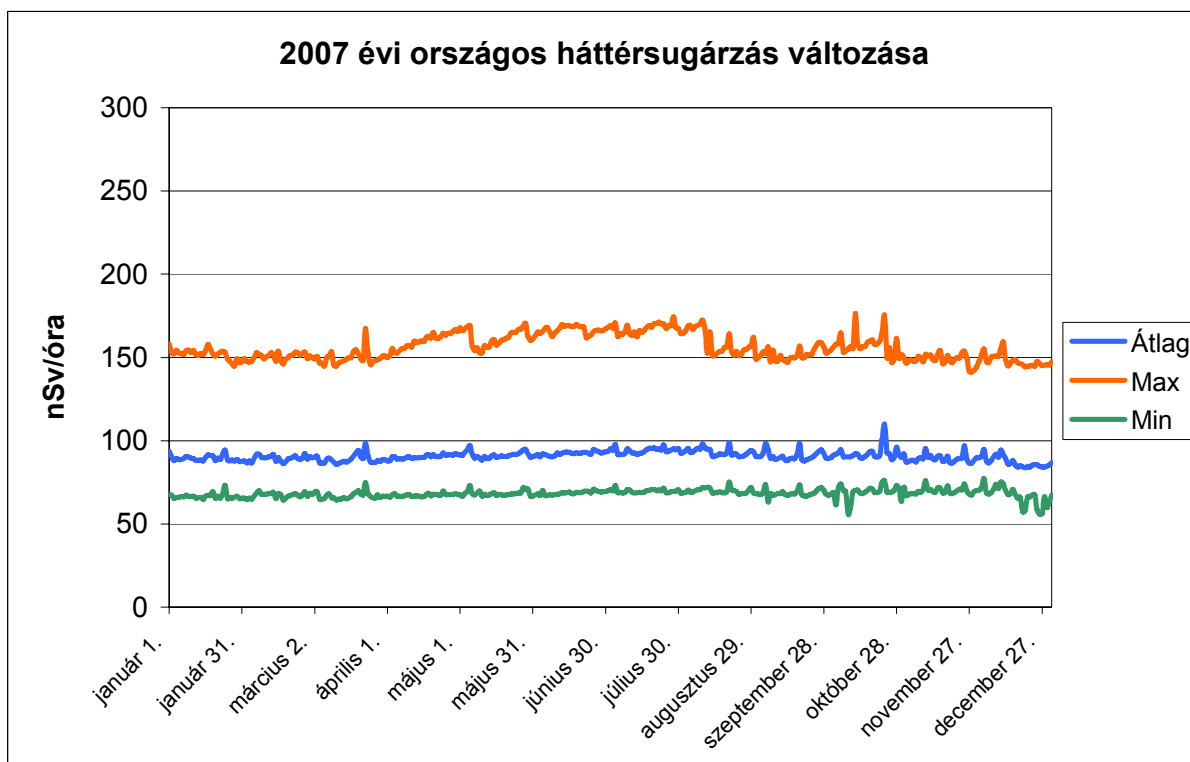
1.1.1. táblázat. Országos dózisteljesítmény eredmények napi átlagainak jellemzői 2007-ban (N az üzemelő napok számát jelöli)

Állomáskód*	Átlag nSv/h	Minimum nSv/h	Maximum nSv/h	Szórás nSv/h	N
101	114	108	123	2,8	295
102	101	94	112	3,3	249
104	82	76	103	6,7	175
106	93	88	102	2,5	346
109	112	101	136	4,7	363
117	104	99	115	2,2	336
118	104	97	125	3,1	354
120	88	83	98	2,2	362
124	108	102	117	2,9	364
302	114	106	135	3,6	230
303	93	78	119	10,4	363
304	156	141	174	7,7	363
305	86	81	118	3,2	361
307	93	88	113	2,7	363
310	90	85	112	3,1	363
311	87	81	101	2,4	363
312	107	98	122	3,9	363
313	96	92	109	2,5	363
316	137	113	170	7,9	363
322	91	80	124	4,5	363
323	90	85	96	2,0	149
326	87	82	99	2,8	363
327	106	101	115	2,4	144
328	83	76	95	2,6	349
329	116	103	129	5,3	362
330	101	95	114	2,7	363
331	72	68	83	2,3	363
332	107	57	121	8,2	363
333	129	119	143	3,6	363
335	101	93	116	3,4	363
336	99	91	117	3,3	336
337	75	70	110	4,0	183
338	143	130	163	5,0	363
339	96	90	116	3,2	363
341	84	78	102	3,3	363
342	89	84	104	2,4	256
343	88	83	101	2,2	255
344	86	83	95	1,7	361
345	101	99	105	3,8	3
346	126	119	151	4,6	92
348	84	78	102	2,6	363
349	93	89	105	2,2	363
350	100	94	115	3,0	363
351	100	94	110	3,1	256
400	104	96	126	4,7	352

1.1.1. táblázat (folytatás).

Állomáskód*	Átlag nSv/h	Minimum nSv/h	Maximum nSv/h	Szórás nSv/h	N
401	76	72	92	2,5	286
402	78	72	111	4,0	302
403	84	77	108	2,9	342
404	77	71	88	2,6	364
405	90	78	113	3,7	365
406	82	77	97	2,4	365
407	88	83	121	3,6	297
408	83	74	102	4,3	285
409	80	72	92	3,2	365
410	80	73	93	3,3	302
411	76	72	86	2,4	365
412	114	94	145	6,1	365
413	77	73	88	2,3	365
414	98	92	110	3,4	301
415	92	86	115	3,1	365
416	90	83	109	2,8	310
417	74	70	89	2,3	365
418	94	85	117	4,2	293
419	86	75	119	3,8	361
420	89	83	98	2,8	365
421	75	64	83	2,4	304
422	79	74	101	3,3	365
423	107	100	125	4,1	361
424	101	94	121	3,8	304
425	100	93	121	4,2	365
426	73	68	88	2,1	298
427	89	82	105	3,4	240
Az összes állomásra	95	57	174	-	23121

* A 100-as kezdetű kódok az OKF, a 300-as kezdetűek a MH, a 400-as kezdetűek az OMSZ mérőhelyeit jelölik

1.1.2. ábra. A napi dózisteljesítmények országos átlagainak, maximális és minimális értékeinek változása 2007-ben

1.1.2. Az országos TLD-mérőhálózat adatai (OSSKI)

A környezeti gamma-dózisteljesítmény mérésére egy 115 mérési helyszínből álló országos mérőhálózatot tartunk fenn. A mérőhálózat mérési helyszíneire negyedévente küldjük ki a termolumineszcensz detektorokat (TLD) postán, így minden detektor negyedéves expozíciós időszak után kerül vissza hozzánk. A detektorokat a szabadban helyezik ki. A mérési pontokat és a 2007-es mérési eredményeket az 1.1.3. ábra, illetve az 1.1.2. táblázat mutatja. A mérési eredmények jellemző hibája 5% körüli. Néhány esetben a doziméterek elvesztek vagy kiértékelhetetlenek voltak, a táblázatban ezen eredmények helye üresen maradt.

1.1.3. ábra. Az országos TLD mérőhálózat mérési pontjai

1.1.2. táblázat. Az országos TLD mérőhálózat 2007. évi mérési eredményei

Település	Dózisteljesítmény (nSv/h)			
	1. negyedév	2. negyedév	3. negyedév	4. negyedév
Szendrőlád	88			81
Sárospatak	120	103	102	111
Vásárosnamény	90	80	88	90
Tiszabecs	101	87	92	90
Rajka	112	92	96	101
Mosonmagyaróvár	104	95	88	
Vámosmikola		104	134	99
Királyrét	117	113	113	117
Balassagyarmat	98	94		96
Romhány	107	95	95	98
Galyatető	124	100	90	98
Borsodnádasd	101	88		92
Kékestető	87	85	99	85
Eger	105	101	101	102
Miskolc	98	88		89
Polgár		90	89	94
Hajdúdorog	101	91	89	94
Sopron	113	98	99	99
Sopronhorpács	109	103	107	103
Győr	104	104	97	102
Komárom			89	
Kisbér	113	104	104	101
Esztergom	80	67	69	72
Dobogókő	114	103	99	
Budapest I.	133	117	107	117
Budapest II.	96	96		
Budapest III.	88	75	74	78

1.1.2. táblázat. (folytatás)

Település	Dózisteljesítmény (nSv/h)			
	1. negyedév	2. negyedév	3. negyedév	4. negyedév
Gyöngyös	131	118	120	126
Lőrinci		108	114	117
Jászberény	91	87	77	90
Kompolt	122	87	84	90
Jászapáti	124	98	95	105
Poroszló	113	93	100	103
Hortobágy	102	102	88	100
Debrecen	94	90	95	89
Káld	103	91	98	96
Pápa	119	71	69	73
Farkasgyepű	203	84	84	88
Martonvásár	114	98	99	108
Monor	104	88	87	99
Örkény	88	81	77	84
Nagykátá	90	75	73	80
Cegléd	108	77	79	84
Karcag	115	96	101	101
Berettyóújfalu	107	95	99	102
Szentgotthárd	133	126	121	103
Körmend	108	102	99	98
Sümeg	83		76	80
Keszthely	106	100	93	103
Mencshely	95	80	82	81
Tihany	96		84	92
Siófok	170		99	110
Nagyhőrcsök	118	108	110	114
Kisapostag		97	93	100
Kunszentmiklós	97	89	83	98
Izsák		86		90
Kecskemét	80	70	68	75
Tiszaécske	122	96	90	100
Szarvas	116	104	99	107
Szeghalom	112	104	108	106
Kőrösszakál	112	101	98	107
Lenti	142	111	115	114
Letenye	121	122	128	
Nagykanizsa	116	96	103	96
Tab	114	101	106	88
Nagykónyi	144	109	112	113
Paks	113	86	82	93
Kiskunfélegyháza	114	106	103	101
Kistelek	81	74	71	81
Szentés	117	102	104	128
Kaposvár				
Homokszentgyörgy	81		104	90
Szigetvár	118	104	111	114
Pogány	126	113	122	123
Árpádtető	123	123	116	112
Baja	122	111	104	114
Bácsalmás	105	105	103	100
Szeged	99	98	94	94
Makó	108	96	103	101
Siklós I.	143	126	129	

1.1.2. táblázat. (folytatás)

Település	Dózteljesítmény (nSv/h)			
	1. negyedév	2. negyedév	3. negyedév	4. negyedév
Siklós II.			97	98
Budapest IV.	127	92	93	95
Salgótarján			104	104
Nyíregyháza	61	60	63	64
Szentendre	103	95	96	97
Zirc	126	106	107	113
Székesfehérvár	100	88	91	92
Tatabánya	145	127	126	131
Kazincbarcika	118	96	105	102
Tokaj	107	100	106	104
Veszprém	133	107	110	
Záhony	130		119	109
Vác	100	91	92	93
Szolnok	108	98	93	100
Zalaegerszeg	114	97	104	
Kisvárd	126	90	88	87
Túrkeve	128	102	106	115
Alcsútdoboz	112	96		
Tiszaroff	92	82	83	86
Mezőhegyes	119	108	113	105
Hövej	89	81	82	81
Mohács	94			
Marcali	89	94	82	84
Szombathely	115	114	120	108
Mátészalka	102	90	95	95
Mór	104	100	101	103
Szekszárd	116	90	82	
Gyöngyössolymos	184	154	145	157
Hollóháza	130	125	124	123
Hídvégardó	84	78		78
Iregszemcse	134	123	123	126
Gödöllő	92	81	82	85
Békéscsaba	93	89	97	89
Hajdúszoboszló	96	94	89	101

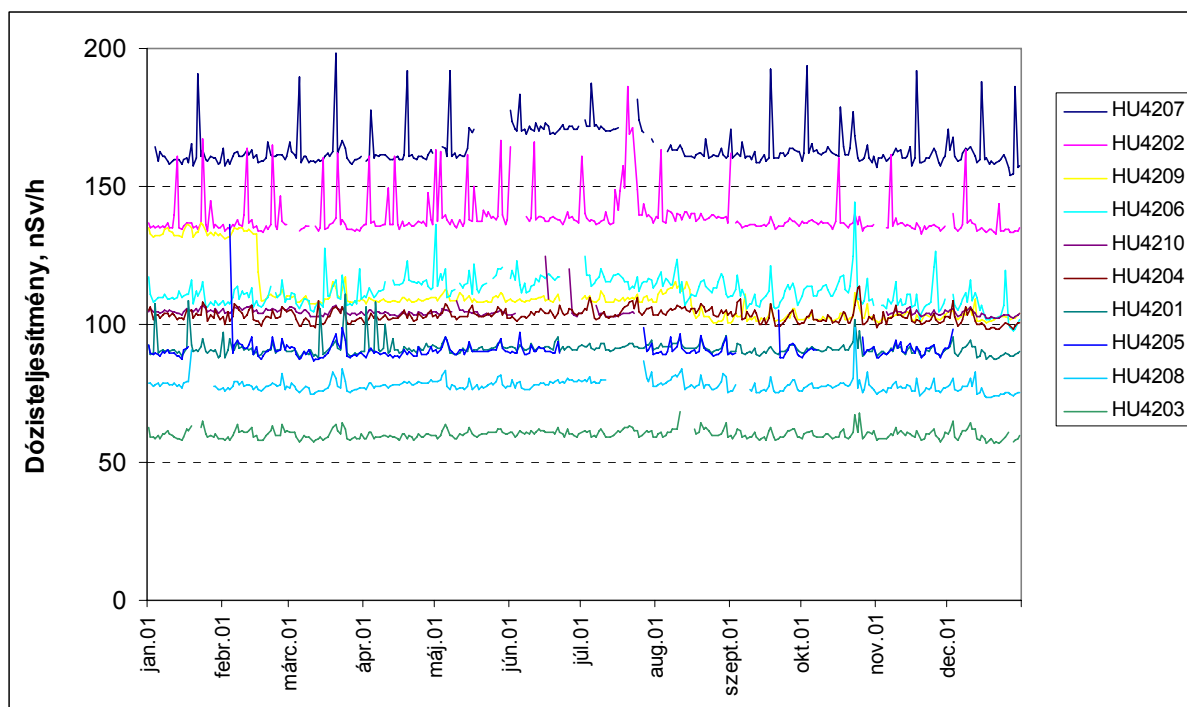
1.2. Létesítményi mérési adatok

A létesítmények mérési eredményeit a működtető tárca, intézmény szerint csoportosítottuk, ez a csoportosítás nagyrészt tükrözi a létesítmények jellegét, jellemzőit is.

1.2.1. Egyetemek mérési eredményei

Az Oktatási és Kulturális Minisztériumhoz (OKM) tartozó egyetemeken elhelyezett, összesen 11 proporcionális mérőszonda (melyek típusa azonos az 1.1 fejezetben ismertetett országos radiológiai távmérő hálózatban alkalmazott berendezésével) napi dózteljesítmény adatainak változását az 1.2.1. ábrán szemléltetjük. Az ábrán használt kódok jelentését az 1.2.1. táblázatban adtuk meg.

Az egyetemi mérőhálózat adatai a <http://omosjer.reak.bme.hu/> honlapon elérhetőek.

1.2.1. ábra. Az egyetemeken elhelyezett mérőszondák napi dózisteljesítményeinek időbeli változása 2007-ben

1.2.1. táblázat. Az egyetemeken elhelyezett mérőszondák kódjai

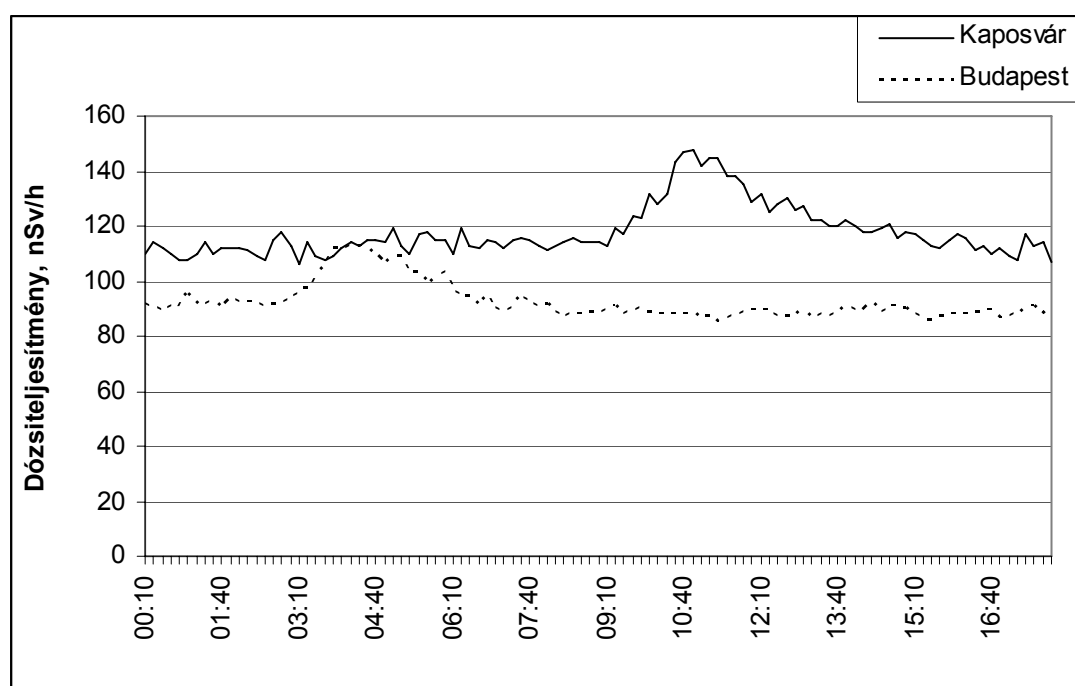
Helykód	Intézmény neve
HU4201	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
HU4202	Semmelweis Egyetem (Budapest)
HU4203	Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest)
HU4204	Debreceni Egyetem
HU4205	Szent István Egyetem (Gödöllő)
HU4206	Kaposvári Egyetem
HU4207	Pécsi Tudományegyetem
HU4208	Pannon Egyetem (Veszprém)
HU4209	Nyugat-magyarországi Egyetem (Sopron)
HU4210	Szegedi Tudományegyetem - I. mérőhely
HU4211	Szegedi Tudományegyetem - II. mérőhely *

* 2007-ben nem működött

A legnagyobb és a legkisebb dózisteljesítmények (Pécsi Egyetem és Eötvös Loránd Tudományegyetem) között közel háromszoros az eltérés. Ennek fő okát a mérőszondák elhelyezésében kereshetjük (az utóbbi intézménynél a mérőszonda egy új épület külső falára van egy emelet magasan felszerelve).

Az 1.2.1. ábrán bemutatott idősorokhoz megjegyezzük, hogy a Semmelweis Egyetemen mért kiugró értékek (csúcsok) néhány esetben nem a környezeti dózisteljesítményre, hanem a mérőeszközhöz közeli laboratóriumban végzett sugaras munkára jellemzők. (Ezeket a „lokális” természetű adatokat, bár jelentőségük csekély, elvi megfontolásból a későbbiekben a hálózati adatközpont ki fogja hagyni a „környezeti” típusú adatok közül.)

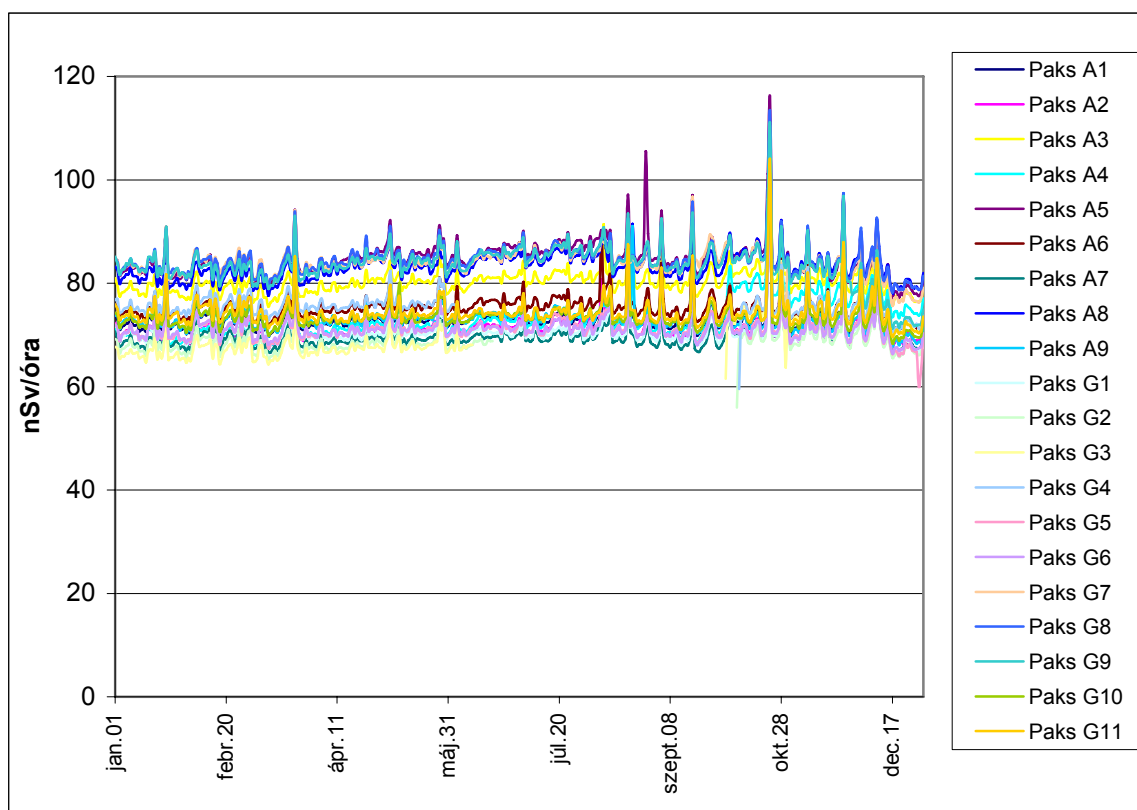
A levegőben több száz méter vastag rétegben lebegő porszemcséket (aeroszolt) a lehulló csapadék (eső, hó) lehozza a talaj felszínére, és a szemcséken adszorbeálódott radon-leányelemek gamma sugárzása időlegesen megnöveli a külső dózisteljesítményt, jellemzően az alapszint 20 – 80 %-át elérő mértékben. Ezt a növekményt esőcsúcsnak, csapadékcsúcsnak nevezzük (lásd az alábbi, 1.2.2. ábrát). A csúcs növekvő oldalát első sorban a légköri, meteorológiai viszonyok (a csapadék mennyisége, a szél sebessége, a hőmérséklet stb.) határozzák meg, csökkenő oldalát viszont a rövid felezési idejű radon-leányelemek bomlási sebessége. Ez utóbbi teszi lehetővé a csapadékcsúcsok felismerését, illetve megkülönböztetését más, esetlegesen mutatkozó mesterséges eredetű légköri radioaktív szennyezőktől. Az alábbi ábrán az egyik budapesti (BME NTI) és a kaposvári mérőállomás egy kisebb csapadékcsúcsát mutatjuk be. Látható, hogy az eső mintegy 6 órával később eredt meg Kaposváron, mint Budapesten, az alapszint maximális növekménye mindkét állomáson mintegy 15 %-os volt. Jól látható a két csapadékcsúcs csökkenő oldalának hasonló lefutási profilja is.

1.2.2. ábra. Esőcsúcsok a budapesti és a kaposvári OKM OSJER-mérőállomások regisztrátumában

1.2.2. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző állomásainak mérési adatai

A Paksi Atomerőmű (PAE) környezet-ellenőrző rendszerének részét alkotó dózisteljesítmény-mérő szondákkal mért napi dózisteljesítmények időbeli változását mutatjuk be az 1.2.2. ábrán. (Az összesen 20 szonda havi átlagolású eredményei az erőmű éves jelentésében megtalálhatók).

1.2.3. ábra. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző állomásain mért napi dózisteljesítmények időbeli változása 2007-ben

Az 1.2.3. ábrából láthatóan az egyes állomások idősorainak változásai jól követik egymást. A dózisteljesítményben megfigyelhető csúcsok időjárási eseményekhez – légnyomás nagymértékű változása, esőzések – kötődnek. A legnagyobb és legkisebb dózisteljesítmények között látható különbség oka az állomások környezetének eltérő talajtípusa.

Az országos TLD méréseken felül Paks környékén az OSSKI egy 40 mérési helyszínből álló mérőhálózatot is működtet a környezeti gamma-dózisteljesítmény mérésére. A mérőhálózat mérési helyszíneire szintén negyedévente küldjük ki a TL detektorokat postán, így minden detektor negyedéves expozíciós időszak után kerül vissza hozzánk. A detektorokat a szabadban helyezik ki. A mérési pontok elhelyezkedését és a mérési eredményeket az 1.2.4. ábra, illetve az 1.2.2. táblázat mutatja. A mérési eredmények jellemző hibája 5% körüli. Néhány esetben a doziméterek elvesztek vagy kiértékelhetetlenek voltak, a táblázatban ezen eredmények helye üresen maradt.

1.2.4. ábra. A Paks környéki TLD mérések helyszínei

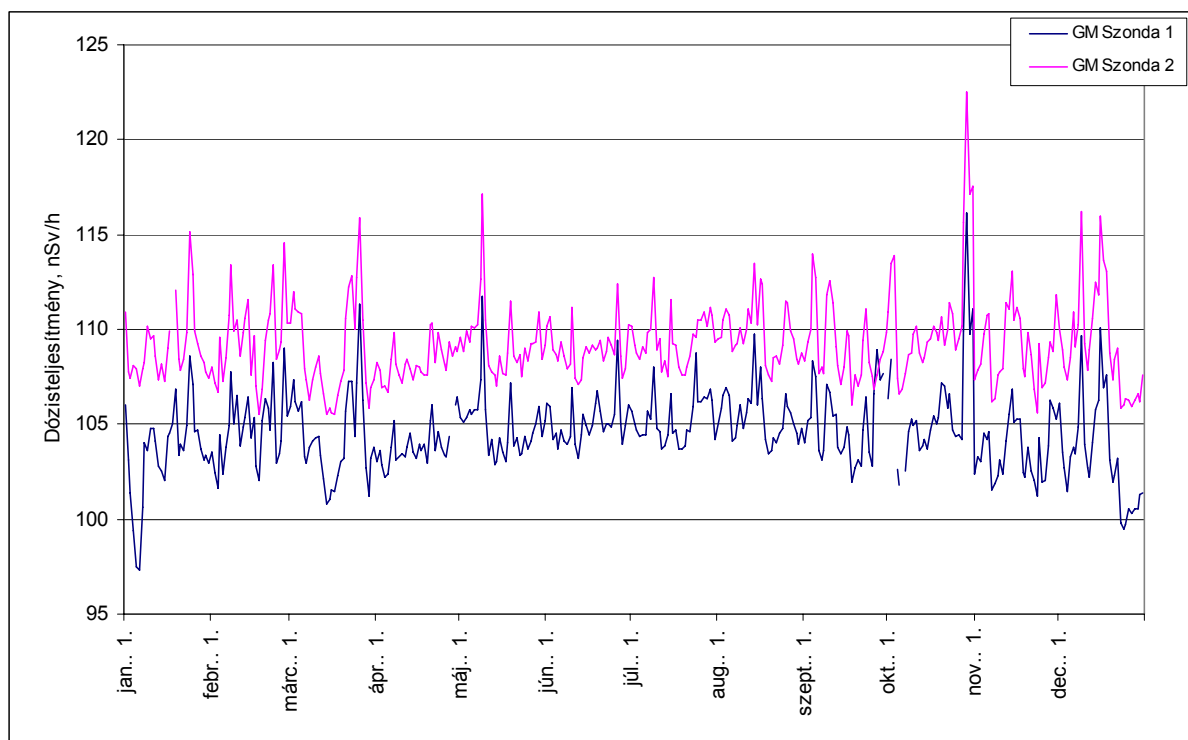
1.2.2. táblázat. A Paks környéki TLD mérések 2007. évi eredményei

Település	Dózteljesítmény (nSv/h)			
	1. negyedév	2. negyedév	3. negyedév	4. negyedév
Déli bekötőút	99	71	65	75
Borsócséplői út	163	73	74	77
Földespuszta	105	87	88	90
Dunaföldvár	230	85	84	78
Úzd reléállomás	117	85	79	
Tengelic - Szőlőhegy	93	74	68	72
Dunaszentgyörgy 6-os út	97	82	83	87
Uszód 10C	100	81	79	90
Géderlak	112	87	82	89
Kalocsa	126	93	84	95
Szekszárd DÉDÁSZ	116	90	82	
Kiskőrös	99	74	66	
Löszdomb	66	65	62	67
Északi bekötőút	118	62	59	65
Dunaszentbenedek 9C		86	98	84
Csámpa vízmű	92	70	67	71
Foktő 18C	107	87	88	86
Uszód		103	87	90
Foktő	104	102	91	99
Bátya	149	97	89	93
Fajsz	147	113	103	122
Dusnok		91	88	86
Miske	111	99	95	105
Hajós	106	97	87	100
Császártöltés	118	100	96	104
Kecel	107	98	94	95
Öregcsertő	102	92	97	93
Szakmár	84	85	82	84
Dunapataj	113	103	97	107
Dunakömlőd	116	110	106	112
Németkér	118	104	96	106
Dunaszentgyörgy	107	87	78	65
Bogyiszló		102	98	101
Tengelic	134	101	95	
Nagydorog	120	98	106	
Paks	118	101	104	104
Zomba	150	132	118	124
Kölesd		125	113	126
Simontornya	118	102	102	97

1.2.3. A KFKI telephelyén mért gammadózis-teljesítmények

A KFKI telephelyén a dózteljesítmény ellenőrzésére 17 GM-szonda szolgál. Ezen detektorok közül két olyant választottunk ki (1. és 2. állomás), amelyek jól jellemzik a telephely dózteljesítmény-szintjét általában (1.2.5. ábra). A többi állomáson az izotópforgalom, -szállítások miatt időnként az átlagos háttérszintet meghaladó értékeket is mérhetnek, ezek azonban inkább az egyes műveletek sugárzási viszonyaira és nem a telephely környezetére jellemzőek.

1.2.5. ábra. A KFKI két állomásán mért napi dózisteljesítmények időbeli változása 2007-ben

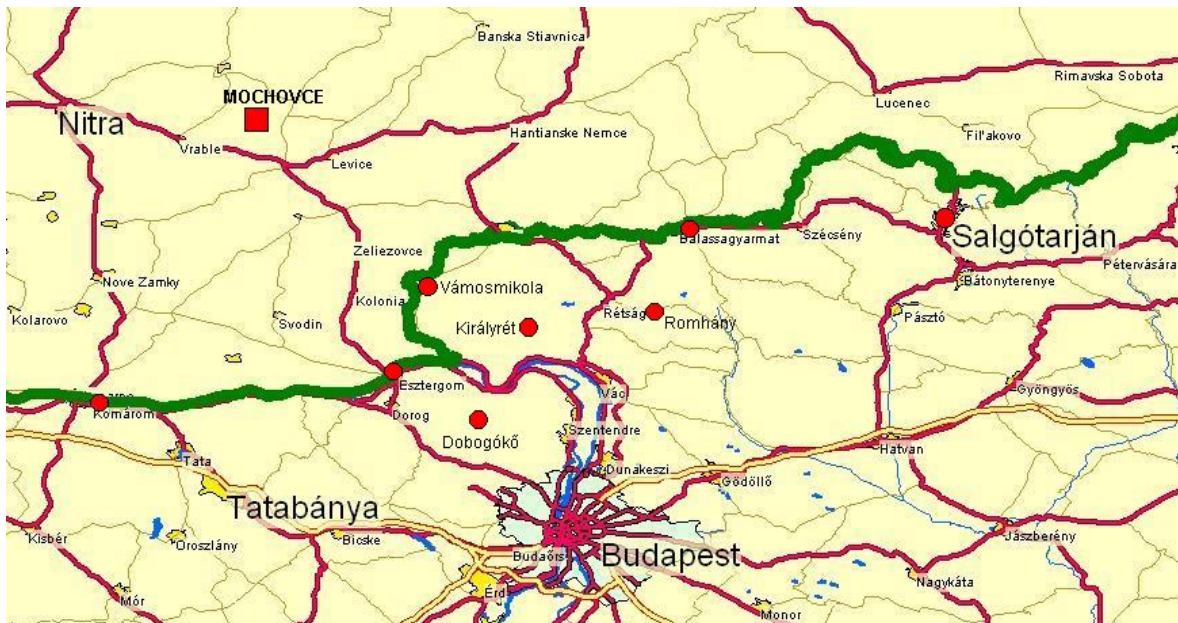
A szondák az intézetben kifejlesztett elektronikát és 2 db GM-csövet tartalmaznak: egy nagy érzékenységgűt (10 nGy/h - 1 mGy/h) a normál, és egy kis érzékenységgűt (0,10 mGy/h - 10 Gy/h) a baleseti szintekre. Az adatokat on-line módon továbbítják az NBIÉK adatközpontba, illetve heti gyakorisággal az OKSER központjába.

A riasztási szint az átlagos háttérszint kétszerese, kerekén 200 nGy/h. A KFKI adatközpontja az eredményeket tízpercenként tárolja. (A pillanatnyi adatok az Interneten is megtekinthetők a következő honlapon: <http://148.6.176.241>.) Az éves feldolgozott adatokat a Környezetvédelmi Szolgálat Évi Jelentése tartalmazza, amelyet a KFKI honlapján (www.kfki.hu) lehet megtekinteni a „Környezetvédelmi Szolgálat” menüpontban.

1.2.4. A mohi atomerőmű környezetébe eső hazai területen mért dózisteljesítmények (OSSKI)

A Mohi Atomerőmű hazai környezetének ellenőrzéseként az OSSKI in-situ gamma-spektrometriai és dózisteljesítmény méréseket is végez a határ közelében 8 mérési helyszínen évente kétszer. A mérési helyszíneket és a 2007-es mérések eredményeit az 1.2.6. ábra ill. az 1.2.3. és 1.2.4. táblázatok mutatják be. A tórium-sorra, az urán-sorra valamint a K-40-re vonatkozó adatokat csak a teljesség kedvéért tüntettük fel, ezeket a Mohi Atomerőmű működése nem befolyásolja. A Cs-137 koncentrációjára kapott értékek nem térnek el szignifikánsan az ország más területein jellemző értékektől (lásd pl. 1.2.8. táblázat).

A gamma-dózisteljesítményt AUTOMESS AD6/H műszerrel mértük, a hiba minden esetben 1% körüli.

1.2.6. ábra. A mohi atomerőmű hazai környezetének mérési helyszínei

1.2.3. táblázat. In-situ mérések eredményei 2007-ben

(a ^{137}Cs eredmények kBq/m^2 , a többi adat Bq/kg egységben szerepel)

	Komárom	Esztergom	Dobogókő	Királyrét	Vámos- mikola	Romhány	Salgó- tarján	Balassagy armat
1. félév								
^{232}Th -sor	$19,5 \pm 1,8$	$12,5 \pm 1,4$	$29,3 \pm 2,2$	$30,9 \pm 2,3$	$29,8 \pm 2,4$	$29,1 \pm 2,3$	$32,5 \pm 2,5$	$25,4 \pm 2,1$
^{238}U -sor	$57,8 \pm 3,4$	$14,7 \pm 1,3$	$23,1 \pm 1,8$	$29,2 \pm 2,1$	$36,3 \pm 2,4$	$28,1 \pm 2,1$	$29,9 \pm 2,1$	$19,2 \pm 1,6$
^{40}K	300 ± 53	230 ± 41	300 ± 53	380 ± 66	400 ± 70	460 ± 81	380 ± 66	300 ± 53
^{137}Cs	$5,0 \pm 0,8$	$0,5 \pm 0,1$	$1,8 \pm 0,3$	$1,3 \pm 0,2$	$1,7 \pm 0,3$	$0,8 \pm 0,2$	$1,2 \pm 0,2$	$1,2 \pm 0,2$
2. félév								
^{232}Th -sor	$22,8 \pm 2,1$	$15,6 \pm 1,5$	$29,1 \pm 2,3$	$38,0 \pm 2,8$	$33,9 \pm 2,5$	$35,9 \pm 2,7$	$35,5 \pm 2,7$	$28,1 \pm 2,3$
^{238}U -sor	$60,1 \pm 3,5$	$20,2 \pm 1,6$	$24,6 \pm 1,8$	$37,5 \pm 2,5$	$43,5 \pm 2,8$	$33,8 \pm 2,4$	$45,7 \pm 2,9$	$31,1 \pm 2,2$
^{40}K	340 ± 60	280 ± 51	300 ± 53	460 ± 81	500 ± 88	510 ± 89	390 ± 69	350 ± 62
^{137}Cs	$3,8 \pm 0,6$	$0,4 \pm 0,1$	$2,5 \pm 0,4$	$0,9 \pm 0,2$	$0,6 \pm 0,1$	$0,8 \pm 0,2$	$1,4 \pm 0,2$	$1,4 \pm 0,3$

1.2.4. táblázat. 2007. évi dózisteljesítmény mérések eredményei

	Dózisteljesítmény, 1. félév (nSv/h)	Dózisteljesítmény, 2. félév (nSv/h)
Komárom	92	112
Esztergom	79	88
Dobogókő	93	104
Királyrét	115	102
Vámosmikola	110	115
Romhány	105	124
Salgótárján	105	129
Balassagyarmat	93	105

1.2.5. Bátaapáti környéki dózisteljesítmény mérések (OSSKI)

A Bátaapáti környékére tervezett radioaktív hulladék-tároló alapszintfelmérésének részeként az OSSKI rendszeres gamma-dózisteljesítmény méréseket végez a térségben a Mecsek-Öko Környezetvédelmi Zrt.-vel együttműködésben.

A mérések TLD-vel történnek. 20 mérési helyszínen az OSSKI végzi a detektorok kihelyezését és kb. másfél havonkénti cseréjét, míg másik 29 mérési helyszínen a Mecsek-Öko Környezetvédelmi Zrt. cseréli a detektorokat. Épületben és szabadtéren egyaránt folynak mérések, két mérési pont pedig a vágatban helyezkedik el.

A szabadban AUTOMESS AD 6/H típusú kézi műszerrel is mérik a dózisteljesítményt (a mérések hibája minden esetben 1% körüli). A TL detektorok kiértékelése az OSSKI-ban történik.

A mérési eredményeket az 1.2.5-1.2.7. táblázatok tartalmazzák. Néhány esetben a doziméterek elvesztek vagy kiértékelhetetlenek voltak, a táblázatban ezen eredmények helye üresen maradt.

1.2.5.a táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei épületben

Település	Dózisteljesítmény (nSv/h)				
	06.12.11- 07.01.24.	01.22- 02.28.	02.26- 04.04.	04.02- 05.17.	05.14- 06.29.
Kismórágy	160 ± 30	176 ± 9	172 ± 6	171,3 ± 1,3	175 ± 8
Palatinca	114,6 ± 3		161,4 ± 0,1	129 ± 5	130 ± 2
Szálka	133 ± 4	183,3 ± 1,5	271 ± 1,7	159,5 ± 1,5	149,9 ± 0,2
Cikó	150 ± 9	167 ± 13	164 ± 6	171 ± 1,2	
Apátvarasd	150 ± 7		170,8 ± 0,2	189 ± 6	176 ± 1,2
Erdősmecske	143 ± 10	158 ± 5		154 ± 8	155 ± 7
Véménd	138 ± 13	160 ± 5	158 ± 4	158 ± 4	155,4 ± 3,5

1.2.5.b táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei épületben

Település	Dózisteljesítmény (nSv/h)			
	06.25- 08.08.	08.06- 09.19.	09.17- 10.31.	10.29- 12.12.
Kismórágy	170 ± 15	174,3 ± 1,8	156 ± 6	170,6 ± 1,8
Palatinca				138 ± 6
Szálka	155 ± 20	152 ± 8	152 ± 13	155 ± 7
Cikó	170 ± 13	168 ± 7	155 ± 25	
Apátvarasd	168 ± 6	181 ± 2,3	168 ± 6	173,4 ± 0,6
Erdősmecske	153,6 ± 1,8	156 ± 5	155 ± 25	160 ± 5
Véménd	159 ± 5	143 ± 12	156 ± 6	155 ± 20

1.2.5.c táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei épületben

Mérési helyszín	Dózisteljesítmény (nSv/h)	
	2006.10.19- 2007.05.07.	2007.04.17- 2007.12.05.
Bátaapáti, MÁFI iroda	92,6 ± 3	97,8 ± 0,3
Bátaapáti, óvoda	162,4 ± 0,9	165 ± 4
Bátaapáti, Golder iroda	109 ± 6	110 ± 3,5
Bátaapáti, borospince	288,7 ± 3	
Bátaapáti, RHK KHT iroda	153 ± 9	152,2 ± 1,8
Bátaapáti, bányamesteri iroda	73 ± 2	
Mórágy, Patak csárda	177 ± 7	132,5 ± 1,4
Mórágy, Hegyalja söröző	156 ± 0,6	147 ± 3,4
Mórágy, Posta	182 ± 6	172 ± 8

1.2.6.a táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei szabadban

Település	Dózisteljesítmény (nSv/h)					
	06.12.11- 07.01.24.		01.22- 02.28.		02.26- 04.04.	
	TLD	Kézi	TLD	Kézi	TLD	Kézi
Várdomb I.		123		115		125
Várdomb II.	130 ± 50	101	113,7 ± 3	113	118 ± 12	120
Várdomb III.		117		123		129
Bátaszék	93 ± 3,4	118	105 ± 3	116	102 ± 2,3	115
Kövesd		99		133		147
Lajvérpuszta		120		136		127
Alsónána I.		101		99		119
Alsónána II.	117 ± 5	136	137 ± 8	146	130,4 ± 2	156
Alsónána III.		121		118		107
Kismórág I.	125 ± 2	163	145 ± 25	155	139,5 ± 5	160
Kismórág II.		128		135		139
Palatinca I.		112		111		111
Palatinca II.	101 ± 5	108			241 ± 5	129
Palatinca III.		137		128		116
Szálka I.		125		116		116
Szálka II.	103 ± 3,5	136	116 ± 5	134	149 ± 1	135
Szálka III.		104		108		105
Bonyhád - Szálkai elágazás		136	91 ± 9	126	224 ± 5	135
Möcsény - Zsibriki elágazás		128		124		128
Möcsény I.	107 ± 3	126	118 ± 5	132	119 ± 7	131
Möcsény II.		136		120		109
Zsibrik		128		110		135
Cikó - vasútállomás elágazás		129		132		119
Cikó	107 ± 15	116	113 ± 7	128	113,5 ± 1,6	116
Apátvarasd I.		123		136		123
Apátvarasd II.	101,6 ± 2	136			116 ± 4	130
Apátvarasd III.		119		115		113
Erdősmecske I.		119		107		135
Erdősmecske II.	125 ± 20	136	124 ± 8	138		140
Erdősmecske III.		126		124		118
Feked I.		126		136		141
Feked II.	87 ± 5	121	99 ± 2,3	131	94,8 ± 0,8	122
Véménd I.		123		128		139
Véménd II.	120 ± 7	141	133,3 ± 2	137	136 ± 4	135
Véménd III.		133		117		130

1.2.6.b táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei szabadban

Település	Dózteljesítmény (nSv/h)					
	04.02-05.17.		05.14-06.29.		06.25-08.08.	
	TLD	Kézi	TLD	Kézi	TLD	Kézi
Várdomb I.		128		120		131
Várdomb II.	116 ± 5	126	109,4 ± 3	118	112 ± 4	118
Várdomb III.		124		117		119
Bátaszék	111,1 ± 0,8	129	116 ± 0,1	113	118 ± 6	118
Kövesd		150		143		152
Lajvérpuszta		127		123		128
Alsónána I.		136		140		121
Alsónána II.	135 ± 10	131	139 ± 7	138	141,4 ± 3	152
Alsónána III.		123		128		121
Kismórág I.	148 ± 10	152	142 ± 0,1	141	152,3 ± 2,5	158
Kismórág II.		138		138		136
Palatinca I.		106		128		125
Palatinca II.	118 ± 5	119	121,5 ± 1,7	118		
Palatinca III.		142		131		138
Szálka I.		104		128		129
Szálka II.	124,6 ± 0,1	109	122 ± 5	121	120 ± 10	130
Szálka III.		118		109		109
Bonyhád - Szálkai elágazás	101 ± 7	141		135	100,6 ± 1	152
Möcsény - Zsibriki elágazás		130		116		134
Möcsény I.	127 ± 5	128	118,4 ± 0,7	107	107 ± 22	128
Möcsény II.		115		115		119
Zsibrik		116		115		124
Cikó - vasútállomás elágazás		129		130		128
Cikó	112 ± 5	117	114,3 ± 2	125	120 ± 9	118
Apátvarasd I.		99		129		132
Apátvarasd II.	113,4 ± 2,6	126	116,8 ± 1,4	128	115 ± 4	139
Apátvarasd III.		129		116		124
Erdősmecske I.		136		126		136
Erdősmecske II.	126 ± 5	130	128 ± 8	134	129 ± 3	134
Erdősmecske III.		143		128		128
Feked I.		126		130		124
Feked II.	130 ± 1,6	118	120 ± 60	115	102,3 ± 1,5	121
Véménd I.		141		139		142
Véménd II.	172 ± 4	138	133 ± 6	139	134 ± 6	131
Véménd III.		144		133		132

1.2.6.c táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei szabadban

Település	Dózisteljesítmény (nSv/h)				
	08.06-09.19.		09.17-10.31.		10.29-12.12.
	TLD	Kézi	TLD	Kézi	TLD
Várdomb I.		124		118	
Várdomb II.	111,5 ± 3	103	120,2 ± 0,8	108	124 ± 4
Várdomb III.		131		104	
Bátaszék	107,6 ± 2,7	124	120 ± 15	114	109 ± 8
Kövesd		151		134	
Lajvérpuszta		129		122	
Alsónána I.		133		131	
Alsónána II.	132,7 ± 2	135		144	135 ± 15
Alsónána III.		128		112	
Kismórág I.	153 ± 9	153	164 ± 7	163	151 ± 8
Kismórág II.		138		133	
Palatinca I.		137		113	
Palatinca II.	127 ± 6	152			117 ± 6
Palatinca III.		135		132	
Szálka I.		127		126	
Szálka II.	127 ± 12	118	133,8 ± 1	132	110,8 ± 0,5
Szálka III.		135		113	
Bonyhád - Szálkai elágazás		128	98 ± 15	117	97 ± 6
Mőcsény - Zsibriki elágazás		139		141	
Mőcsény I.	122 ± 8	144	160 ± 5	127	118 ± 7
Mőcsény II.		123		125	
Zsibrik		128		119	
Cikó - vasútállomás elágazás		126		124	
Cikó	130 ± 40	121	128 ± 0,6	104	119 ± 8
Apátvarasd I.		121		113	
Apátvarasd II.	125 ± 5	135	135 ± 8	111	105 ± 15
Apátvarasd III.		126		126	
Erdősmecske I.		139		130	
Erdősmecske II.	120 ± 30	135		138	126 ± 3
Erdősmecske III.		119		116	
Feked I.		125		132	
Feked II.	99 ± 1	129		129	100 ± 10
Véménd I.		128		130	
Véménd II.	138,5 ± 2	141	95 ± 8	132	137 ± 3
Véménd III.		136		139	

1.2.6.d táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei szabadban

Mérési pont	Dózisteljesítmény (nSv/h)	
	2006.10.19- 2007.05.07.	2007.04.17- 2007.12.05.
Üveghuta-R02	131 ± 3	139 ± 7
Üveghuta-R03A	100 ± 11	115,6 ± 1,5
Üveghuta-R04	110 ± 7	124,6 ± 4
Üveghuta-R05	126 ± 2,4	128,7 ± 2,5
Üveghuta-R06		149 ± 5
Üveghuta-R08	114,4 ± 1,7	125 ± 4
Üveghuta-R09	85,8 ± 1,6	
Üveghuta-R10	113,6 ± 3	121,7 ± 1,7
Üveghuta-R11	109 ± 6	115,3 ± 1,6
Üveghuta-R12	97 ± 3,6	106,7 ± 1,2
Üveghuta-R13	115 ± 4	130 ± 5
Üveghuta-R14	131,7 ± 3	143,5 ± 4
Üveghuta-R15A	183 ± 8	121 ± 3,4
Üveghuta-R16		118 ± 7
Üveghuta-R17A	118,2 ± 0,2	125 ± 5
Bátaapáti gránitmeddő lerakó, tűzcsap	227 ± 4,5	

1.2.7. táblázat. Bátaapáti környéki TLD mérések eredményei bányában

Mérési pont	Dózisteljesítmény (nSv/h)	
	2006.10.19- 2007.05.07.	2007.04.17- 2007.12.05.
Bátaapáti, K-i lejtősakna, 140m	139 ± 3	127 ± 6
Bátaapáti, Ny-i lejtősakna, 140m	131,2 ± 1,4	138 ± 5

1.2.6. Az OSSKI telephelyén végzett mérések

2007-ben kettő in-situ mérés történt az OSSKI telephelyének (Budapest, Budafok) udvarán, amelynek eredményeit az 1.2.8. táblázat tartalmazza.

1.2.8. Az OSSKI udvarán végzett in-situ mérések eredményei; a Cs-137-re vonatkozó értékek kBq/m², a többi érték Bq/kg egységben szerepel

Nuklid	2007.05.17.	2007.10.18.
Ac-228	28,9 ± 2,7	30,8 ± 2,7
Pb-212	32,6 ± 8,1	34,6 ± 10,1
Bi-212	20,4 ± 5,5	30,1 ± 7,8
Tl-208	10,7 ± 1,6	11,7 ± 1,6
Th-232 sor	28,0 ± 2,2	31,6 ± 2,4
Pb-214	25,8 ± 3,5	33,4 ± 4,4
Bi-214	23,1 ± 2,2	24,9 ± 2,1
U-238 sor	24,1 ± 1,9	27,7 ± 2,0
K-40	382,1 ± 67,3	409,9 ± 72,0
Cs-137	2,4 ± 0,4	2,5 ± 0,4

A gamma-dózisteljesítményt minden munkanapon háromszor mérjük meg az OSSKI „C”-épülete melletti füves területen AUTOMESS AD 6/H típusú műszerrel. Az 1.2.9. táblázat a heti mérési eredmények átlagokat és terjedelmét mutatja.

1.2.9. táblázat. Az OSSKI udvarán végzett dózisteljesítmény mérések heti átlagai

Hét	Átlag (nSv/h)	Terjed. (nSv/h)	Hét	Átlag (nSv/h)	Terjed. (nSv/h)	Hét	Átlag (nSv/h)	Terjed. (nSv/h)	Hét	Átlag (nSv/h)	Terjed. (nSv/h)
1	93	88 - 97	14	94	92 - 97	27	101	97 - 106	40	101	95 - 109
2	96	91 - 102	15	94	89 - 100	28	100	91 - 108	41	103	100-108
3	95	86 - 104	16	97	93 - 106	29	101	94 - 108	42	105	96 - 113
4	94	89 - 98	17	98	93 - 104	30	102	97 - 106	43	102	92 - 112
5	93	89 - 106	18	103	99 - 108	31	100	92 - 106	44	98	93 - 104
6	97	88 - 119	19	95	90 - 103	32	102	98 - 112	45	98	94 - 106
7	94	84 - 102	20	95	88 - 104	33	103	100-105	46	97	94 - 99
8	95	89 - 99	21	96	93 - 99	34	99	92 - 107	47	98	94 - 102
9	98	89 - 116	22	100	96 - 104	35	99	90 - 105	48	96	90 - 99
10	93	87 - 101	23	96	91 - 99	36	100	94 - 107	49	100	92 - 109
11	95	92 - 99	24	96	92 - 102	37	97	94 - 99	50	99	91 - 110
12	96	90 - 103	25	100	92 - 105	38	100	96 - 105	51	95	92 - 99
13	94	91 - 98	26	99	95 - 106	39	103	99 - 107	52		

2. Levegőszűrők (aeroszol)

A levegőbe került radionuklidok egy része a levegőben található, por alakú szennyezőkhöz kötődik, ezeket nevezzük aeroszoloknak. (Ettől teljesen eltérő viselkedésűek a gáz halmazállapotú radioaktív izotópok, pl. az atomerőműből kibocsátott nemesgázok, vagy a természetes radon.)

Az aeroszol formájú radionuklidok a levegőből megfelelő szűrővel kiszűrhetőek. Az aeroszolok koncentrációjának ismerete a lakosság sugárterhelésének szempontjából meghatározó, egyrészt a belégzésük okozta dózis miatt, másrészt a talajra, növényzetre való kihullásuk – így a táplálékláncba való bekerülésük – kiindulási adataként.

2.1. Az országos ellenőrzési eredmények

Országosnak mondható kiépítettséget az Egészségügyi Minisztériumhoz tartozó Egészségügyi Radiológiai Mérő és Adatszolgáltató Hálózat (ERMAH) laboratóriumai jelentenek. Az egyes laboratóriumok levegőminta-vevői sajnos nem azonos teljesítőképességűek, ami az elvégezhető elemzések lehetőségét is meghatározza. 2007-ben közepes légforgalmú mintavevővel 4 laboratórium, kis légforgalmú mintavevővel 3 rendelkezett. (Megjegyezzük, hogy 2007 elejéig a hálózat egy további ún. középszintű és egy alapszintű laboratóriuma is megszűnt.)

Az ERMAH laboratóriumok aeroszol mintavételi gyakoriságait és vizsgálati jellemzőit az éves munkaterv írja elő. Eszerint a közepes légforgalmú mintavevővel 7-10 naponként kell mintát venni, és a szűrők gamma-spektrometriai elemzését kell elvégezni, míg a kis légforgalmú mintavevőkkel vett napi minták esetében az összes-béta aktivitást kell meghatározni. (Ez utóbbiak esetén a 72 órás pihentetés utáni eredmények veendők figyelembe.) A mintavevő típusa – azaz az átszívott levegőmennyiség – és az alkalmazott mérés érzékenysége együttesen határozzák meg a levegő aktivitáskoncentrációjának kimutatási határát. Jellemző értéke 1-10 $\mu\text{Bq}/\text{m}^3$ (20-30 ezer m^3 átszívott levegőből,

félvezető-detektoros gamma-spektrométerrel mérve a ^{137}Cs -tartalmat); illetve 0,5-5 mBq/m³ (50-300 m³ átszívott levegőből, összes-béta aktivitás mérésével).

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeinek összefoglalása – ezen belül az aeroszol eredményeké is – évente megjelenik az Egészségtudomány c. folyóiratban [2]

A 2.1.1. táblázatban közöljük az egyes ERMAH laboratóriumok aeroszol mérési eredményeit jellemző éves átlagokat, minimum és maximum értékeket, szórásokat, továbbá az éves mintaszámot és a kimutatási határ alatti eredmények számát; valamint az országos, összesített értékeket is.

A táblázatból láthatóan a ^{137}Cs koncentrációi nagyrészt kimutatási határ (kh) alattiak voltak. A levegőbeni ^{137}Cs jelenlegi forrása a csernobili atomerőmű-baleset következtében a talajra történő kihullás és a talajfelszínről történő visszaportlódás; ennek mértéke azonban mára igen kicsivé vált, jellemzően néhány $\mu\text{Bq}/\text{m}^3$ alatti koncentrációt eredményezve. Az aeroszolban mérhető természetes eredetű ^7Be radionuklid koncentrációjának szokásos értéktartománya 1-7 mBq/m³ közötti. Az aeroszolszűrők 72 órás pihentetés után mért összes-béta aktivitásai jellemzően 1-10 mBq/m³ értékűek.

Megjegyezzük még, hogy az aeroszol mérési eredmények mind az átlagokat, mind a minimum, maximum értékeket tekintve jól egyeznek a korábbi adatokkal.

2.1.1. táblázat. Országos aeroszol mérési eredmények éves jellemzői 2007-ben (EüM)

Radionuklid	Megye	Átlag, mBq/m ³	Minimum, mBq/m ³	Maximum, mBq/m ³	Szórás, mBq/m ³	N	Kh alatti
Be-7	BA	-	1,9	5,0	-	7	0
Be-7	BP	4,0	1,7	6,4	1,7	23	0
Be-7	BZ	5,8	0,73	10	2,5	45	0
Be-7	TO	3,1	0,70	9,3	1,6	44	0
Cs-137	BA	-	-	-	-	7	7
Cs-137	BP	0,0022	0,00066	0,0031	0,0013	24	14
Cs-137	BZ	-	-	-	-	45	45
Cs-137	GY	-	0,0030	0,0041	-	49	47
Cs-137	TO	-	-	-	-	44	44
Összes-béta	BP	1,6	0,38	4,7	0,94	299	49
Összes-béta	HA	15	10	34	7,9	53	16
Összes-béta	TO	1,8	0,34	7,1	1,6	247	97
Be-7	Összesen	4,3	0,70	10	-	119	0
Cs-137	Összesen	0,0040	0,00066	0,0041	-	169	157
Összes-béta	Összesen	2,9	0,34	34	-	599	162

2.2. Létesítmények környezetében mért aeroszol-koncentrációk

2.2.1. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző rendszerének mérési eredményei

A Paksi Atomerőmű A-típusú állomásain elvégzett aeroszolmérések eredményeit összegzi a 2.2.1. táblázat. A mintavétel nagy légforgalmú mintavevővel történik, ennek ellenére a szűrőkön mesterséges eredetű radionuklidot nem tudtak kimutatni (a radionuklidlól függő kimutatási határok értéke $1\text{--}5\text{ }\mu\text{Bq/m}^3$ közötti). Az egyedüliként mért ^7Be radioizotóp természetes eredetű, koncentrációja jól egyezik más laboratóriumok eredményeivel (ld. 2.1. fejezet). (Megjegyezzük, hogy számítások szerint a $0,1\text{ GBq}$ nagyságrendű éves kibocsátásokkal jellemezhető aeroszokok várható átlagos koncentrációja az A-típusú állomások távolságában $0,1\text{--}0,2\text{ }\mu\text{Bq/m}^3$ alatt marad [3], amely speciális meteorológiai körülmények között, és a nagyjavítások során megnövekedett kibocsátások idején rövid időszakokra mintegy 10-szeresére emelkedhet.)

2.2.1. táblázat. A Paksi Atomerőmű környezetében végzett aeroszolmérések eredményeinek éves összefoglalása

Radionuklid	Átlag mBq/m^3	Minimum mBq/m^3	Maximum mBq/m^3	Szórás mBq/m^3	N	Kh alatti
Ag-110m	-	-	-	-	490	490
Be-7	4,2	1	8,2	1,90	490	0
Co-58	-	-	-	-	490	490
Co-60	-	-	-	-	490	490
Cs-137	-	0,0017	0,0030	-	490	487
Mn-54	-	-	-	-	490	490

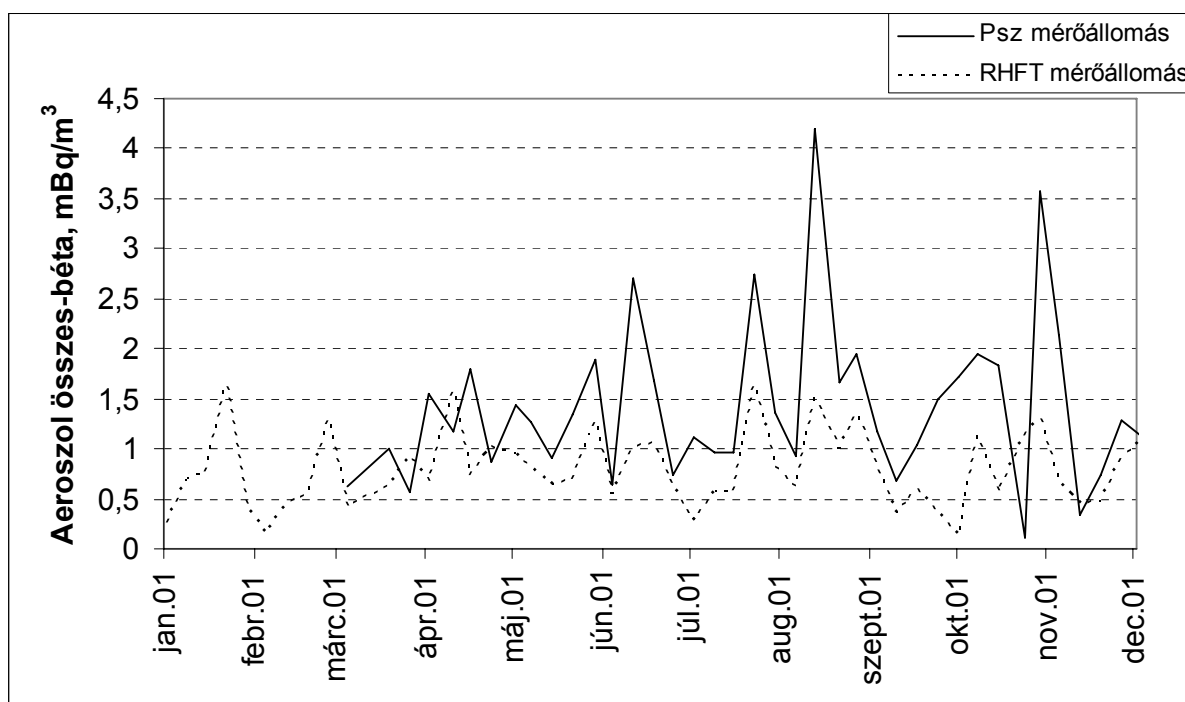
2.2.2. A püspökszilágyi RHFT telephelyének adatai

A püspökszilágyi Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló (RHFT) környezetében mért aeroszol-koncentrációkat a 2.2.1. ábrán és a 2.2.2. táblázatban mutatjuk be. Az adatok két mintavevő összesített eredményeit tükrözik, az egyik mintavevő a telephelyen, a másik a néhány km-re lévő Püspökszilágy faluban található.

A faluban elhelyezett mintavevő kisebb térfogatáramú (optimális beállítás szerint $2,3\text{ m}^3/\text{h}$), a jellemző heti mintavételi idő alatt átszívott levegőmennyiség 380 m^3 (az ábrán "Psz mérőállomás"). Az RHFT telephelyén nagyobb térfogatáramú aeroszol mintavevő található, $32\text{ m}^3/\text{h}$ optimális térfogatárammal. A jellemző mintavételi idő (3,5 nap) alatt közel 2700 m^3 levegőmennyiség halad át a szűrőpapíron (az ábrán "RHFT mérőállomás").

A mintavétel után 72 órás pihentetés következik. A minta gamma-spektrometriai mérése után az alfa/béta-számlálórendszer mérési geometriájához igazítva a szűrőpapír középső 5 cm -es átmérőjű darabjának összes-béta aktivitását mérik. Jellemző kimutatási határok: $0,1\text{--}0,7\text{ mBq/m}^3$ (összes-béta aktivitás), $0,03\text{ mBq/m}^3$ (gamma-spektrometria, ^{137}Cs izotóp).

A főként nyári időszakban jelentkező csúcsokat az alkalmanként megnövekvő porterhelés indokolja, amelynek okai a telephely környezetében folyó mezőgazdasági tevékenység illetve a faluban történő tűzgyújtás. A csúcsoktól eltekintve az összes-béta aktivitáskonzentrációk jellemzően 2 mBq/m^3 alatt maradnak, ami igen alacsony érték.

2.2.1. ábra. Az RHFT éves aeroszol összes-béta méréseinek időbeli változása

2.2.2. táblázat. Az RHFT környezetében végzett aeroszolmérések eredményeinek éves összefoglalása

Radionuklid	Átlag mBq/m^3	Minimum mBq/m^3	Maximum mBq/m^3	Szórás mBq/m^3	N	Kh alatti
Be-7	4,1	0,72	11	2,4	94	2
Cs-137	-	-	-	-	60	60
Összes-béta	1,1	0,11	4,4	0,75	95	0

2.2.3. A KFKI telephelyén mért aeroszol-koncentrációk

A KFKI telephelyén 4 mérőállomáson történik aeroszolos mintavételezés. Az összes-béta mérésre kerülő minták esetében a mintavételezés és mintamérés – a 72 órás pihentetést követően – napi gyakorisággal történik. Az átszívott levegő mennyisége általában $100 \text{ m}^3/\text{nap}$ körüli. A mintavételt és mérést jellemző kimutatási határ $0,1 \text{ mBq/m}^3$.

Az 1. állomáson nagy légforgalmú mintavevővel történik az aeroszol mintavételezés. Az átszívott levegő mennyiségének jellemző értéke $10000 \text{ m}^3/\text{hét}$. A nuklidspecifikus mérés egy HPGe detektor segítségével történik. A mérés szokásos kimutatási határa ^{137}Cs izotópra $0,5 \mu\text{Bq/m}^3$. Az éves adatok a feldolgozást követően a KFKI honlapján (www.kfki.hu) a „Környezetvédelmi Szolgálat” menüpontban elérhetőek. A heti adatokat az OKSER adatközpontba küldik.

A KFKI telephelyén mért aeroszol-koncentrációk éves jellemző adatait a 2.2.3 táblázatban foglaltuk össze. Látható, hogy a telephelyen rendszeresen mérhetőek a ^{125}I és ^{131}I radioizotópok, az előbbire kapott koncentrációk hasonlóak a 2006. évekhez, az utóbbi aktivitáskoncentrációi azonban lényegesen – két nagyságrenddel – kisebbek a korábbiaknál. A többi mérési eredmény illeszkedik a más laboratóriumok által kapott adatokhoz.

2.2.3. táblázat. A KFKI telephelyén végzett aeroszolvizelések eredményeinek éves összefoglalása

Radionuklid	Átlag mBq/m ³	Minimum mBq/m ³	Maximum mBq/m ³	Szórás mBq/m ³	N	Kh alatti
Be-7	3,7	0,65	6,8	1,8	46	0
Cs-137	0,012	0,010	0,16	0,040	46	31
I-125	0,54	0,020	18	4,2	46	28
I-131	0,073	0,010	0,51	0,15	46	22
K-40	0,22	0,21	0,51	0,070	46	35
Pb-212	67	5,4	230	46	46	14
Összes-béta	0,13	0,00040	0,69	0,22	12	0

3. Kihullás (fall-out)

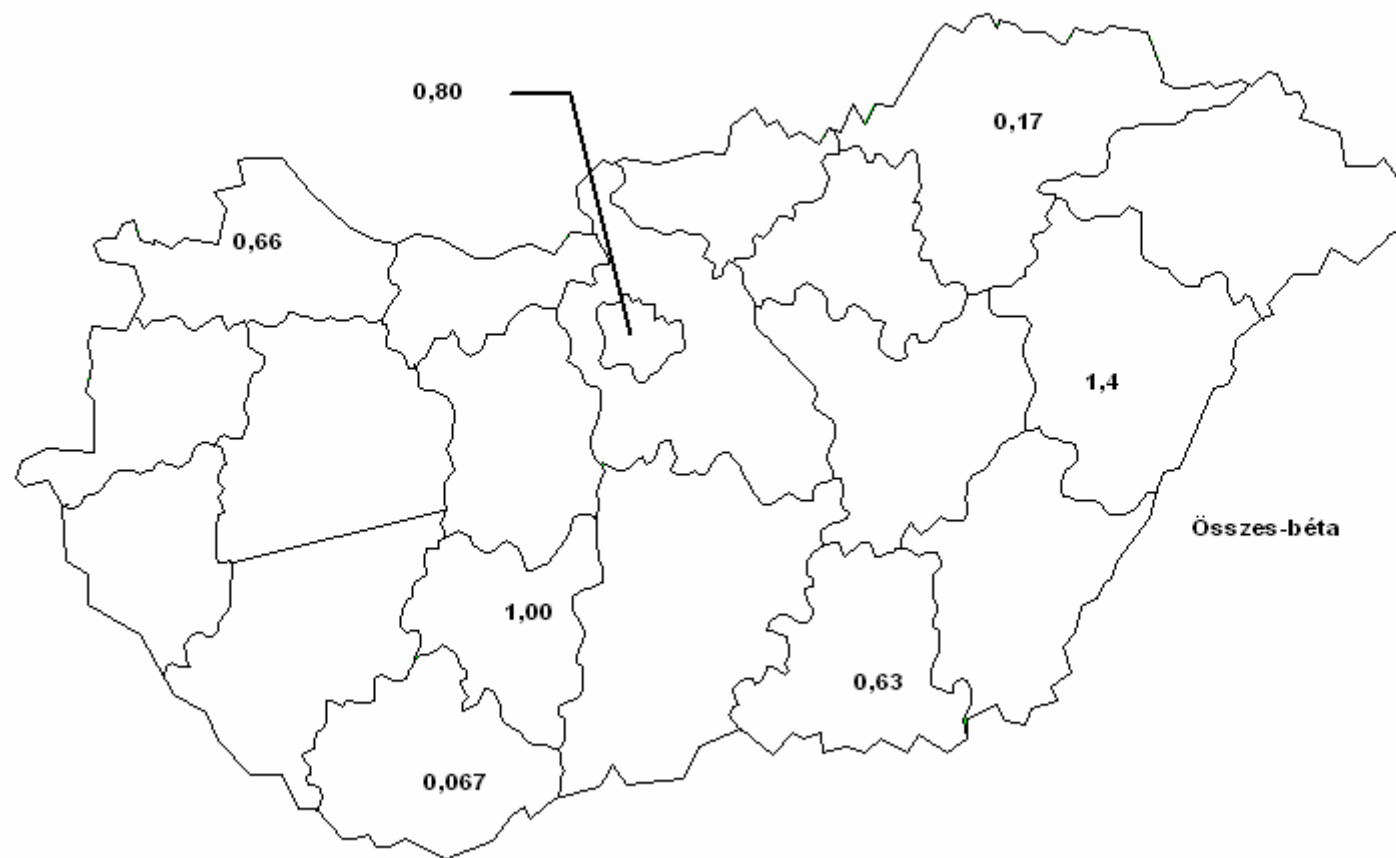
A 2. fejezet bevezető részében elmondottak alapján, a levegőbe került, aeroszol formájú radionuklidok egy része kihullik, kiülepedik, illetve a csapadékkal kimosódik a talajra és növényzetre. Ez a folyamat jelenti a táplálékláncba való bekerülésük kiindulási pontját, emiatt a kihullás meghatározása a lakosság sugárterhelésének becslése, előrejelzése szempontjából nagy fontosságú.

A kihullás megnevezésére elterjedten használják a „fall-out” angol kifejezést is. A jelentésben a kihullás szót „teljes kihullás” értelemben használjuk, ami a száraz kiülepedést és kimosódást együttesen tartalmazza.

3.1. Országos adatok

Országos kiterjedésűnek mondható mintavételi és mérési programot az ERMAH laboratóriumok végeznek. A kihullást a központi és a 6 regionális laboratórium összesen 7 megyében mintázza és méri (3.1.1. ábra). (Itt is megjegyezzük, hogy 2007 elejéig a hálózat egy további ún. középszintű és egy alapszintű laboratóriuma is megszűnt.)

Az ERMAH laboratóriumok kihullásra vonatkozó mintavételi gyakoriságait és vizsgálati jellemzőit az éves munkaterv írja elő. A mintavevő edény felülete 0,15-0,4 m², a havi mintázással kapott teljes kihullás mintáknak a laboratóriumok – felszerelésüktől függően – csak az összes-béta aktivitását mérik, illetve azok gamma-spektrometriai elemzését is elvégzik. A mintavétel és mérés jellemző kimutatási határa 50-800 mBq/m²/nap (összes-béta aktivitás) és 1-30 mBq/m²/nap (^{137}Cs gamma-spektrometriai vizsgálata).

3.1.1. ábra. Kihullás összes-béta aktivitások éves maximumainak országos eloszlása (EüM, Bq/m²/nap)

A 2007-ben az egyes mintavételi pontokra kapott összes-béta aktivitások maximumait a 3.1.1. ábrán szemléltettük és az eredmények további jellemzőivel együtt a 3.1.1. táblázatban foglaltuk össze.

A kihullás összes-béta aktivitások átlagai az országos átlagtól jellemzően csupán 2-3 szoros eltérést jeleznek – ami nem jelentős. Az országos átlag jól egyezik a 2006. évvel. A ^{137}Cs aktivitása a minták kerekén 95 %-ában kimutatási határ alatti volt. (A 2.1.1. táblázat szerinti évi átlagos $4,0 \mu\text{Bq/m}^3$ ^{137}Cs levegőbeli aktivitáskoncentráció $0,01 \text{ m/s}$ teljes kihullási sebességet feltételezve kerekén $4 \text{ mBq/m}^2/\text{nap}$ kihullást eredményezne, ami a kimutatási határ tartományában van.)

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeinek összefoglalása – ezen belül a kihullás eredményeké is – évente megjelenik az Egészségtudomány c. folyóiratban [2]

3.1.1. táblázat. Kihullás mérési eredmények országos, éves jellemzői (EüM)

Radionuklid	Megye	Átlag $\text{mBq/m}^2/\text{nap}$	Minimum $\text{mBq/m}^2/\text{nap}$	Maximum $\text{mBq/m}^2/\text{nap}$	Szórás $\text{mBq/m}^2/\text{nap}$	N	Kh alatti
Be-7	BA	-	-	220	-	2	1
Be-7	BP	2100	630	6900	1300	35	1
Be-7	TO	2100	110	9900	2000	76	6
Cs-137	BA	-	-	-	-	2	2
Cs-137	BP	-	1,7	3,3	-	35	33
Cs-137	BZ	-	-	-	-	12	12
Cs-137	CS	-	-	-	-	9	9
Cs-137	GY	-	-	-	-	12	12
Cs-137	HA	-	5,3	8,3	-	13	10
Cs-137	TO	-	-	-	-	76	76
Összes-béta	BA	-	18	67	-	2	0
Összes-béta	BP	270	97	800	190	47	6
Összes-béta	BZ	77	38	170	35	12	0
Összes-béta	CS	330	120	630	170	12	0
Összes-béta	GY	180	17	660	160	12	0
Összes-béta	HA	700	130	1400	430	12	0
Összes-béta	TO	220	6,2	1000	190	76	0
Be-7	Összes	2000	110	9900	-	113	8
Cs-137	Összes	-	1,7	8,3	-	159	154
Összes-béta	Összes	260	6,2	1400	-	173	6

3.2. Létesítmények környezetében mért kihullások

3.2.1 A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző rendszerének mérési eredményei

A kihullás mintázása az A típusú állomásokon történt. A minták gamma-spektrometriai elemzéssel kapott mérési eredményeit a 3.2.1. táblázat foglalja össze. A méréseket jellemző kimutatási határ $0,1 \text{ Bq/m}^2/\text{hó}$. Látható, hogy a mesterséges izotópok aktivitása – néhány felporlódásból származó ^{137}Cs aktivitás kivételével – a kimutatási határ alatt maradt.

3.2.1. táblázat. A Paksi Atomerőmű környezetében végzett kihullásmérések eredményeinek éves összefoglalása

Radionuklid	Átlag $\text{Bq/m}^2/\text{hó}$	Minimum $\text{Bq/m}^2/\text{hó}$	Maximum $\text{Bq/m}^2/\text{hó}$	Szórás $\text{Bq/m}^2/\text{hó}$	N	Kh alatti
Be-7	79	15	270	53	120	0
Co-60	-	-	-	-	120	120
Cs-137	-	0,10	0,20	-	120	118
I-131	-	-	-	-	120	120

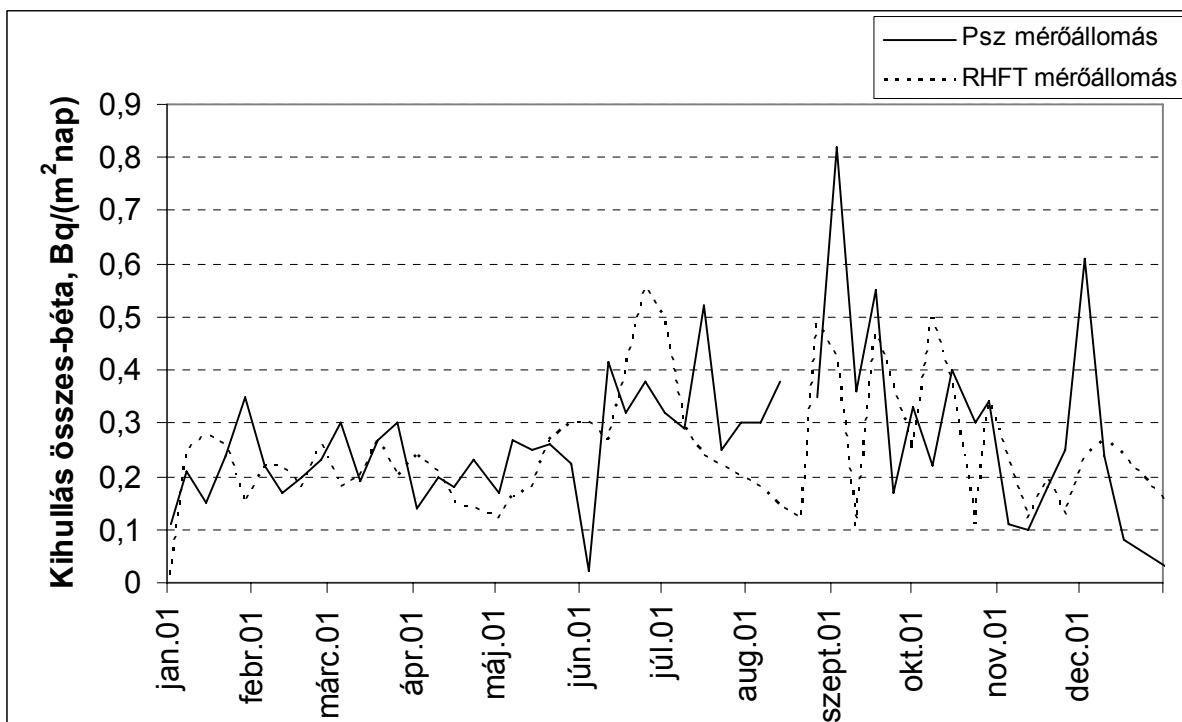
3.2.2. A püspökszilágyi RHFT telephelyén mért eredmények

A két helyszínen (telephely – a köv. ábrán "RHFT mérőállomás" és Püspökszilágy falu – a köv. ábrán "Psz mérőállomás"), az aeroszol mintavevők közelében elhelyezett mintavevők folyamatos üzemű, szakaszosan ürített csapadékgyűjtő edények. A mintagyűjtő aktív felülete $0,2 \text{ m}^2$. A mintavételi idő 1 hét.

A mintagyűjtőből kimosott kihullást bepárolják, majd összes-béta és gamma-spektrometriai mérést végeznek. A mérések jellemző kimutatási határa: $15 \text{ mBq/m}^2/\text{nap}$ (összes-béta) és $30 \text{ mBq/m}^2/\text{nap}$ (^{137}Cs , gamma-spektrometria).

A kihullásban mért összes-béta aktivitás időbeni változását a 3.2.1. ábra szemlélteti. Figyelemre méltó, hogy a kihullásban látható decemberi csúcs jól megfigyelhető az aeroszolok koncentrációk változásában is (2.2.1. ábra). A mintákon végzett gamma-spektrometriai és összes-béta mérések eredményeinek éves jellemzőit a 3.2.2. táblázatban foglaltuk össze.

3.2.1. ábra. Az RHFT környezetében mért kihullás összes-béta aktivitások időbeli változása

3.2.2. táblázat. Az RHFT környezetében végzett kihullás mérések összefoglalása

Radionuklid	Átlag mBq/(m ² nap)	Minimum mBq/(m ² nap)	Maximum mBq/(m ² nap)	Szórás mBq/(m ² nap)	N	Kh alatti
Be-7	730	110	8600	1000	78	17
Cs-137	-	-	-	-	59	59
K-40	3800	290	9700	2200	85	5
Összes-Béta	270	14	1500	180	103	1

4. Talaj

A talajban található radionuklidok aktivitáskoncentrációit országosan az EüM ERMAH, illetve az FVM Radiológiai Ellenőrző Hálózat (REH) laboratóriumai mérik.

A talajmintákat az előkészítés során tisztítják (eltávolítják a köveket, gyökér-, növénymaradványokat), szárítják, összes-béta méréshez hamvasztják is. A mérések az összes-béta aktivitás, gamma-sugárzó radionuklidok és ^{90}Sr meghatározását célozzák. A ^{90}Sr aktivitáskoncentráció meghatározásához a mintán radiokémiai előkészítést, elválasztást kell végezni.

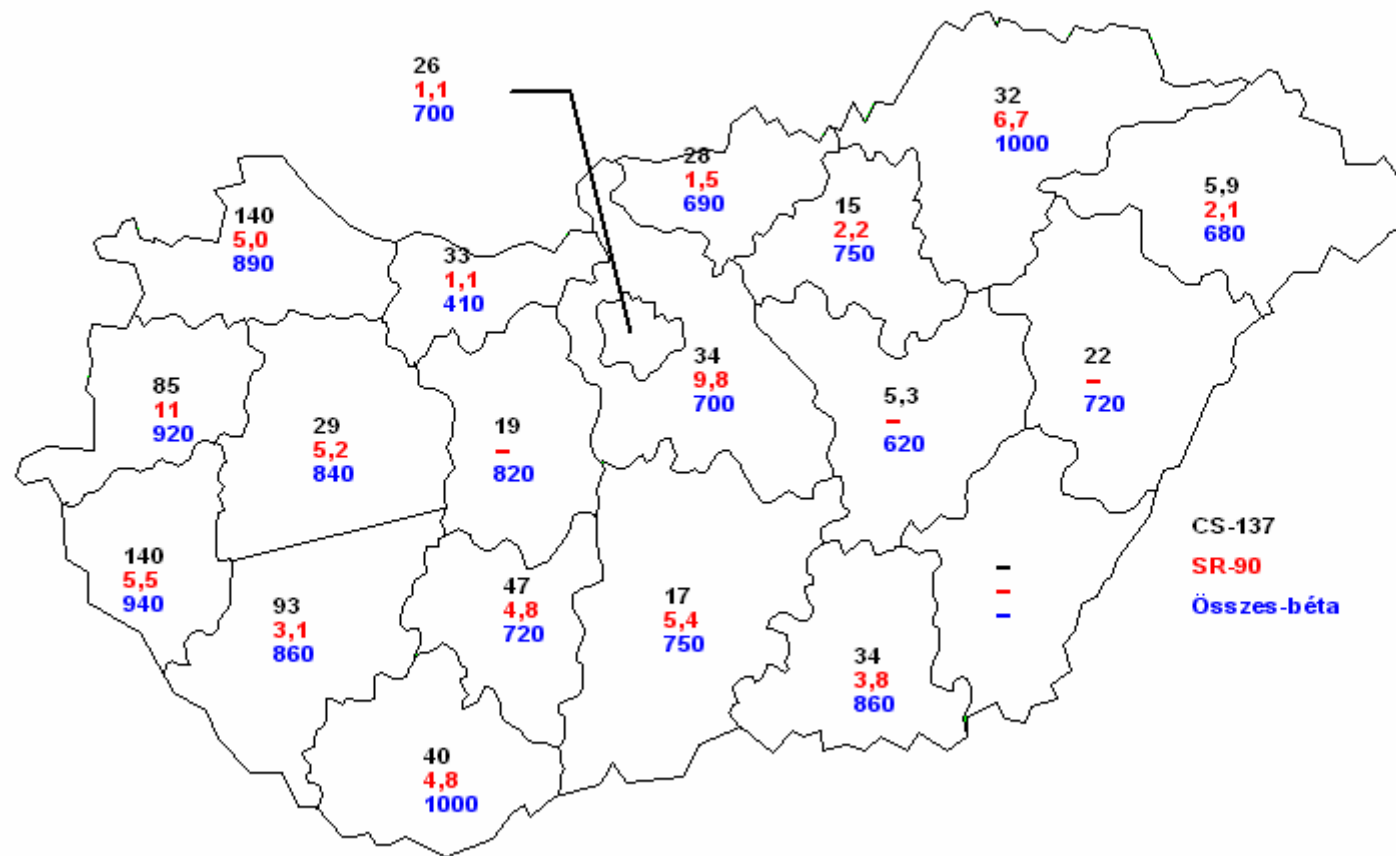
4.1. Országos adatok

Az ERMAH laboratóriumok az ország 14 megyéjében és a fővárosban, negyedévente vesznek talajmintát a talaj felső 10 cm vastagságú rétegéből. Az ERMAH mérési program keretében összesen 91 db talajminta vizsgálatát végezték el. A mintákon összes-béta és gamma-spektrometriai méréseket végeznek. A gamma-spektrometriai vizsgálatot a 110 °C-on szárított mintákon, Marinelli-geometriában (600 cm³ térfogaton) végzik 20 000 s mérési idővel. Jellemző kimutatási határ: 2-8 Bq/kg (^{137}Cs , gamma-spektrometria). Az összes béta-aktivitást 1 g talajból határozzák meg.

Az FVM REH laboratóriumainak mintavételi programjában mezőgazdaságilag művelt talaj (lucerna, sóska) és bolygatatlan talaj (erdei és legelői talaj) vizsgálata szerepelt. A talajminták felső 5 cm-es szelete minden esetben elemzésre került (bolygatatlan talajnál az 5-20 cm rész is). A talajminták γ -spektrometriás vizsgálata szárítás után 450 cm³ térfogatú Marinelli edényben, 80 000 s mérési idővel történik. Az összes- β aktivitás meghatározását 1g talajból végzik. A ^{90}Sr aktivitáskoncentráció mérés a talaj felső 5 cm-es rétegéből, 50 g minta radiokémiai előkészítése után történik. Ezeket a vizsgálatokat lehetőség szerint, minden mintából elvégzik. A 2007. évben a 19 megye és Budapest területéről 227 db talajminta vizsgálatát végezték el az FVM REH laboratóriumai.

Az ERMAH és REH laboratóriumok országos mérési eredményeit a 4.1.1. ábrán mutatjuk be. Az ábra a ^{137}Cs , ^{90}Sr és összes-béta aktivitáskoncentrációk maximális értékeit szemlélteti az egyes megyékre összegezve. Látható, hogy a két hálózat mintavételi programja együttesen biztosítja, hogy majdnem minden megyére rendelkezünk talaj mérési eredményekkel. A talaj mérési eredmények éves jellemzőit a 4.1.1. táblázatban foglaltuk össze.

A csernobili kihullásból származó ^{137}Cs izotóp aktivitáskoncentrációja még mindig jól mérhető, átlagának értéktartománya a 2006. évihez hasonló, 1-50 Bq/kg volt, de az egyedi eredmények maximuma a 140 Bq/kg értéket is elérte. A ^{90}Sr izotóp koncentrációinak átlagai ennél kisebbek, 0,24-11 Bq/kg közöttiek voltak. Az összes-béta aktivitáskoncentrációk jóval nagyobbak (150-1000 Bq/kg), azonban ez az aktivitás túlnyomórészt a természetes ^{40}K izotóptól származik.

4.1.1. ábra. Talaj mérési eredmények éves maximumainak országos eloszlása (EüM és FVM, Bq/kg)

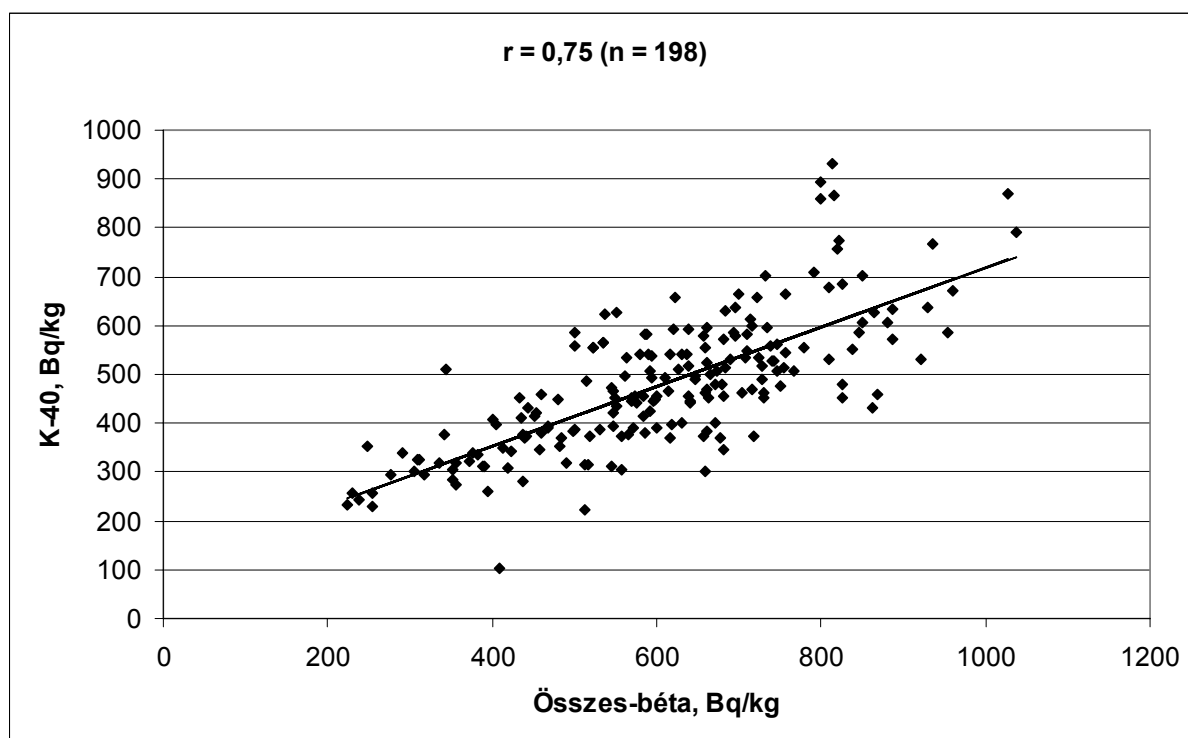
4.1.1. táblázat. Talaj mérési eredmények éves jellemzői (EüM és FVM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	5,2	40	-	10	1
Cs-137	BK	4,8	1,0	17	4,3	24	3
Cs-137	BP	14	9,4	26	4,7	11	0
Cs-137	BZ	10	1,7	32	7,4	15	1
Cs-137	CS	8,7	2,4	34	9,0	23	3
Cs-137	FE	12	1,7	19	5,5	13	1
Cs-137	GY	50	9,5	140	39	17	0
Cs-137	HA	7,4	2,4	22	4,7	18	0
Cs-137	HE	-	3,7	15	-	11	4
Cs-137	JA	-	4,6	5,3	-	2	0
Cs-137	KO	-	3,2	33	-	6	1
Cs-137	NO	12	1,3	28	10	11	0
Cs-137	PE	19	7,5	34	8,4	11	0
Cs-137	SO	23	4,4	93	21	20	1
Cs-137	SZ	-	1,3	5,9	-	11	8
Cs-137	TO	6,1	0,33	47	7,9	150	20
Cs-137	VA	22	1,4	85	24	17	0
Cs-137	VE	14	8,1	29	6,2	18	1
Cs-137	ZA	27	4,7	140	33	20	2
Sr-90	BA	-	2,4	4,8	-	4	0
Sr-90	BK	1,8	0,27	5,4	1,6	18	0
Sr-90	BP	-	0,56	1,1	-	5	0
Sr-90	BZ	2,4	0,54	6,7	2,2	10	0
Sr-90	CS	-	0,25	3,8	-	8	0
Sr-90	GY	2,8	1,3	5,0	1,1	10	0
Sr-90	HE	-	0,66	2,2	-	7	0
Sr-90	KO	-	-	1,1	-	1	0
Sr-90	NO	-	1,2	1,5	-	2	0
Sr-90	PE	-	1,2	9,8	-	7	0
Sr-90	SO	1,8	0,30	3,1	0,92	11	0
Sr-90	SZ	0,93	0,26	2,1	0,54	11	0
Sr-90	TO	1,7	0,24	4,8	1,2	14	0
Sr-90	VA	3,2	1,3	11	2,9	10	0
Sr-90	VE	2,9	1,6	5,2	1,0	10	0
Sr-90	ZA	2,5	1,2	5,5	1,4	11	0
Összes-béta	BA	-	690	1000	-	6	0
Összes-béta	BK	520	220	750	140	23	0
Összes-béta	BP	410	200	700	150	19	1
Összes-béta	BZ	760	590	1000	120	14	0
Összes-béta	CS	440	280	860	160	12	0
Összes-béta	FE	-	300	820	-	9	0
Összes-béta	GY	710	520	890	110	13	0
Összes-béta	HA	510	150	720	130	18	0
Összes-béta	HE	630	440	750	94	10	0
Összes-béta	JA	-	250	620	-	2	0
Összes-béta	KO	-	-	410	-	1	0

4.1.1. táblázat. (folytatás)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Összes-béta	NO	-	500	690	-	4	0
Összes-béta	PE	-	440	700	-	9	0
Összes-béta	SO	580	230	860	180	16	0
Összes-béta	SZ	530	250	680	120	11	0
Összes-béta	TO	150	0,035	720	240	63	0
Összes-béta	VA	780	630	920	92	13	0
Összes-béta	VE	650	550	840	83	14	0
Összes-béta	ZA	700	440	940	120	16	0
Cs-137	Összesen	12	0,33	140	-	408	46
Sr-90	Összesen	2,1	0,24	11	-	139	0
Összes-béta	Összesen	490	0,035	1000	-	273	1

A 4.1.2. ábrán szemléltetjük az ugyanazon minták összes-béta és ^{40}K aktivitáskoncentrációi közötti – a 2006. évihez hasonlóan elfogadható mértékű – korrelációt. (A talaj esetében a ^{40}K radionuklidon kívül számottevő béta-aktivitást képviselnek a természetes urán, tórium bomlási sorok radioaktív leányelemei is.)

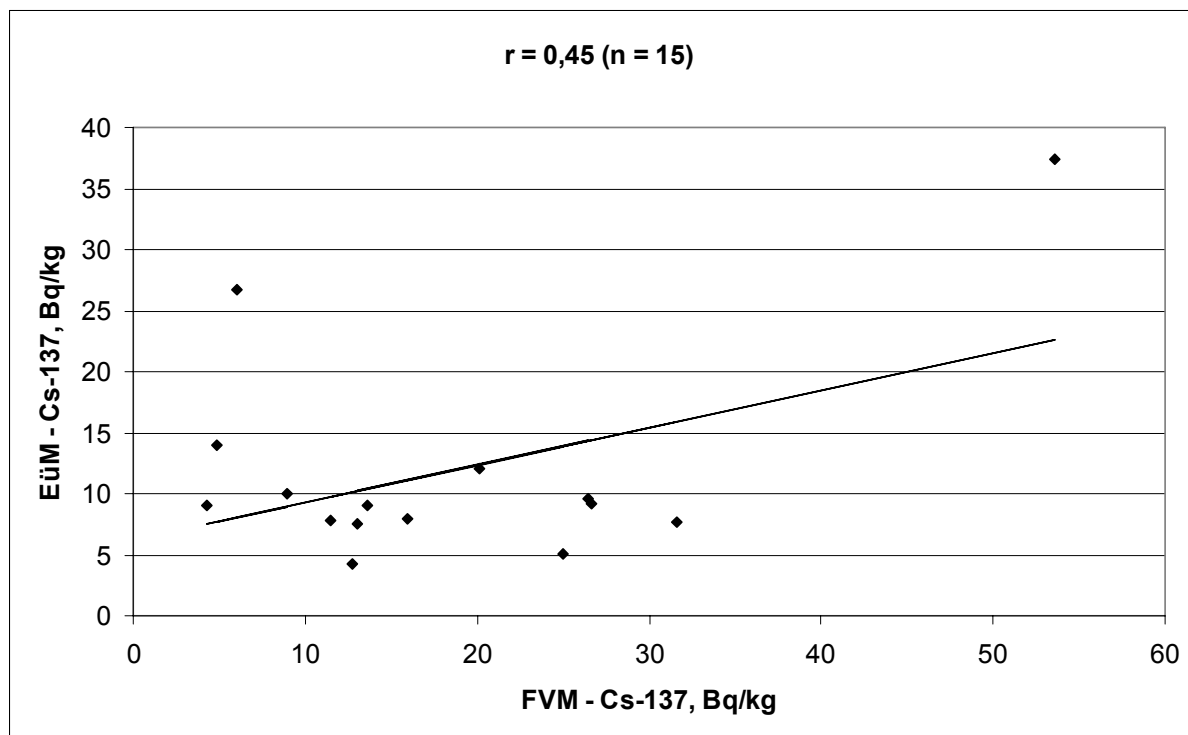

4.1.2. ábra. Országos talajmérések (EüM és FVM) összes-béta és ^{40}K mérési eredményeinek korrelációja

Ha a két hálózat ^{137}Cs mérési eredményeit vetjük össze – ezek azonos megyékből, de nem azonos mintavételi helyekről származó, azaz nem azonos minták átlagos koncentrációira vonatkoznak – akkor a szóródás már jelentős mértékű (4.1.3. ábra). (Az eltérés nem feltétlenül mérési hibát jelez, a ^{137}Cs talajban mérhető aktivitáskoncentrációját ugyanis igen nagy területi inhomogenitás jellemzi, egy-egy megyén belül, sőt – például vízösszefolyási helyeken – akár néhány méteres távolságon belül is, jelentős különbségek fordulhatnak elő.)

A talaj ^{137}Cs aktivitáskoncentrációinak országos, éves átlaga 19 Bq/kg, a ^{90}Sr radionuklidé 2,4 Bq/kg; a döntően természetes eredetű összes-béta aktivitásé pedig 490 Bq/kg volt 2007-ben. (Ezek az eredmények jól egyeznek a 2006. évekkel.) A két csernobili eredetű radionuklid átlagos koncentrációi ismét az 5:1 arányszámmal jellemezhetők.

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeit a korábban már említett Egészségtudomány c. folyóiratban [2], a REH laboratóriumokét pedig éves jelentéseikben [4] is megtalálhatjuk.

4.1.3. ábra. Országos talajmérések (EüM és FVM) Cs-137 mérési eredményeinek összehasonlítása a megyei átlagok alapján

4.2. Létesítmények környezetében mért adatok

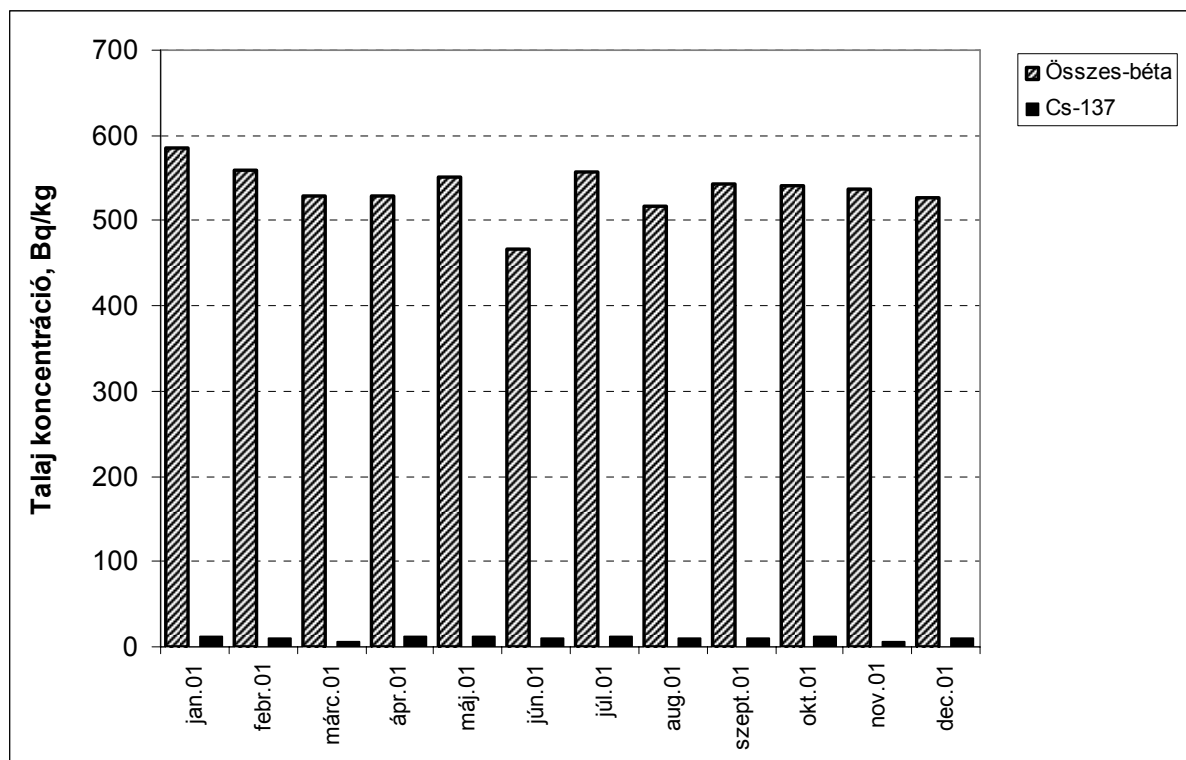
4.2.1. A püspökszilágyi RHFT telephelyi mérési eredményei

A talaj- és a hasonló jellegű iszap-, hordalékmintákat a különböző mintavételi pontokon havi, féléves illetve éves gyakorisággal veszik.

A talaj vizsgálata 14 mintavételi ponton 0-5 cm-es mélységre terjed ki. A mintavételi körzet a kijelölt hely körüli 2 m × 2 m-es terület. A hordalék vizsgálata (1 mintavételi ponton) a csapadék, szél által a mintavételi helyre hordott talajmorzsák és egyéb anyagok gyűjtését jelenti. (Az iszap vizsgálata – 11 ponton – a patakok, a halastó, a talajvízfigyelő kutak és egyéb – állandó vagy ideiglenes – víztározó objektumokra terjedhet ki.)

A mintákat 105 °C-on szárítják, majd őrlőmalomban homogenizálják. A kis – 3 mm alatti – szemcseméretű frakciót vizsgálják. Összes-béta méréshez 1 g feldolgozott mintát használnak fel, a mérés jellemző kimutatási határa 20 Bq/kg (száraz talajra). A gamma-spektrometriai vizsgálatot 1000 g tömegű mintán végzik. Jellemző kimutatási határ: 0,5 Bq/kg (a ^{137}Cs izotópra).

Az RHFT telephelyén a talajban mért aktivitáskoncentrációk havi átlagait a 4.2.1. ábrán mutatjuk be. Látható, hogy mind az összes-béta, mind a ^{137}Cs aktivitáskoncentrációk az év folyamán alig változtak. Az eredmények a 2006. évekhez hasonlóak és jól egyeznek az országos adatokkal is.

4.2.1. ábra. Az RHFT környezetében vett talajminták aktivitáskoncentrációi

5. Növényzet

A talajra, illetve közvetlenül a növényzetre kijutott radionuklidok a táplálékláncon keresztül, az élelmiszerek elfogyasztása révén a lakosság belső sugárterhelését okozzák.

A fejezet mindazon mintákra vonatkozó eredményeket tartalmazza, amelyeket közvetlenül a növényzetből – fű, takarmány, zöldség, gyümölcs – vettek, vagy az utóbbiak feldolgozott, emberi fogyasztásra kész formájából (pl. gabona, liszt).

5.1. Takarmány

A takarmány gyűjtőnév a legelőkről származó füvet, továbbá a takarmányozási céllal termesztett növényeket foglalja magában. A takarmánynövények aktivitáskoncentrációit az

irodalomban leggyakrabban az ún. száraz tömegre vonatkoztatják. A továbbiakban az eredményeket ilyen egységben adjuk meg.

5.1.1. Országos adatok

Országos mérési programmal az EüM ERMAH és az FVM REH hálózatok rendelkeznek. A két hálózat mintavételi programja hasonló, a legelői fűre, lucernára, és egyéb takarmányfélékre terjed ki. Az 5.1.1. ábrából látható, hogy a talajhoz hasonlóan a két hálózat mérési programja együttesen a teljes országot lefedi. A minta-előkészítés mindkét hálózaton szárítást, a száraz tömeg mérését, majd hamvasztást jelent. A hamu radioaktivitását mérik, illetve ebből kiindulva végeznek radiokémiai elválasztást a ^{90}Sr méréséhez.

Az ERMAH laboratóriumok negyedévente, megyénként vesznek fű, illetve szénamintát. Összesen 100 minta vizsgálatát végezték el. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C -on izzított hamujának legalább 50 cm^3 -ből, az összes béta-aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g -jából végzik a laboratóriumok. A mérések jellemző kimutatási határa: $0,2\text{--}1\text{ Bq/kg}$ (^{137}Cs).

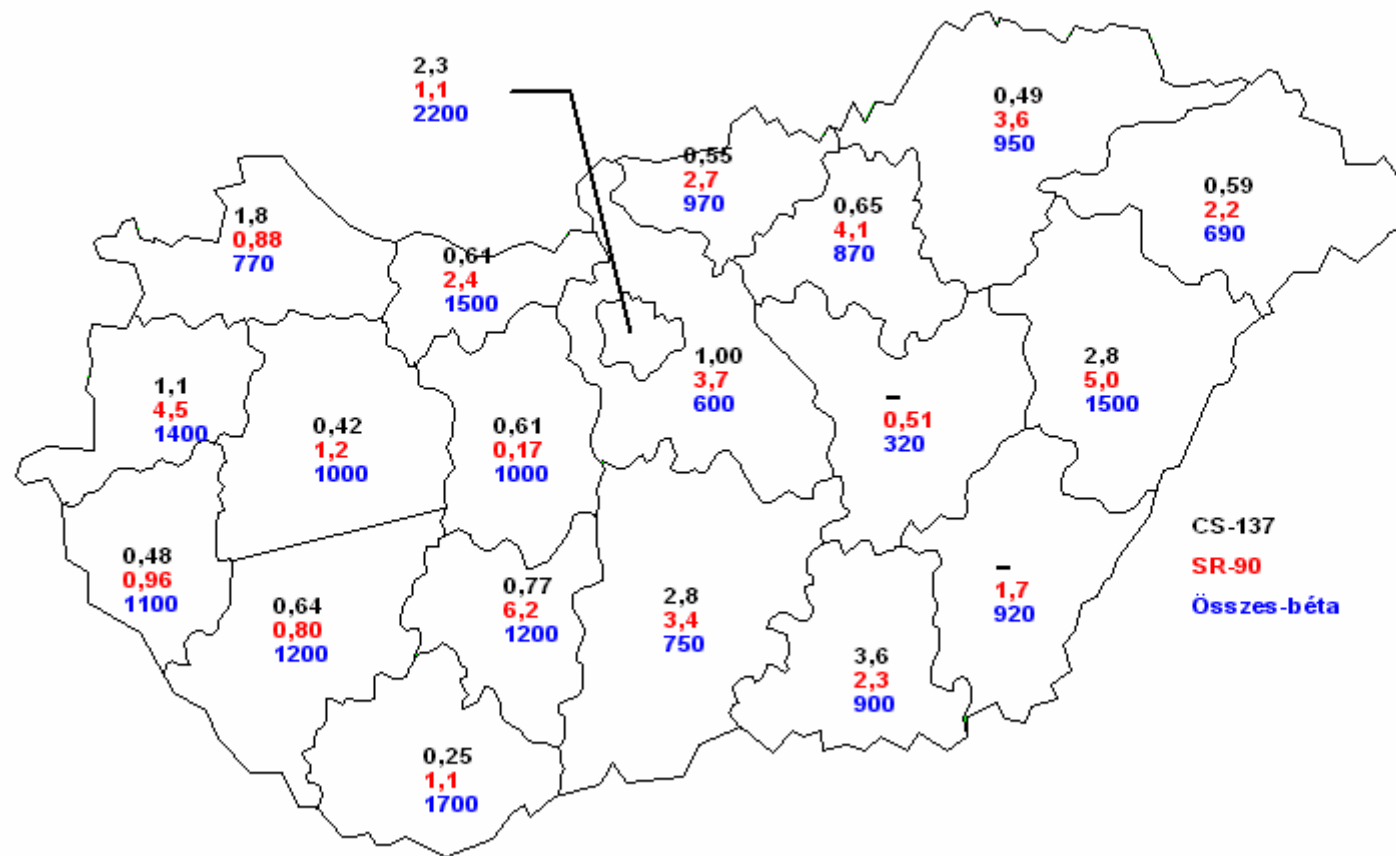
Az FVM REH laboratóriumainak mintavételi programjában takarmány illetve takarmánynövények (lucerna, legelői fű) szerepelnek. A takarmány mintavétel havonta, a tej mintavétellel együtt, közvetlenül az állatokkal etetett takarmány keverékből történik, ami rendszerint több komponensből és adalékanyagból áll össze. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C -on izzított hamujának 50 cm^3 -ből (kb. $20\text{--}30\text{ g}$), $80\,000\text{ sec}$ mérési idővel, az összes- β aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g -jából végzik a laboratóriumok. Szintén ebből a hamuból történik az összes- α aktivitás mérése, illetve a ^{90}Sr radiokémiai elválasztása. Ezeket a vizsgálatokat minden mintából elvégzik. A 2007. évben a 19 megye és Budapest területéről 240 db takarmány, 104 db legelői fű és 58 db lucerna minta vizsgálatát végezték el az FVM REH laboratóriumai.

A takarmánymintákra vonatkozó mérési eredmények további jellemzőit az 5.1.1. táblázatban foglaltuk össze. A táblázatból látható, hogy míg a ^{137}Cs aktivitáskoncentrációk jelentős hányada kimutatási határ alatti, addig a ^{90}Sr eredmények mindegyike meghaladja azt. Ennek oka egyrészt a két mérési módszer eltérő érzékenysége, másrészt a ^{90}Sr aktivitáskoncentrációk jellemzően magasabb szintje.

A talajban és a takarmánynövényekben mért aktivitáskoncentrációkat (4.1.1. és 5.1.1. táblázatok) összehasonlítva ki kell emelni, hogy amíg a talaj esetében a két csernobili eredetű radionuklid – azaz a ^{137}Cs és a ^{90}Sr – koncentrációjának aránya $3\text{--}15$ közötti (átlagosan 5), addig a takarmánymintáknál az arány éppen fordított, általában $0,2\text{--}0,5$ közötti (átlagosan $0,32$). Ennek két lehetséges oka van, egyrészt a ^{90}Sr a legtöbb talajban mobilisabb, a növények számára könnyebben elérhető formában van jelen, másrészt a növények nagyobb mértékben igénylik a stronciumot. (A két hatás együtt az ún. talaj-növény átviteli tényezővel jellemezhető, amelynek szokásos irodalmi értéke ^{90}Sr -ra 10 , ^{137}Cs -ra pedig 1 körüli.) Megjegyezzük még, hogy ez a megfigyelés jól egybevág a 2006-ban tapasztaltakkal.

A takarmánynövények ^{137}Cs aktivitáskoncentrációinak országos, éves átlaga $0,40\text{ Bq/kg}$, a ^{90}Sr radionuklidé $1,0\text{ Bq/kg}$; a döntően természetes eredetű összes-béta aktivitásé pedig 390 Bq/kg volt 2007-ben.

5.1.1. ábra. Takarmány mérési eredmények éves maximumainak országos eloszlása (EüM és FVM, Bq/kg)

5.1.1. táblázat. Országos takarmány mérési eredmények éves jellemzői (EüM és FVM)

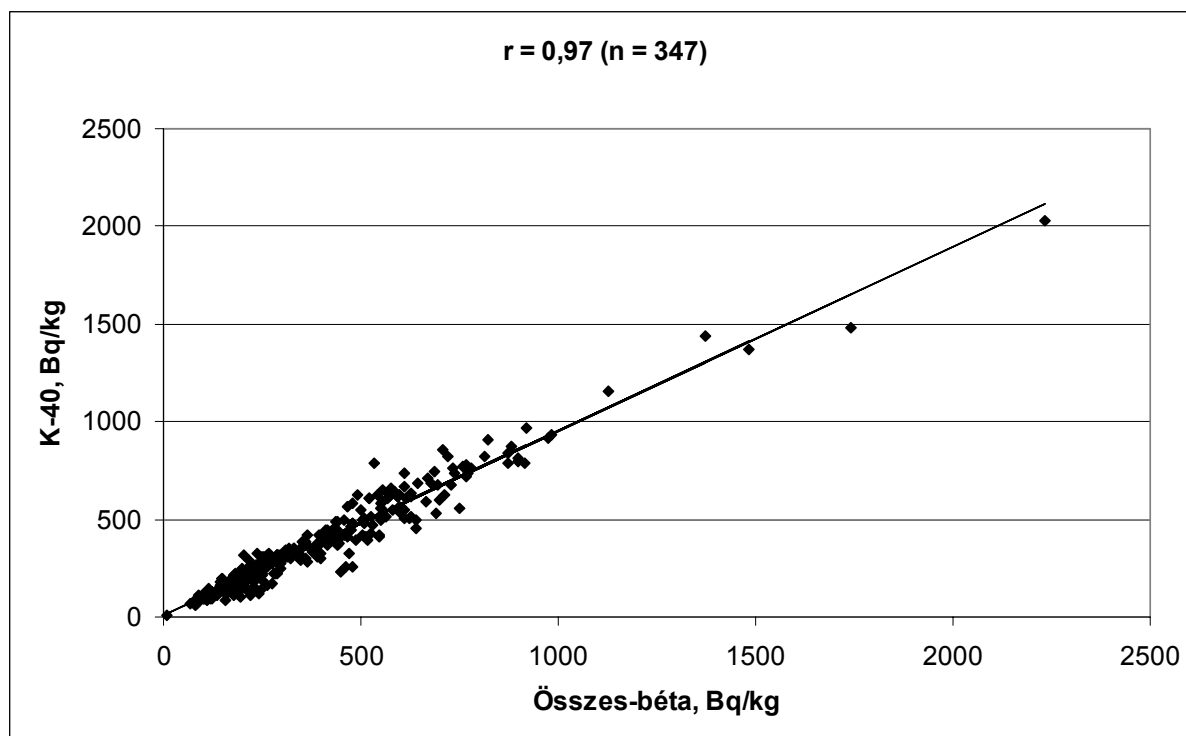
Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	0,088	0,25	-	16	9
Cs-137	BE	-	-	-	-	6	6
Cs-137	BK	0,61	0,083	2,8	1,5	33	23
Cs-137	BP	0,46	0,10	2,3	0,66	24	5
Cs-137	BZ	-	0,050	0,49	-	20	15
Cs-137	CS	-	0,35	3,6	-	20	14
Cs-137	FE	0,13	0,050	0,61	0,12	19	3
Cs-137	GY	0,38	0,036	1,8	0,45	21	2
Cs-137	HA	-	0,36	2,8	-	12	6
Cs-137	HE	-	0,12	0,65	-	21	15
Cs-137	JA	-	-	-	-	12	12
Cs-137	KO	-	0,14	0,61	-	8	1
Cs-137	NO	-	0,090	0,55	-	17	8
Cs-137	PE	0,45	0,11	1,0	0,29	24	0
Cs-137	SO	0,15	0,066	0,64	0,17	18	6
Cs-137	SZ	-	0,33	0,59	-	20	17
Cs-137	TO	0,29	0,090	0,77	0,21	30	14
Cs-137	VA	0,44	0,12	1,1	0,33	17	3
Cs-137	VE	0,25	0,099	0,42	0,12	18	3
Cs-137	ZA	0,17	0,091	0,48	0,12	18	7
Sr-90	BA	0,52	0,16	1,1	0,24	13	0
Sr-90	BE	-	1,1	1,7	-	2	0
Sr-90	BK	1,2	0,12	3,4	1,1	32	0
Sr-90	BP	0,52	0,061	1,1	0,29	19	0
Sr-90	BZ	1,4	0,048	3,6	1,0	11	0
Sr-90	CS	1,0	0,065	2,3	0,83	17	0
Sr-90	FE	-	0,068	0,17	-	6	0
Sr-90	GY	0,42	0,053	0,88	0,23	17	0
Sr-90	HA	-	3,4	5,0	-	4	0
Sr-90	HE	-	0,15	4,1	-	9	0
Sr-90	JA	-	0,11	0,51	-	2	0
Sr-90	KO	-	1,2	2,4	-	8	0
Sr-90	NO	1,1	0,074	2,7	0,80	10	0
Sr-90	PE	2,1	0,11	3,7	1,3	24	0
Sr-90	SO	0,30	0,055	0,80	0,23	18	0
Sr-90	SZ	1,2	0,38	2,2	0,63	13	0
Sr-90	TO	1,9	0,20	6,2	1,6	26	0
Sr-90	VA	1,8	0,049	4,5	1,5	14	0
Sr-90	VE	0,60	0,12	1,2	0,41	14	0
Sr-90	ZA	0,42	0,022	0,96	0,23	16	0
Összes-béta	BA	370	140	1700	410	19	0
Összes-béta	BE	-	550	920	-	6	0
Összes-béta	BK	360	110	750	180	32	0
Összes-béta	BP	310	69	2200	360	35	0
Összes-béta	BZ	440	82	950	220	20	0
Összes-béta	CS	460	87	900	240	29	0
Összes-béta	FE	290	110	1000	250	23	0

5.1.1. táblázat. (folytatás).

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Összes-béta	GY	360	170	770	150	21	0
Összes-béta	HA	590	160	1500	290	19	0
Összes-béta	HE	320	99	870	200	21	0
Összes-béta	JA	-	86	320	-	4	0
Összes-béta	KO	620	290	1500	370	12	0
Összes-béta	NO	450	87	970	250	16	0
Összes-béta	PE	440	150	600	160	24	0
Összes-béta	SO	250	7,1	1200	310	22	0
Összes-béta	SZ	400	150	690	170	20	0
Összes-béta	TO	490	180	1200	260	31	0
Összes-béta	VA	410	100	1400	370	19	0
Összes-béta	VE	390	130	1000	260	22	0
Összes-béta	ZA	250	83	1100	250	22	0
Cs-137	Összesen	0,40	0,036	3,6	-	374	169
Sr-90	Összesen	1,1	0,022	6,2	-	275	0
Összes-béta	Összesen	390	7,1	2200	-	417	0

Az 5.1.2. ábrán szemléltetjük a takarmánymintákban mért összes-béta és ^{40}K izotóp aktivitáskoncentrációk közötti korrelációt. A talajmintákra kapott hasonló ábrával (4.1.2. ábra) összevetve egyrészt erősebb korrelációt láthatunk, másrészt a takarmánynövényeknél az összes-béta aktivitás legalább 90 %-ban a ^{40}K radionuklidtól származik. (A talajnál átlagosan mintegy 15-20 %-os járulékot képviselnek a természetes urán és tórium bomlási sorok elemei.)

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeit a korábban már említett Egészségtudomány c. folyóiratban [2], a REH laboratóriumokét pedig éves jelentéseikben [4] is megtalálhatjuk.

5.1.2. ábra. Takarmányminták összes-béta és K-40 aktivitáskoncentrációi közötti korreláció (EüM és FVM)

5.1.2. A püspökszilágyi RHFT telephelyén mért adatok

A növényzetet a telephely környezetében 15 ponton félévente, illetve évente mintázzák. (A növényzet fogalma általános esetben fűféléket jelent, némely esetben gombát.) A mintát szárítószekrényben 105 °C-on, 24 órán át szárítják, majd aprítógéppel 3 mm-es darabokra darálják és homogenizálják, ezt követően 300 °C-on elhamvasztják. Jellemző kimutatási határok: 40 Bq/kg (összes-béta aktivitás); 0,5 Bq/kg (¹³⁷Cs, gamma-spektrometria).

A növényminták mérési eredményeit az 5.1.2. táblázatban foglaltuk össze. Megállapítható, hogy a minták aktivitáskoncentrációi nem térnek el az országos adatoktól (5.1.1. táblázat).

5.1.2. táblázat. Az RHFT környezetében vett növényminták mérési eredményeinek éves jellemzői

Vizsgálat	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Be-7	100	18	320	89	24	0
Cs-137	-	0,31	4,4	-	13	8
K-40	770	130	1300	430	24	0
Pb-212	4,8	0,43	63	14	20	2
Ra-226	-	9,3	16	-	2	0
Összes-béta	690	170	1200	340	24	0

5.2. Növényi eredetű, nyers élelmiszer

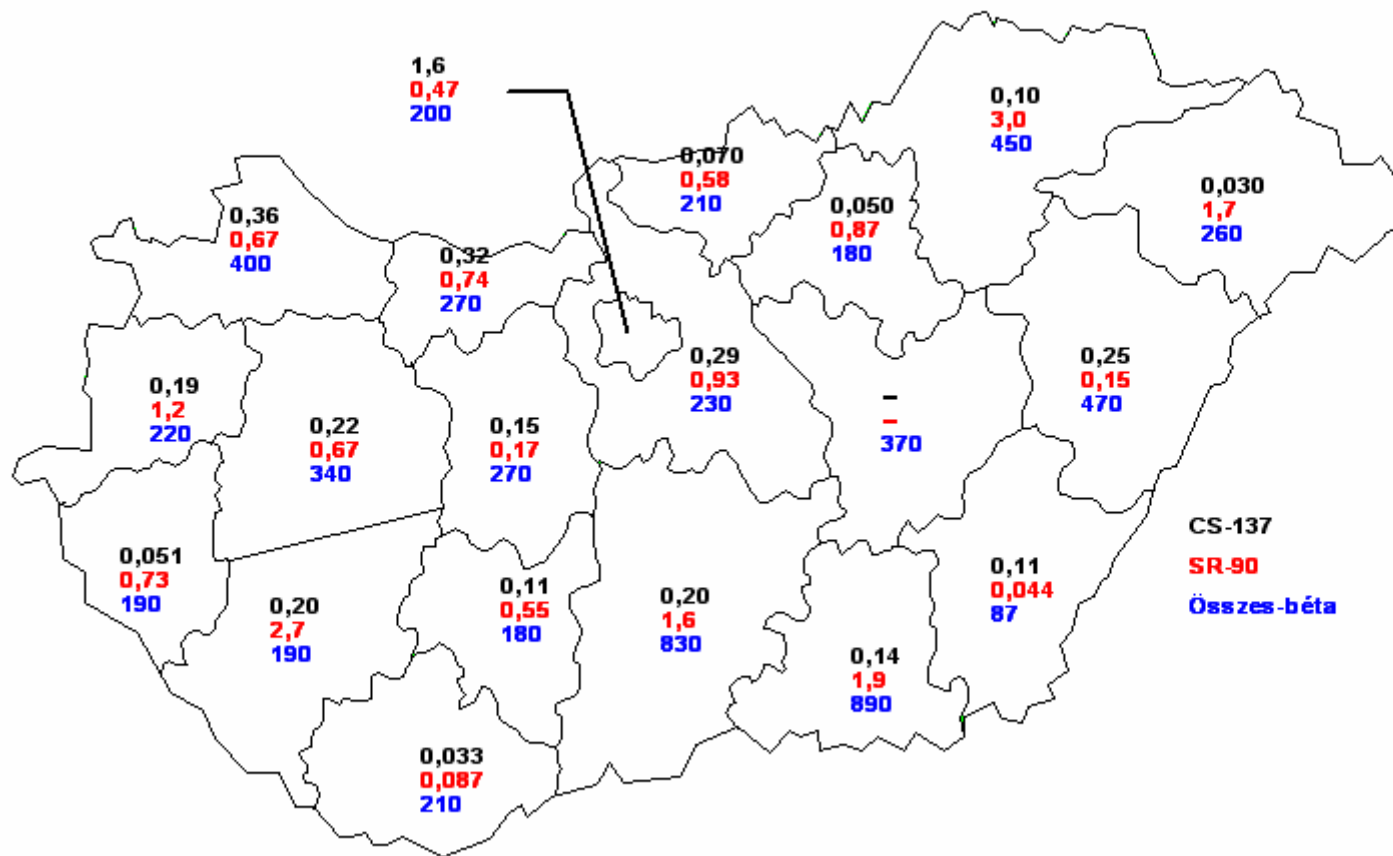
A mintáknak ebbe a csoportjába tartoznak mindazon haszonnövények – elsősorban a zöldségfélék -, amelyek közvetlenül, vagy kismértékű előkészítés (mosás, tisztítás) után fogyasztásra kerülnek. A zöldség- és gyümölcsfélék aktivitáskoncentrációit az irodalomban leggyakrabban az ún. nyers tömegre vonatkoztatják. A továbbiakban az eredményeket ilyen egységben adjuk meg.

5.2.1. Országos adatok

Országos mintavételi és mérési programmal az EüM ERMAH és az FVM REH hálózatok rendelkeznek. A két hálózat mintavételi programjában az évszakoknak megfelelően leveles (primőr) zöldségfélék, bogyós zöldségek, burgonya, gyökértermésűek, illetve alma és idényjellegű gyümölcsfélék szerepelnek.

Az 5.2.1. ábrából látható, hogy a takarmánynövényekhez hasonlóan a két hálózat mérési programja együttesen a teljes országot lefedi. A minta-előkészítés mindkét hálózaton tisztítást, a tömeg mérését, szárítást, majd hamvasztást jelent. A hamu radioaktivitását mérik, illetve a ⁹⁰Sr méréséhez ebből kiindulva végeznek radiokémiai elválasztást.

Az ERMAH laboratóriumok mintavételi programja decentrum régióként és negyedévenként 2-2 zöldségfajtát, valamint az első és negyedik negyedévben 1-1, a második és harmadik negyedévben 2-2 gyümölcsfajtát tartalmaz. Összesen 159 zöldség és gyümölcs minta vizsgálatát végezték el. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának legalább 50 cm³-ből, az összes béta-aktivitáskoncentráció meghatározását pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Jellemző kimutatási határ: 0,03-0,3 Bq/kg (¹³⁷Cs).

5.2.1. ábra. Nyers, növényi eredetű élelmiszer mérési eredmények éves maximumainak országos eloszlása (EüM és FVM, Bq/kg)
(a gombaminták mérési eredményeit az ábrán nem tüntettük fel)

Az FVM REH laboratóriumainak mintavételi programjában zöldségfélék, gyümölcsök illetve szabadban termő gombák is szerepelnek. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának 50 cm³-ből (kb. 20-30 g), 80 000 sec mérési idővel, az összes- β aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Szintén ebből a hamuból történik az összes- α aktivitás mérése, illetve a ⁹⁰Sr radiokémiai elválasztása. A 2007. évben a 19 megye és Budapest területéről 451 db zöldség, gyümölcs illetve gomba minta vizsgálatát végezték el az FVM REH laboratóriumai.

2007. évtől a vizsgálati programban szerepel az EU más tagországaiból vagy 3. országból származó zöldségek, gyümölcsök, fűszerek, szárított gombák, aszalt gyümölcsök ¹³⁷Cs szűrő vizsgálata. A minták mérése eredeti anyagból, 450 cm³ térfogatú Marinelli geometriában, 3600 sec mérési idővel történik. 2007 évben az FVM REH laboratóriumai 1180 db minta vizsgálatát végezték el (ezen utóbbi adatok – az alacsonyabb érzékenyséű mérési módszer miatt – az ábrán és a táblázatban nem szerepelnek).

A növényi eredetű, nyers élelmiszermintákra vonatkozó mérési eredmények további jellemzőit az 5.2.1. táblázatban foglaltuk össze. A táblázatból látható, hogy míg a ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációk nagyrészt kimutatási határ alattiak (kivéve a vadon termő gombákat), addig a ⁹⁰Sr eredmények mindegyike meghaladja azt.

A zöldségfélékben mért aktivitáskoncentrációkat (5.2.1. táblázat) áttekintve kiemelendő, hogy a takarmányminták aktivitáskoncentrációihoz hasonlóan (5.1.1. táblázatok) a két csernobili eredetű radionuklid – azaz a ¹³⁷Cs és a ⁹⁰Sr – koncentrációnak aránya itt is jóval 1 alatti (a gombaminták nélkül átlagosan 0,23) nagyon hasonló a takarmánymintáknál kapottakhoz.

A nyers élelmiszerek ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációinak országos, éves átlaga 0,074 Bq/kg, a ⁹⁰Sr radionuklidé 0,23 Bq/kg; a döntően természetes eredetű összes-béta aktivitásé pedig 96 Bq/kg volt 2007-ben. (Meggjegyezzük, hogy a gombaminták nélküli ¹³⁷Cs koncentrációk jóval több mint a fele kimutatási határ alatti volt.)

5.2.1. táblázat. Nyers, növényi eredetű élelmiszerek országos mérési eredményeinek éves jellemzői (EüM és FVM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	0,015	0,033 (0,080*)	-	11	9
Cs-137	BE	-	-	0,11	-	10	9
Cs-137	BK	-	0,075	0,20 (0,90*)	-	35	31
Cs-137	BP	-	0,060	1,6	-	22	17
Cs-137	BZ	-	0,020	0,10 (19*)	-	44	38
Cs-137	CS	-	0,092	0,14 (2,3*)	-	39	37
Cs-137	FE	0,055	0,020	0,15	0,035	24	13
Cs-137	GY	0,058	0,0070	0,36 (11*)	0,065	35	19
Cs-137	HA	-	0,020	0,25 (0,34*)	-	29	21
Cs-137	HE	-	0,020	0,050 (0,26*)	-	22	20
Cs-137	JA	-	-	- (0,20*)	-	12	12
Cs-137	KO	0,066	0,020	0,32 (0,87*)	0,057	26	16
Cs-137	NO	-	0,020	0,070 (3,4*)	-	37	33
Cs-137	PE	0,080	0,020	0,29	0,077	33	13
Cs-137	SO	-	0,055	0,21 (7,5*)	-	28	22
Cs-137	SZ	-	-	0,030	-	33	32

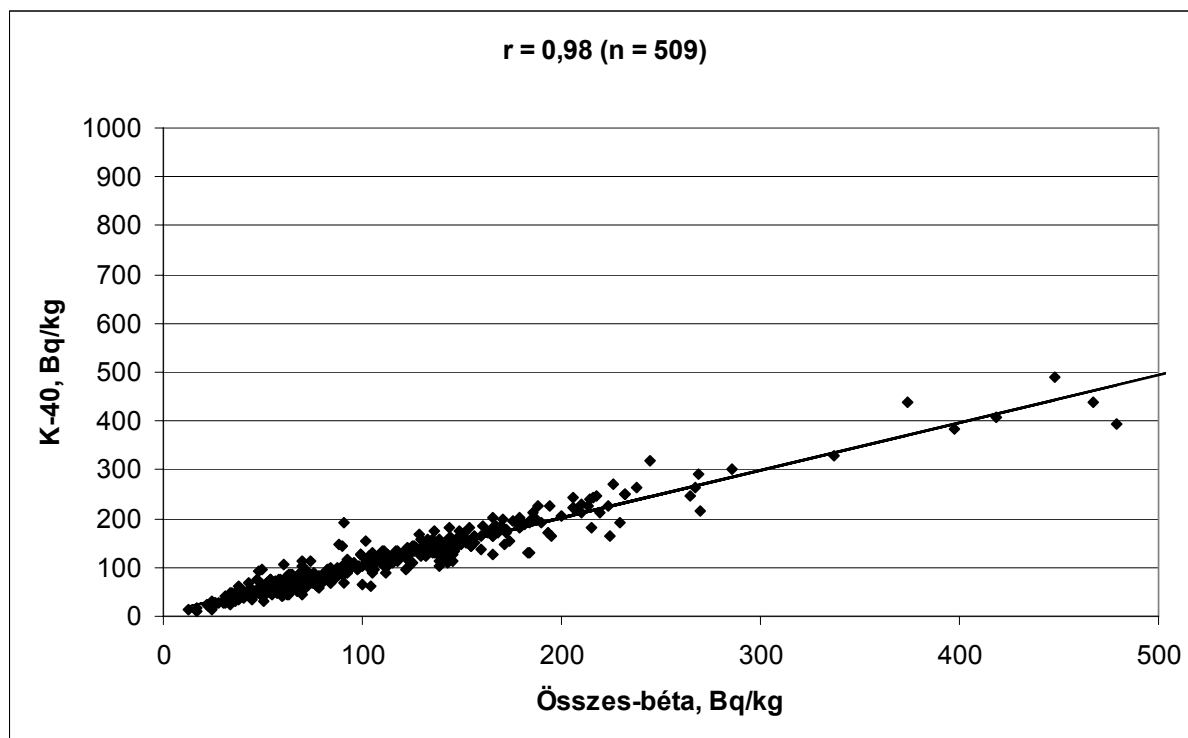
5.2.1. táblázat. (folytatás).

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	TO	-	0,020	0,11 (0,18*)	-	38	32
Cs-137	VA	0,058	0,011	0,19 (9,7*)	0,063	20	8
Cs-137	VE	0,052	0,016	0,22 (1,9*)	0,043	32	15
Cs-137	ZA	-	0,022	0,051 (5,6*)	-	24	21
Sr-90	BA	-	0,0093	0,087	-	7	0
Sr-90	BE	-	-	0,044	-	1	0
Sr-90	BK	0,33	0,010	1,6	0,35	30	0
Sr-90	BP	-	0,027	0,47	-	8	0
Sr-90	BZ	0,40	0,0090	3,0	0,71	18	0
Sr-90	CS	0,27	0,012	1,9	0,50	25	0
Sr-90	FE	-	0,064	0,17	-	5	0
Sr-90	GY	0,19	0,012	0,67	0,19	14	0
Sr-90	HA	-	-	0,15	-	1	0
Sr-90	HE	0,25	0,026	0,87	0,27	15	0
Sr-90	KO	0,15	0,011	0,74	0,19	21	0
Sr-90	NO	0,14	0,015	0,58	0,14	17	0
Sr-90	PE	0,20	0,017	0,93	0,25	28	0
Sr-90	SO	0,31	0,0050	2,7	0,59	25	0
Sr-90	SZ	0,32	0,012	1,7	0,50	10	0
Sr-90	TO	0,16	0,0077	0,55	0,18	19	0
Sr-90	VA	0,25	0,0060	1,2	0,32	19	0
Sr-90	VE	0,11	0,014	0,67	0,18	20	0
Sr-90	ZA	0,18	0,0068	0,73	0,21	21	0
Össz-béta	BA	92	28	210	57	11	0
Össz-béta	BE	62	41	87	18	10	0
Össz-béta	BK	150	33	830	150	32	0
Össz-béta	BP	79	24	200	47	36	0
Össz-béta	BZ	110	17	450	93	44	0
Össz-béta	CS	89	31	890	110	73	0
Össz-béta	FE	86	13	270	59	24	0
Össz-béta	GY	110	23	400	78	35	0
Össz-béta	HA	88	32	470	80	29	0
Össz-béta	HE	89	47	180	45	22	0
Össz-béta	JA	110	44	370	97	12	0
Össz-béta	KO	110	34	270	52	26	0
Össz-béta	NO	86	31	210	40	37	0
Össz-béta	PE	89	18	230	56	44	0
Össz-béta	SO	89	22	190	42	28	0
Össz-béta	SZ	110	25	260	64	33	0
Össz-béta	TO	86	33	180 (220*)	41	38	0
Össz-béta	VA	93	30	220	50	23	0
Össz-béta	VE	100	42	340	67	32	0
Össz-béta	ZA	83	22	190	47	24	0
Cs-137	Összesen	0,074	0,0070	1,6 (19*)	-	554	418
Sr-90	Összesen	0,23	0,0050	3,0	-	304	0
Össz-béta	Összesen	96	13	890	-	613	0

* A megjelölt maximumok vadon termő gombák mintáitól származnak, ezen minták eredményeit az átlag és a szórás számításából, valamint a darabszámokból kihagytuk

Az 5.2.2. ábrán szemléltetjük a minták összes-béta és ^{40}K izotóp aktivitáskoncentrációi közötti korrelációt. A korreláció itt is erős, és látható, hogy az összes-béta aktivitás szinte teljes egészét a ^{40}K aktivitása teszi ki.

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeit a korábban már említett Egészségtudomány c. folyóiratban [2], a REH laboratóriumokét pedig éves jelentéseikben [4] is megtalálhatjuk.

5.2.2. ábra. Nyers, növényi eredetű élelmiszerminták összes-béta és K-40 aktivitáskoncentrációi közötti korreláció (EüM és FVM) (a gombaminták eredményei nélkül)

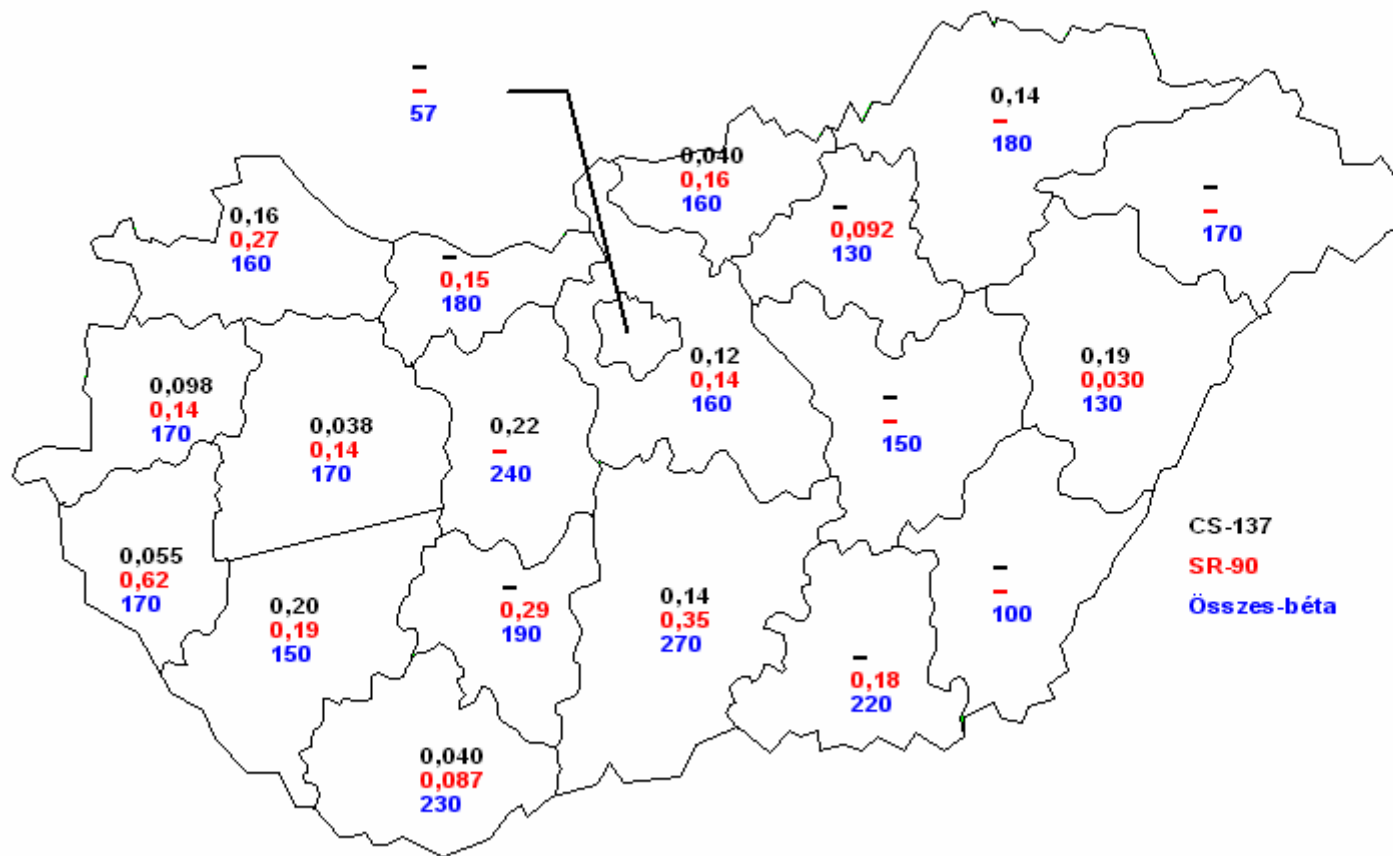
5.3. Feldolgozott, növényi eredetű élelmiszer

A mintacsoportba elsősorban a gabonafélék terményei, illetve ezek feldolgozott formái (liszt, kenyér, pékáru) tartoznak.

5.3.1. Országos adatok

Országos mintavételi és mérési programmal az EüM ERMAH és az FVM REH hálózatok rendelkeznek (5.3.1. ábra). A két hálózat mintavételi programjában közősek a gabonafélék (szemes termények), az ERMAH laboratóriumok ezeken kívül kenyeret és pékárut is mérnek.

5.3.1. ábra. Feldolgozott, növényi eredetű élelmiszer mérési eredmények éves maximumainak országos eloszlása (EüM és FVM, Bq/kg)

Az 5.3.1. ábrából láthatóan a két hálózat mérési programja együtt itt is lefedi a teljes országot. A minta-előkészítés mindkét hálózaton szarítást, majd hamvasztást jelent, és a hamu radioaktivitását mérik.

Az ERMAH laboratóriumok mintavételi programja 5 megyére és a fővárosra terjed ki, negyedévente 1-1 gabonafajta és havonta 1 kenyérféle mintázását tartalmazza. Összesen 128 minta vizsgálatát végezték el. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának legalább 50 cm³-ből, az összes béta-aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Jellemző kimutatási határ: 0,03-0,2 Bq/kg (¹³⁷Cs).

Az FVM REH laboratóriumainak mintavételi programjában búza, árpa, kukorica, rozs minták szerepelnek. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának 50 cm³-ből (kb. 20-30 g), 80 000 sec mérési idővel, az összes- β aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Szintén ebből a hamuból történik az összes- α aktivitás mérése, illetve a ⁹⁰Sr radiokémiai elválasztása. Ezeket a vizsgálatokat, lehetőség szerint, minden mintából elvégzik. A 2007. évben a 19 megye területéről 95 db gabona minta vizsgálatát végezték el az FVM REH laboratóriumai.

2007. évtől szerepel az FVM REH vizsgálati programjában a kenyérfélék, péksütemények ¹³⁷Cs szűrő vizsgálata is. A minták mérése eredeti anyagból, 450 cm³ térfogatú Marinelli geometriában, 3600 sec mérési idővel történik. 2007 évben az FVM REH laboratóriumai 590 db kenyér és péksütemény vizsgálatát végezték el (ezen utóbbi adatok – az alacsonyabb érzékenységu mérési módszer miatt – az ábrán és a táblázatban nem szerepelnek).

A gabonafélékben és termékekben mért aktivitáskoncentrációk éves, országos átlagai a következők voltak (5.3.1. táblázat): 0,1 Bq/kg (¹³⁷Cs); 0,13 Bq/kg (⁹⁰Sr) és 87 Bq/kg (összes-béta). Kiemelendő, hogy ezen mintafajtákban a csernobili eredetű ¹³⁷Cs az igen kis kimutatási határok ellenére általában – a minták több mint 80 %-ában – már nem volt kimutatható.

5.3.1. táblázat. Feldolgozott, növényi eredetű élelmiszerek országos mérési eredményeinek éves jellemzői (EüM és FVM)

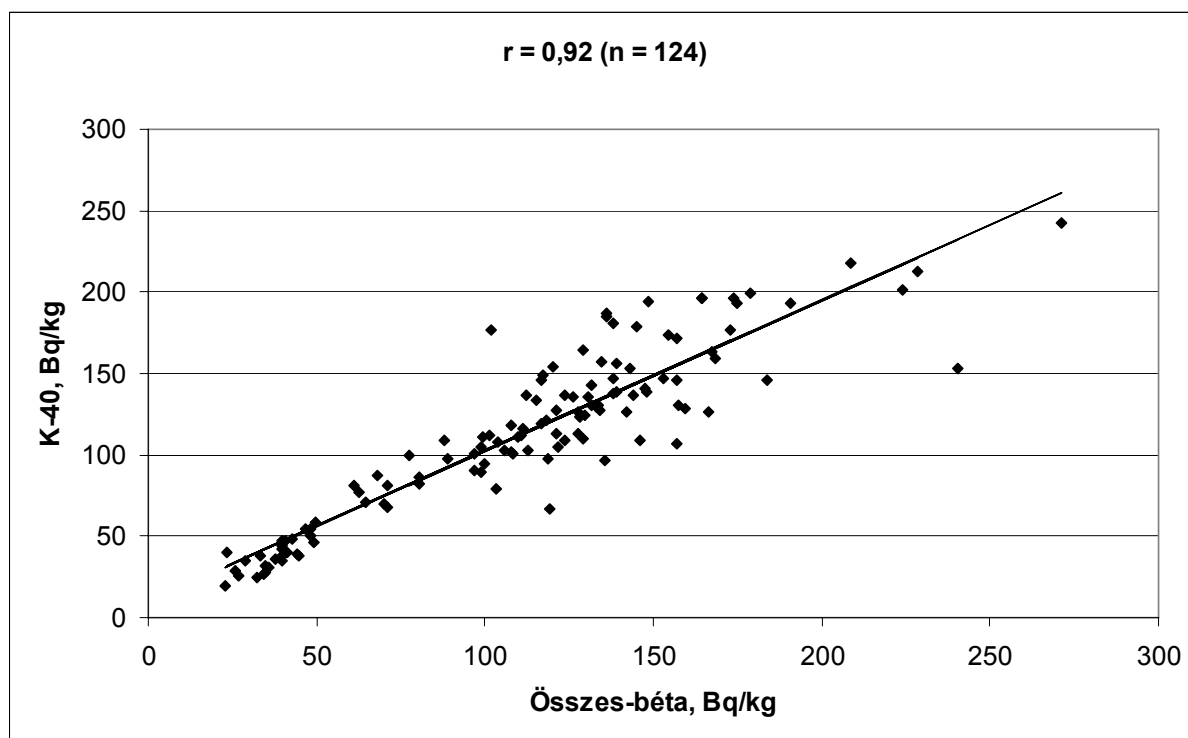
Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	-	0,040	-	5	4
Cs-137	BE	-	-	-	-	1	1
Cs-137	BK	-	-	0,14	-	9	8
Cs-137	BP	-	-	-	-	12	12
Cs-137	BZ	-	-	0,14	-	11	10
Cs-137	CS	-	-	-	-	12	12
Cs-137	FE	-	0,070	0,22	-	6	2
Cs-137	GY	-	0,026	0,16	-	15	13
Cs-137	HA	-	-	0,19	-	10	9
Cs-137	HE	-	-	-	-	4	4
Cs-137	JA	-	-	-	-	5	5
Cs-137	KO	-	-	-	-	4	4
Cs-137	NO	-	-	0,040	-	7	6
Cs-137	PE	-	-	0,12	-	3	2
Cs-137	SO	-	0,069	0,20	-	7	4
Cs-137	SZ	-	-	-	-	1	1
Cs-137	TO	-	-	-	-	14	14

5.3.1. táblázat. (folytatás).

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	VA	-	0,040	0,098	-	6	3
Cs-137	VE	-	0,018	0,038	-	6	3
Cs-137	ZA	-	-	0,055	-	5	4
Össz-béta	BA	-	110	230	-	5	0
Össz-béta	BE	-	-	100	-	1	0
Össz-béta	BK	-	68	270	-	9	0
Össz-béta	BP	42	9,4	57	12	22	0
Össz-béta	BZ	73	29	180	52	19	0
Össz-béta	CS	75	24	220	52	22	0
Össz-béta	FE	-	120	240	-	6	0
Össz-béta	GY	72	21	160	47	22	0
Össz-béta	HA	56	23	130	34	18	0
Össz-béta	HE	-	70	130	-	4	0
Össz-béta	JA	-	120	150	-	5	0
Össz-béta	KO	-	77	180	-	4	0
Össz-béta	NO	-	61	160	-	7	0
Össz-béta	PE	79	22	160	57	10	0
Össz-béta	SO	-	65	150	-	7	0
Össz-béta	SZ	-	-	170	-	1	0
Össz-béta	TO	68	23	190	52	22	0
Össz-béta	VA	-	71	170	-	6	0
Össz-béta	VE	-	81	170	-	6	0
Össz-béta	ZA	-	89	170	-	5	0
Sr-90	BA	-	-	0,087	-	1	0
Sr-90	BK	-	0,041	0,35	-	6	0
Sr-90	CS	-	0,049	0,18	-	4	0
Sr-90	GY	-	0,050	0,27	-	4	0
Sr-90	HA	-	-	0,030	-	1	0
Sr-90	HE	-	-	0,092	-	1	0
Sr-90	KO	-	0,092	0,15	-	3	0
Sr-90	NO	-	0,091	0,16	-	6	0
Sr-90	PE	-	0,090	0,14	-	3	0
Sr-90	SO	-	0,042	0,19	-	6	0
Sr-90	TO	-	0,026	0,29	-	4	0
Sr-90	VA	-	0,051	0,14	-	5	0
Sr-90	VE	-	0,048	0,14	-	5	0
Sr-90	ZA	-	0,034	0,62	-	5	0
Cs-137	Összesen	0,10	0,018	0,22	-	143	121
Sr-90	Összesen	0,13	0,026	0,62	-	54	0
Össz-béta	Összesen	87	9,4	270	-	201	0

Az 5.3.2. ábrán szemléltetjük a minták összes-béta és ^{40}K izotóp aktivitáskoncentrációi közötti korrelációt. A korreláció itt is erős, és látható, hogy az összes-béta aktivitás szinte teljes egészét a ^{40}K aktivitása teszi ki.

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeit a korábban már említett Egészségtudomány c. folyóiratban [2], a REH laboratóriumokét pedig éves jelentéseikben [4] is megtalálhatjuk.

5.3.2. ábra. Feldolgozott, növényi eredetű élelmiszerek összes-béta és K-40 aktivitáskoncentrációi közötti korreláció (EüM és FVM)

6. Állati eredetű élelmiszerek

Az állati eredetű élelmiszerek gyűjtőcsoportja a tej- és tejtermékeket, hús- és hústermékeket foglalja magában, azaz együttesen igen fontos táplálékcsoportot képvisel.

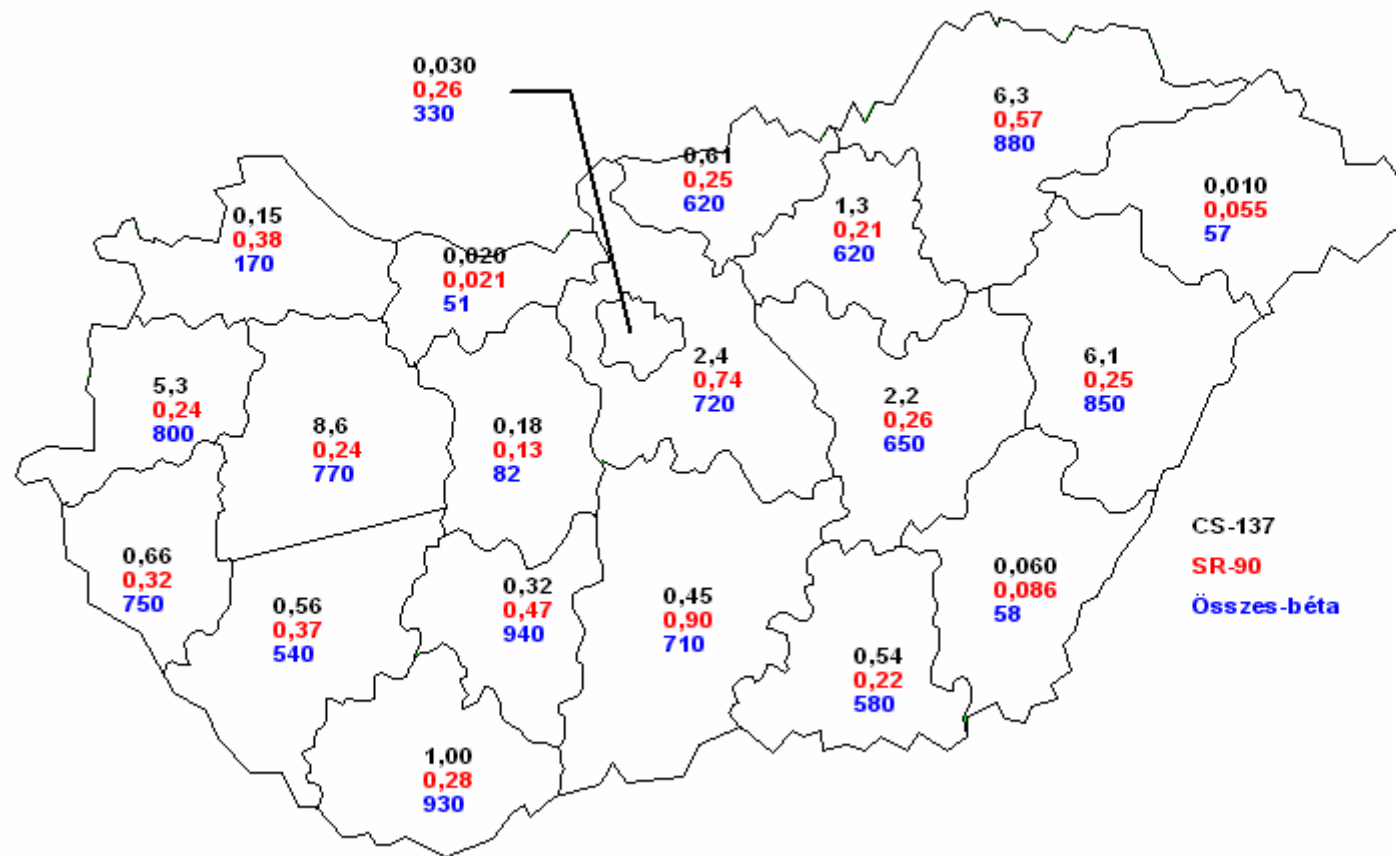
6.1. Tej, tejtermék

Ezen mintacsoportba a tej és az abból készített élelmiszertermékek (vaj, sajt, túró) tartoznak. A tej- és tejtermékminták aktivitáskoncentrációit az irodalomban leggyakrabban az ún. nyers tömegre vonatkoztatják. A továbbiakban az eredményeket ilyen egységben adjuk meg.

6.1.1. Országos adatok

Országos mintavételi és mérési programmal az EüM ERMAH és az FVM REH hálózatok rendelkeznek (6.1.1. ábra). A két hálózat mintavételi programjában a nyerstej, tejpör, sajt és a túró szerepel. A minta-előkészítés mindkét hálózathál hálózathál hamvasztást jelent. A hamu radioaktivitását mérik, illetve a ^{90}Sr méréséhez ebből kiindulva végeznek radiokémiai elválasztást.

Az ERMAH laboratóriumok mérési programja 6 megyében havonta 1-1 tejminta, továbbá negyedévente 1-1 sajt, túró és tejporminta vételére terjed ki. Összesen 278 minta vizsgálatát végezték el. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C -on izzított hamujának legalább 50 cm^3 -ből, az összes béta-aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Jellemző kimutatási határ: $0,02\text{-}0,5\text{ Bq/kg}$ (^{137}Cs).

6.1.1. ábra. Tej és tejtermék mérési eredmények éves maximumainak országos eloszlása (EüM és FVM, Bq/kg)

Az FVM REH laboratóriumainak mintavételi programjában tej, sajt illetve tejpor minták szerepelnek. A tej mintavétel havonta, tejgazdaságból vagy kistermelőtől, a takarmány mintavétellel együtt történik. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának 50 cm³-ből (kb. 20-30 g), 80 000 sec mérési idővel, az összes- β aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Szintén ebből a hamuból történik az összes- α aktivitás mérése, illetve a ⁹⁰Sr radiokémiai elválasztása. Ezeket a vizsgálatokat minden mintából elvégzik. A 2007. évben a 19 megye és Budapest területéről 236 db tej, 59 db tejpor és 94 db sajt minta vizsgálatát végezték el az FVM REH laboratóriumai.

A 6.1.1. ábrából látható, hogy a két hálózat mérési programja együttesen itt is lefedi a teljes országot. (Megjegyezzük, hogy különösen a tej és tejtermékek – de bizonyos mértékben a többi feldolgozott élelmiszer, pl. hús és hústermékek esetében is – az eredmények adott megyénél történő feltüntetése nem feltétlenül jellemzi a minta származási helyét, gyakran csak a mintavétel, vagy még inkább a mérés helyszínét.)

A tej- és tejtermékmintákra vonatkozó mérési eredmények jellemzőit a 6.1.1. táblázatban foglaltuk össze. A táblázatból látható, hogy míg a ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációk nagyrészt kimutatási határ alattiak, addig a ⁹⁰Sr eredmények döntő része meghaladja azt. (Megjegyezzük, hogy a magasabb ¹³⁷Cs-koncentrációk tejporból származnak, amely mintegy tizedrészére hígul a felhasználás során.)

A tejben és tejtermékekben mért aktivitáskoncentrációkat (6.1.1. táblázat) áttekintve kiemelendő, hogy a két csernobili eredetű radionuklid – azaz a ¹³⁷Cs és a ⁹⁰Sr – koncentrációnak aránya itt általában 2-nél nagyobb (a két szélsőérték: 0,6 és 8,8).

A tej- és tejtermékek ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációinak országos, éves átlaga 0,24 Bq/kg, a ⁹⁰Sr radionuklidé kisebb, 0,092 Bq/kg; a döntően természetes eredetű összes-béta aktivitásé pedig 110 Bq/kg volt 2007-ben. A két csernobili eredetű radionuklid átlagos koncentrációi közelítően a 2:1 arányszámmal jellemezhetők. (Megjegyezzük, hogy a ¹³⁷Cs mérési eredmények több mint kétharmada kimutatási határ alatti volt.)

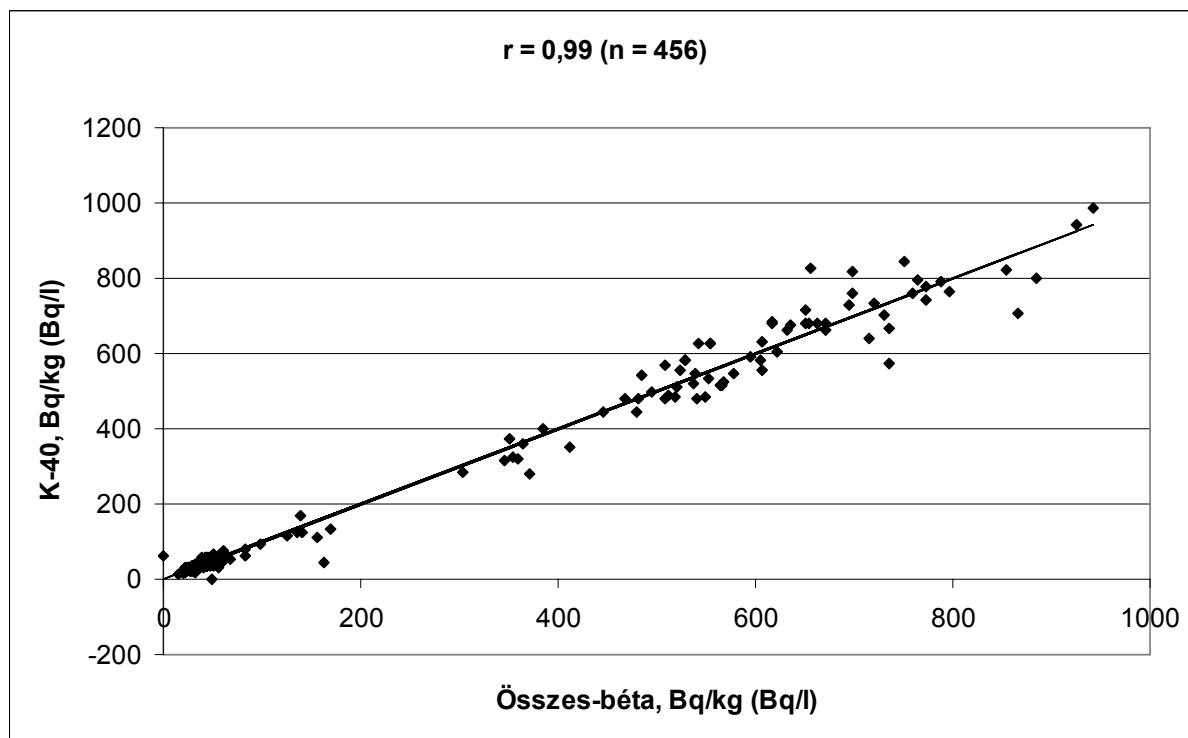
6.1.1. táblázat. Tej és tejtermék mérési eredmények éves jellemzői (EüM és FVM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	0,020	1,0	-	16	8
Cs-137	BE	-	-	0,060	-	14	13
Cs-137	BK	-	0,033	0,45	-	32	26
Cs-137	BP	-	0,020	0,030	-	19	10
Cs-137	BZ	-	0,014	6,3	-	37	32
Cs-137	CS	-	0,024	0,54	-	25	22
Cs-137	FE	0,049	0,010	0,18	0,046	19	8
Cs-137	GY	0,061	0,0080	0,15	0,055	29	18
Cs-137	HA	-	0,070	6,1	-	31	27
Cs-137	HE	-	0,26	1,3	-	19	17
Cs-137	JA	-	0,29	2,2	-	21	15
Cs-137	KO	-	0,010	0,020	-	8	5
Cs-137	NO	-	0,020	0,61	-	15	9
Cs-137	PE	0,28	0,020	2,4	0,62	29	6
Cs-137	SO	-	0,030	0,56	-	19	15

6.1.1. táblázat (folytatás).

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	SZ	-	-	0,010	-	13	12
Cs-137	TO	0,21	0,014	0,32	0,19	93	80
Cs-137	VA	0,46	0,014	5,3	1,2	23	3
Cs-137	VE	0,75	0,014	8,6	2,2	21	9
Cs-137	ZA	-	0,053	0,66	-	28	20
Sr-90	BA	0,090	0,020	0,28	0,099	14	0
Sr-90	BE	-	0,023	0,086	-	3	0
Sr-90	BK	0,10	0,0	0,90	0,17	31	0
Sr-90	BP	0,039	0,0097	0,26	0,065	18	3
Sr-90	BZ	0,12	0,019	0,57	0,14	18	3
Sr-90	CS	0,068	0,019	0,22	0,066	17	0
Sr-90	FE	-	0,018	0,13	-	8	0
Sr-90	GY	0,10	0,018	0,38	0,10	24	4
Sr-90	HA	0,094	0,023	0,25	0,080	14	3
Sr-90	HE	-	0,019	0,21	-	8	0
Sr-90	JA	-	0,025	0,26	-	7	0
Sr-90	KO	-	0,017	0,021	-	8	0
Sr-90	NO	0,076	0,015	0,25	0,079	11	0
Sr-90	PE	0,13	0,015	0,74	0,18	28	0
Sr-90	SO	0,089	0,020	0,37	0,093	19	0
Sr-90	SZ	-	0,022	0,055	-	8	0
Sr-90	TO	0,076	0,0040	0,47	0,10	46	0
Sr-90	VA	0,11	0,019	0,24	0,089	20	0
Sr-90	VE	0,085	0,016	0,24	0,080	15	0
Sr-90	ZA	0,14	0,021	0,32	0,10	20	0
Összes-béta	BA	210	39	930	290	16	0
Összes-béta	BE	39	20	58	11	13	0
Összes-béta	BK	120	21	710	200	32	0
Összes-béta	BP	47	11	330	39	60	1
Összes-béta	BZ	120	17	880	190	51	0
Összes-béta	CS	88	21	580	140	65	0
Összes-béta	FE	52	41	82	9,1	19	0
Összes-béta	GY	49	15	170	29	65	0
Összes-béta	HA	140	21	850	210	42	0
Összes-béta	HE	99	21	620	170	19	0
Összes-béta	JA	300	27	660	280	15	0
Összes-béta	KO	-	35	51	-	8	0
Összes-béta	NO	110	25	620	180	13	0
Összes-béta	PE	110	15	720	190	39	1
Összes-béta	SO	89	20	540	150	19	0
Összes-béta	SZ	47	42	57	4,3	12	0
Összes-béta	TO	110	22	940	200	99	1
Összes-béta	VA	280	47	800	310	22	0
Összes-béta	VE	150	22	770	240	21	0
Összes-béta	ZA	180	20	750	270	25	0
Cs-137	Összesen	0,24	0,0080	8,6	-	511	355
Sr-90	Összesen	0,092	0,0	0,90	-	337	13
Összes-béta	Összesen	110	11	940	-	655	3

A 6.1.2. ábrán szemléltetjük a tejben és tejtermékekben mért összes-béta és ^{40}K izotóp aktivitáskonzentrációk közötti korrelációt. A korreláció mértéke itt is igen erős, és az összes-béta aktivitás közel 100 %-ban itt is a ^{40}K radionuklidtól származik. Kiemelendő még, hogy az ábrán két, eléggé elkülönülő csoportot alkotnak a tej, illetve a tejtermékek, ugyanis a feldolgozás okozta koncentrálódás miatt az utóbbiak összes-béta és ^{40}K aktivitáskonzentrációi is jóval nagyobbak.

6.1.2. ábra. Tej és tejtermékek összes-béta és K-40 aktivitáskonzentrációi közötti korreláció (EüM és FVM)

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeit a korábban már említett Egészségtudomány c. folyóiratban [2], a REH laboratóriumokét pedig éves jelentéseikben [4] is megtalálhatjuk.

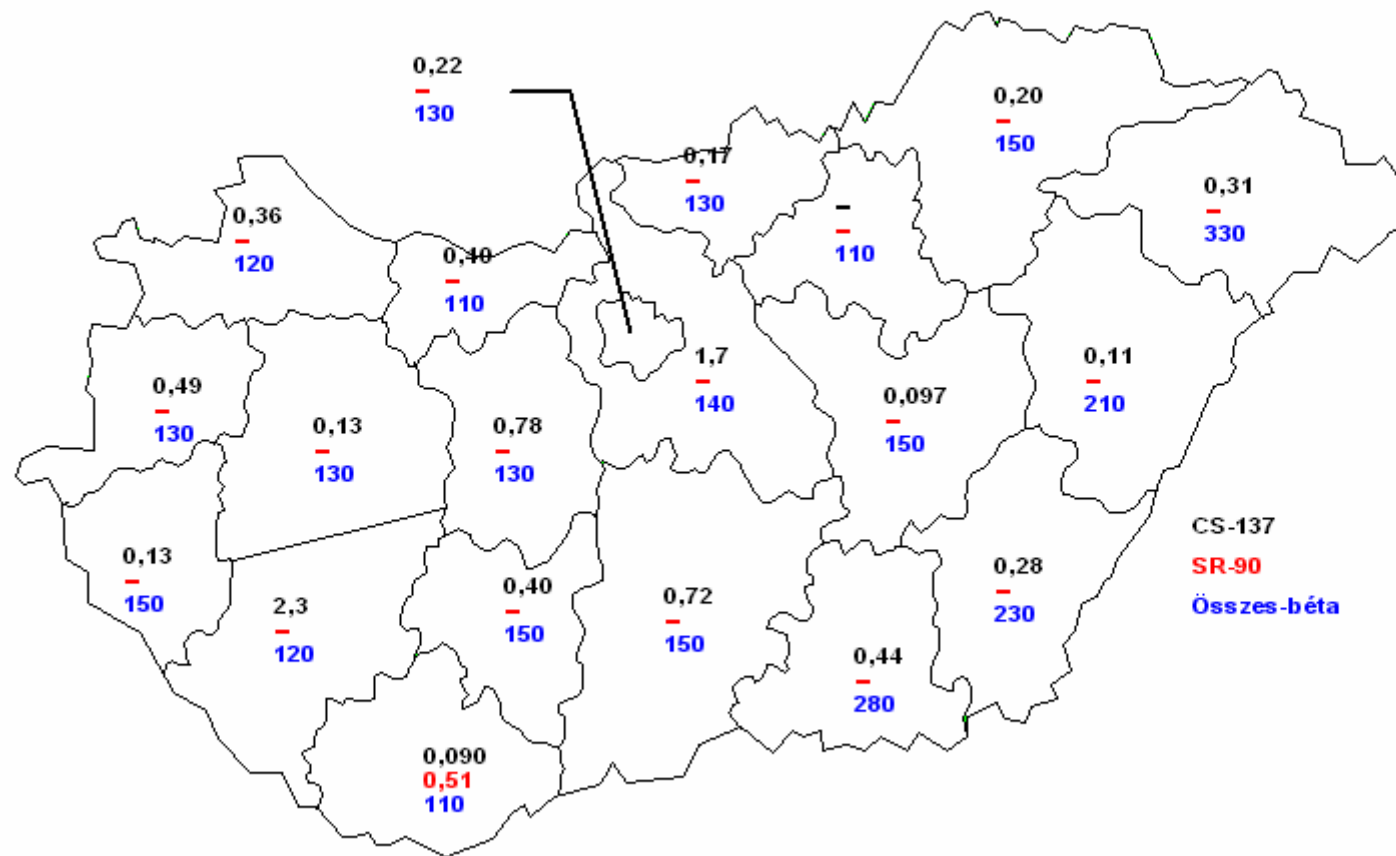
6.2. Hús és hústermékek aktivitáskonzentrációi

Ezen mintacsoportba a húsfélék (baromfi, marha, sertés, hal) és az azokból készített élelmiszertermékek (kolbász, felvágottak) tartoznak. A hús- és hústermékminták aktivitáskonzentrációit az irodalomban leggyakrabban az ún. nyers tömegre vonatkoztatják. A továbbiakban az eredményeket ilyen egységben adjuk meg.

6.2.1. Országos adatok

A tej és tejtermékekhez hasonlóan, országos mintavételi és mérési programmal az EüM ERMAH és az FVM REH hálózatok rendelkeznek (6.2.1. ábra). A két hálózat mintavételi programjában a korábban felsorolt húsfélék és –termékek, az FVM-nél a vadhús is szerepel.

6.2.1. ábra. Hús és hústermék mérési eredmények éves maximumainak országos eloszlása (EüM és FVM, Bq/kg)

Az ERMAH laboratóriumok mérési programja 8 megyében negyedévente 1-1 marha-, sertés- és baromfihúsminta vételére terjed ki. Összesen 145 minta vizsgálatát végezték el. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának legalább 50 cm³-ből, az összes béta-aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Jellemző kimutatási határ: 0,03-0,3 Bq/kg (¹³⁷Cs).

Az FVM REH laboratóriumainak mintavételi programjában sertés, marha baromfi, házinyúl, hal és vadhús szerepel. A γ -spektrumanalízist a minta 450°C-on izzított hamujának 50 cm³-ből (kb. 20-30 g), 80 000 sec mérési idővel az összes- β aktivitáskoncentráció meghatározást pedig ennek a hamunak 1 g-jából végzik a laboratóriumok. Ezeket a vizsgálatokat minden mintából elvégezik. A 2007. évben a 19 megye területéről 109 db sertés, 93 db marha és 91 db baromfihús minta vizsgálatát végezték el az FVM REH laboratóriumai.

2007. évtől szerepel az FVM REH monitoring programjában a húskészítmények, tengeri hal és tengeri puhatestűek ¹³⁷Cs szűrő vizsgálata. A minták mérése eredeti anyagból, 450 cm³ térfogatú Marinelli geometriában, 3600 sec mérési idővel történik. 2007 évben az FVM REH laboratóriumai 201 db húskészítmény és 195 db tengeri hal és puhatestű vizsgálatát végezték el (ezen utóbbi adatok – az alacsonyabb érzékenységgű mérési módszer miatt – az ábrán és a táblázatban nem szerepelnek).

A 6.2.1. ábrából látható, hogy a két hálózat mérési programja együttesen itt is lefedi a teljes országot. Az összes-béta méréshez történő minta-előkészítés mindkét hálózaton hamvasztást jelent, majd a hamu radioaktivitását mérik. (Az ERMAH laboratóriumok a hús gamma-spektrometriai mérését nyers, homogenizált formában végzik.)

A hús- és hústermékmintákra vonatkozó mérési eredmények további jellemzőit a 6.2.1. táblázatban foglaltuk össze. A táblázatból látható, hogy a ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációk közel fele itt is kimutatási határ alatti.

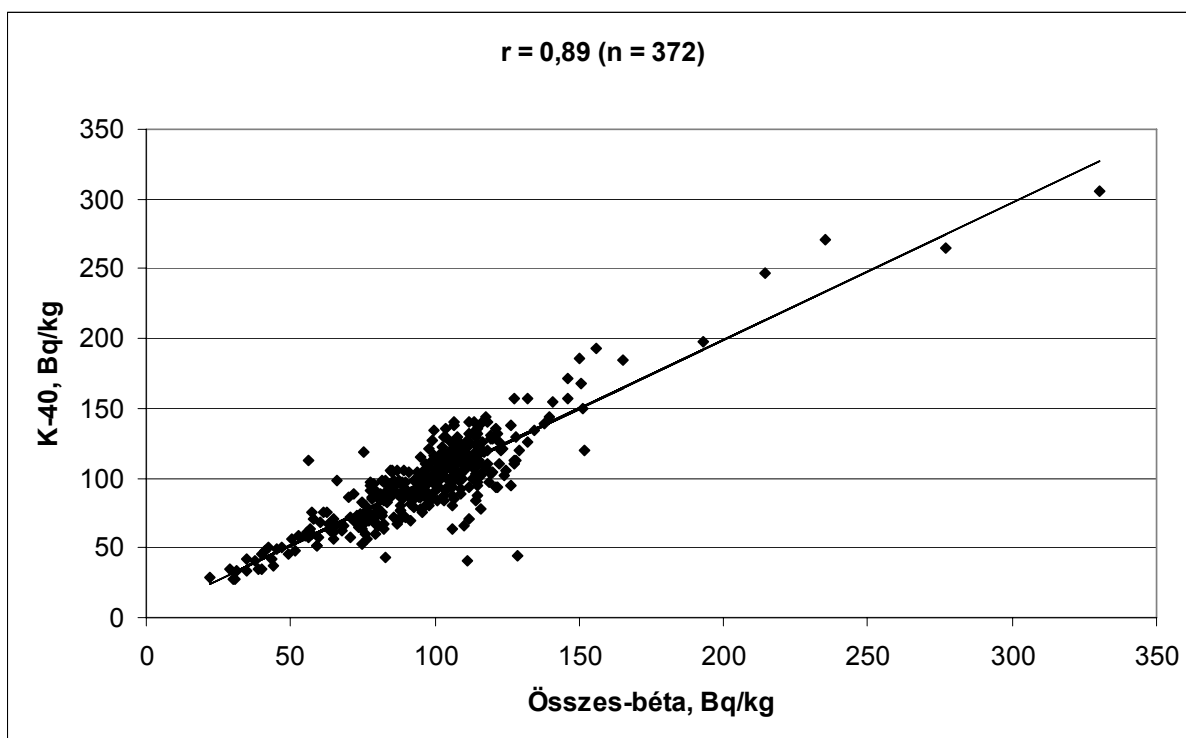
A hús és hústermékek ¹³⁷Cs aktivitáskoncentrációinak országos, éves átlaga 0,11 Bq/kg, a döntően természetes eredetű (⁴⁰K) összes-béta aktivitásé pedig a tejhez igen hasonló, 94 Bq/kg volt 2007-ben. Ezek az értékek a 2006. évekhez hasonlóak.

A húsban és hústermékekben mért összes-béta és ⁴⁰K izotóp aktivitáskoncentrációk közötti korrelációt a 6.2.2. ábrán szemléltetjük. A 2006. év eredményeihez hasonlóan a korreláció itt is erősnek mondható.

Az ERMAH laboratóriumok mérési eredményeit a korábban már említett Egészségtudomány c. folyóiratban [2], a REH laboratóriumokét pedig éves jelentéseikben [4] is megtalálhatjuk.

6.2.1. táblázat. Hús és hústermék mérési eredmények éves jellemzői (EüM és FVM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	0,030	0,090	-	19	11
Cs-137	BE	-	0,039	0,28	-	14	8
Cs-137	BK	0,092	0,039	0,72	0,13	25	13
Cs-137	BP	-	0,11	0,22	-	15	12
Cs-137	BZ	-	0,030	0,20	-	31	26
Cs-137	CS	0,077	0,049	0,44	0,080	29	18
Cs-137	FE	0,10	0,030	0,78	0,13	30	5
Cs-137	GY	0,078	0,025	0,36	0,077	30	5
Cs-137	HA	-	0,043	0,11	-	21	12
Cs-137	HE	-	-	-	-	14	14
Cs-137	JA	-	0,074	0,097	-	6	4
Cs-137	KO	-	0,023	0,40	-	9	1
Cs-137	NO	0,10	0,040	0,17	0,031	17	7
Cs-137	PE	0,22	0,030	1,7	0,37	20	7
Cs-137	SO	0,26	0,066	2,3	0,54	18	7
Cs-137	SZ	-	0,022	0,31	-	26	21
Cs-137	TO	0,089	0,025	0,40	0,066	30	20
Cs-137	VA	0,11	0,025	0,49	0,12	15	2
Cs-137	VE	0,063	0,021	0,13	0,028	16	1
Cs-137	ZA	0,067	0,033	0,13	0,025	15	5
Sr-90	BA	-	0,0	0,51	-	8	0
Össz-béta	BA	85	49	110	16	19	0
Össz-béta	BE	130	73	240	46	14	0
Össz-béta	BK	100	56	150	20	25	0
Össz-béta	BP	84	9,5	130	37	27	0
Össz-béta	BZ	86	29	150	33	38	0
Össz-béta	CS	95	36	280	35	72	0
Össz-béta	FE	88	22	130	29	30	0
Össz-béta	GY	85	28	120	24	37	0
Össz-béta	HA	97	31	210	37	28	0
Össz-béta	HE	85	55	110	19	14	0
Össz-béta	JA	-	78	150	-	6	0
Össz-béta	KO	-	72	110	-	9	0
Össz-béta	NO	97	56	130	22	15	0
Össz-béta	PE	87	23	140	24	33	0
Össz-béta	SO	110	95	120	5,7	18	0
Össz-béta	SZ	91	38	330	52	26	0
Össz-béta	TO	96	34	150	26	38	0
Össz-béta	VA	100	51	130	19	14	0
Össz-béta	VE	100	76	130	14	16	0
Össz-béta	ZA	100	50	150	24	15	0
Cs-137	Összesen	0,11	0,021	2,3	-	400	199
Sr-90	Összesen	-	0,0	0,51	-	8	0
Össz-béta	Összesen	94	9,5	330	-	494	0

6.2.2. ábra. Hús és hústermékek összes-béta és ^{40}K aktivitáskonzentrációi közötti korreláció (EüM és FVM)

6.2.2. A Paksi Atomerőmű környezetében vett halminták mérési eredményei

A Paksi Atomerőmű környezetében a KvVM alá tartozó Dd-KTVF bajai laboratóriuma végzi a halak mintázását és mérését az erőmű előtti és utáni Duna-szakaszon.

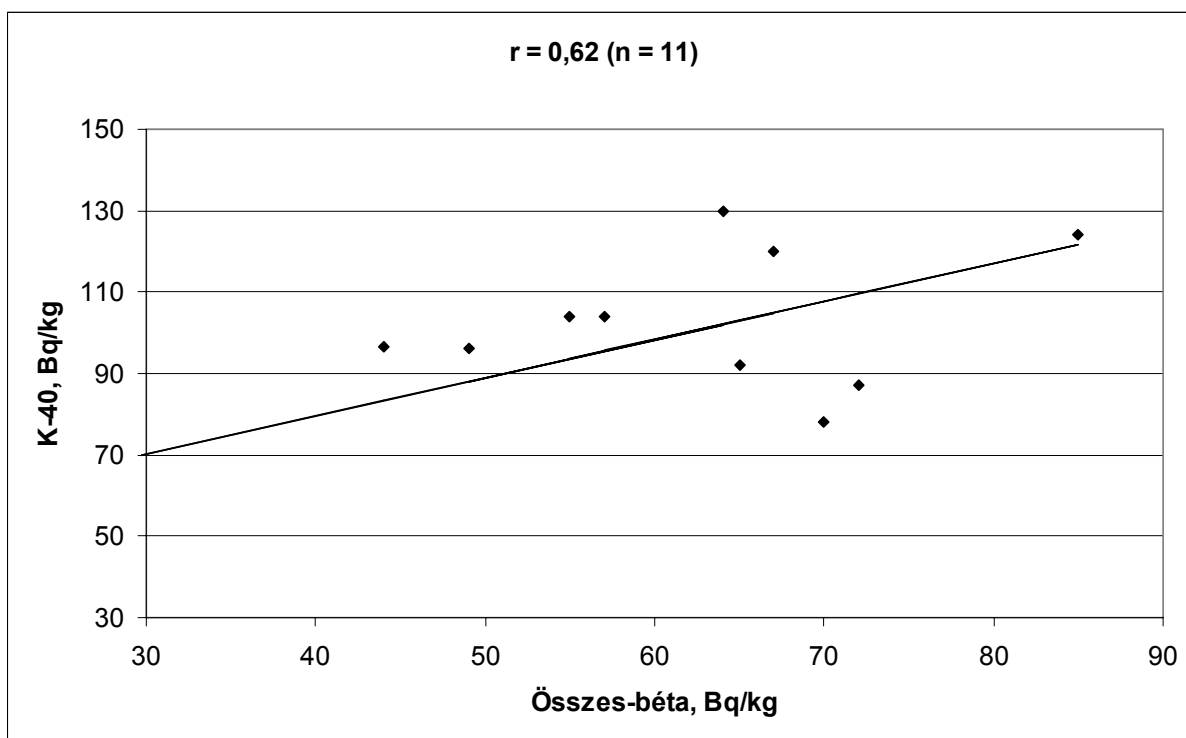
A dunai halakra, az erőmű utáni szakaszon kapott mérési eredményeket a 6.2.2. táblázatban foglaltuk össze.

Látható, hogy a mesterséges radionuklidok halakban mért koncentrációi – a szárazföldi tápláléklánc elemeihez hasonlóan – igen kicsik, a ^{137}Cs és ^{90}Sr -nál is a minták többségében kimutatási határ alattiak.

A halakban mért összes-béta és ^{40}K izotóp aktivitáskonzentrációk közötti korrelációt a 6.2.3. ábrán szemléltetjük. (Az eredmények kis száma nem teszi lehetővé következtetések levonását.)

6.2.2. táblázat. A Paksi Atomerőmű utáni Duna-szakaszon fogott halak mérési eredményeinek éves jellemzői (KvVM)

Radionuklid	Átlag Bq/kg	Minimum Bq/kg	Maximum Bq/kg	Szórás Bq/kg	N	Kh alatti
Cs-137	0,27	0,12	0,40	0,088	11	1
Sr-90	-	0,40	0,99	-	11	9
Össz-béta	60	27	85	16	11	0

6.2.3. ábra. Halak összes-béta és ^{40}K aktivitáskoncentrációi közötti összefüggés (KvVM)

7. Felszíni vizek

A felszíni vizek radioaktív szennyeződése nem csak normál időszakban, hanem általában még balesetek idején sem jelentős. Ennek ellenére a vizek monitorozása fontos feladat, hiszen ivóvizünk jelentős részben felszíni vízi eredetű.

7.1. Országos adatok

A KvVM területi felügyelőségeihez tartozó laboratóriumok az országos felszíni vízminőségi törzshálózat program keretében mérik a vizek összes-béta aktivitáskoncentrációit. A Paksi Atomerőmű környezet-ellenőrző programjához csatlakozóan a bajai laboratórium a Duna erőmű utáni szakaszán a víz ^{137}Cs és ^{90}Sr koncentrációit is ellenőrzi.

Az ERMAH mérési program keretében a laboratóriumok meggyéenként 1-1 mintavételi pontban havonta egy folyóvizet és negyedévente egy állóvizet mintáznak. A mintákon összes-béta, féléves egyesített mintákon pedig gamma-spektrometriai elemzést végeznek. Jellemző kimutatási határ: 2,3-20 mBq/l (^{90}Sr és ^{137}Cs).

A 2007. évben kapott mérési eredményeket a 7.1.1. táblázatban foglaltuk össze. A Dunában található mesterséges – csernobili eredetű – radionuklidok koncentrációja igen alacsony, néhány mBq/l nagyságrendű. A folyóvizek összes-béta aktivitáskoncentrációi nem érik el az 1 Bq/l értéket, állóvizeknél – sekély vizű tavaknál – azonban 1-2 Bq/l érték is előfordul. Az eredmények szóródása jelentős, a maximum és minimum értékek aránya néhány tízszeres is lehet.

7.1.1. táblázat. Egyes felszíni vizek mérési eredményeinek éves jellemzői (EüM és KvVM)

Radionuklid	Víz neve	Átlag mBq/l	Minimum mBq/l	Maximum mBq/l	Szórás mBq/l	N	Kh alatti
Cs-137	Balaton	-	15	43	-	2	2
Cs-137	Duna	4,1	0,28	10	3,4	45	28
Cs-137	Fehér tó	-	10	10	-	2	2
Cs-137	Fertő tó	-	14	22	-	2	2
Cs-137	Halastó (Orfű)	-	15	67	-	2	2
Cs-137	Hátori tó	-	13	14	-	2	2
Cs-137	Hármas-Körös	-	10	10	-	3	3
Cs-137	Hévíz	-	13	14	-	2	2
Cs-137	Horgásztó (Kecskemét)	-	-	10	-	1	1
Cs-137	Kapos	-	-	4,2	-	1	1
Cs-137	Kondor tó	-	5,3	9,2	-	4	4
Cs-137	Maros	-	10	10	-	5	5
Cs-137	Rába	-	3,5	5,5	-	3	3
Cs-137	Sárvári tó	-	6,0	10	-	2	2
Cs-137	Séd	-	4,9	5,1	-	2	2
Cs-137	Szelidi tó	-	1,2	9,7	-	6	5
Cs-137	Szinva	-	3,9	5,2	-	2	1
Cs-137	Tisza	-	10	10	-	10	10
Cs-137	Velencei tó	-	13	16	-	2	2
Sr-90	Duna	-	0,70	2,2	-	16	10
Össz-béta	Balaton	250	210	310	24	24	0
Össz-béta	Berettyó	-	220	610	-	9	0
Össz-béta	Bódva	130	100	210	30	12	0
Össz-béta	Deseda	-	-	110	-	1	0
Össz-béta	Dombori tó	-	-	210	-	1	0
Össz-béta	Dráva	-	90	210	-	9	0
Össz-béta	Duna	130	10	600	49	167	0
Össz-béta	DVCS	140	110	210	27	11	0
Össz-béta	Eger patak	-	350	630	-	8	0
Össz-béta	Fehér tó	-	390	550	-	4	0
Össz-béta	Fehér-Körös	-	100	130	-	12	8
Össz-béta	Fekete-Körös	-	100	700	-	12	7
Össz-béta	Fertő tó	-	930	1200	-	4	0
Össz-béta	Gyöngyös patak	-	220	250	-	3	0
Össz-béta	Halastó (Orfű)	-	91	110	-	3	0
Össz-béta	Hátori tó	-	19	64	-	4	0
Össz-béta	Hármas-Körös	-	100	210	-	15	9
Össz-béta	Hernád	180	140	240	28	12	0
Össz-béta	Hévíz	-	-	140	-	1	0
Össz-béta	Horgásztó (Kecskemét)	-	150	210	-	3	0
Össz-béta	Kapos	-	130	430	-	8	0
Össz-béta	Kondor tó	130	110	150	10	12	0
Össz-béta	Kőérberki patak	530	100	700	160	14	0
Össz-béta	Kraszna	460	280	680	150	10	0

7.1.1. táblázat. (folytatás).

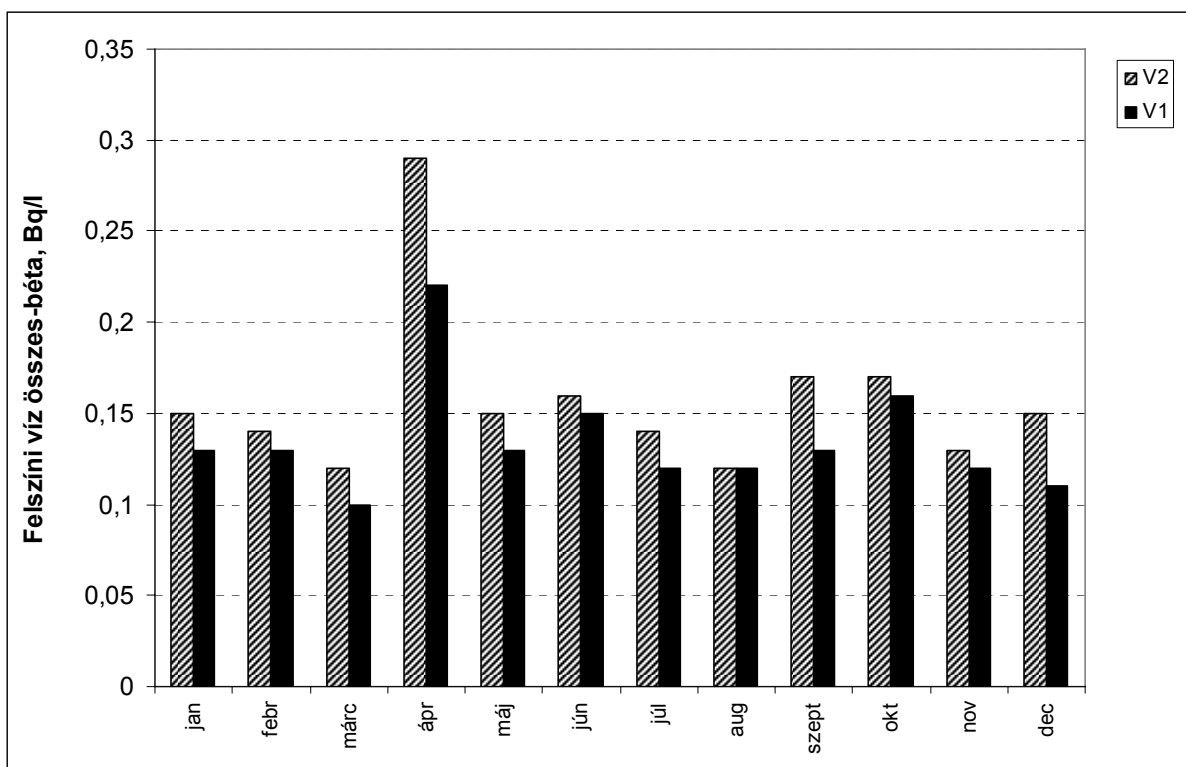
Radionuklid	Víz neve	Átlag mBq/l	Minimum mBq/l	Maximum mBq/l	Szórás mBq/l	N	Kh alatti
Össz-béta	Lajta	120	100	130	13	10	0
Össz-béta	Maros	160	100	280	59	16	6
Össz-béta	Nádor- csatorna	-	370	480	-	9	0
Össz-béta	Omszki tó	-	100	400	-	2	0
Össz-béta	Pinka	-	90	130	-	9	0
Össz-béta	Rába	150	80	260	42	31	0
Össz-béta	Rakamaz	260	88	1200	330	10	0
Össz-béta	Sajó	180	150	220	26	12	0
Össz-béta	Sárvári tó	-	110	140	-	3	0
Össz-béta	Sebes-Körös	-	100	230	-	13	8
Össz-béta	Séd	150	72	300	65	11	0
Össz-béta	Sió	300	230	410	66	10	0
Össz-béta	Sóstó (Kiskunhalas)	-	-	460	-	1	0
Össz-béta	Szamos	-	130	410	-	9	0
Össz-béta	Szelidi tó	200	110	500	69	24	0
Össz-béta	Szinva	160	88	220	46	12	0
Össz-béta	Tarján patak	-	170	230	-	3	0
Össz-béta	Tisza	160	60	370	76	55	10
Össz-béta	Túr	-	100	570	-	9	0
Össz-béta	Velencei tó	1700	1500	2100	180	12	0
Össz-béta	Zala	-	69	650	-	6	0

7.2. Létesítmények környezetének felszíni vizeiben mért aktivitáskoncentrációk

7.2.1. A Paksi Atomerőmű ellenőrzési adatai

Az erőmű környezet-ellenőrzési programja keretében rendszeresen méri a hidegvíz (V1) és melegvíz csatorna (V2) vizének aktivitáskoncentrációit. Az összes-béta aktivitások havi átlagait a 7.2.1. ábrán mutatjuk be.

A hidegvízcsatorna vizének aktivitáskoncentrációja meg kell hogy egyezzen a Dunáéval. Az erőmű hulladék vizeivel terhelt melegvízcsatornánál – a természetes radionuklidok járulékát is tartalmazó – összes-béta aktivitáskoncentráció emelkedése várható. A 7.2.1. ábrán a melegvízcsatorna vizének havi átlagai az esetek többségében meghaladják a hidegvízcsatorna hasonló értékeit.

7.2.1. ábra. A Paksi Atomerőmű hideg- és melegvízcsatornájában mért összes-béta aktivitáskoncentrációk

7.2.2. Az RHFT környezetében végzett felszíni víz mérések eredményei

A vízminták mintavétele kiterjed a csapadéokra (2 ponton), a felszíni vizekre (12 ponton), valamint a talajvízre (27 ponton). A mintavételi gyakoriság havi, féléves, illetve éves.

Az összes-béta mérésekhez legalább 2 liter vízmennyiséget párolnak be, és a bepárlási maradékból 1 g aktivitását mérik. A mérés kimutatási határa 10 mBq/l. A gamma-spektrometriai méréshez általában 10 liter vizet párolnak be, és a teljes bepárolt mennyiséget elemzik. A mérés jellemző kimutatási határa 1-2 mBq/l (a ^{137}Cs radionuklidra).

Az RHFT környezetében végzett felszíni víz mérések eredményeit a 7.2.2. táblázat foglalja össze. Az ellenőrzési eredmények nem térnek el az országos mérési program keretében felszíni vizekre kapott eredményektől (7.1.1. táblázat).

7.2.2. táblázat. Az RHFT környezetében végzett felszíni víz mérési eredményeinek éves jellemzői

Radionuklid	Átlag Bq/l	Minimum Bq/l	Maximum Bq/l	Szórás Bq/l	N	Kh alatti
C-14	-	0,025	0,028	-	4	0
Cs-137	-	-	-	-	17	17
H-3	0,83	0,67	1,1	0,15	12	0
K-40	0,68	0,19	1,7	0,39	22	0
Pb-212	0,011	0,0051	0,016	0,0030	12	1
Ra-226	-	0,0095	0,071	-	8	6
Összes-béta	0,45	0,10	1,3	0,26	18	0

8. Ivóvíz

Az ivóvízre fokozottan érvényes az, amit a felszíni vizek bevezető részében írtunk, azaz radioaktív szennyeződése nem csak normál időszakban, hanem általában még balesetek idején sem jelentős. Az ivóvíz stratégiai jelentősége miatt monitorozása azonban ennek ellenére kiemelten fontos feladat.

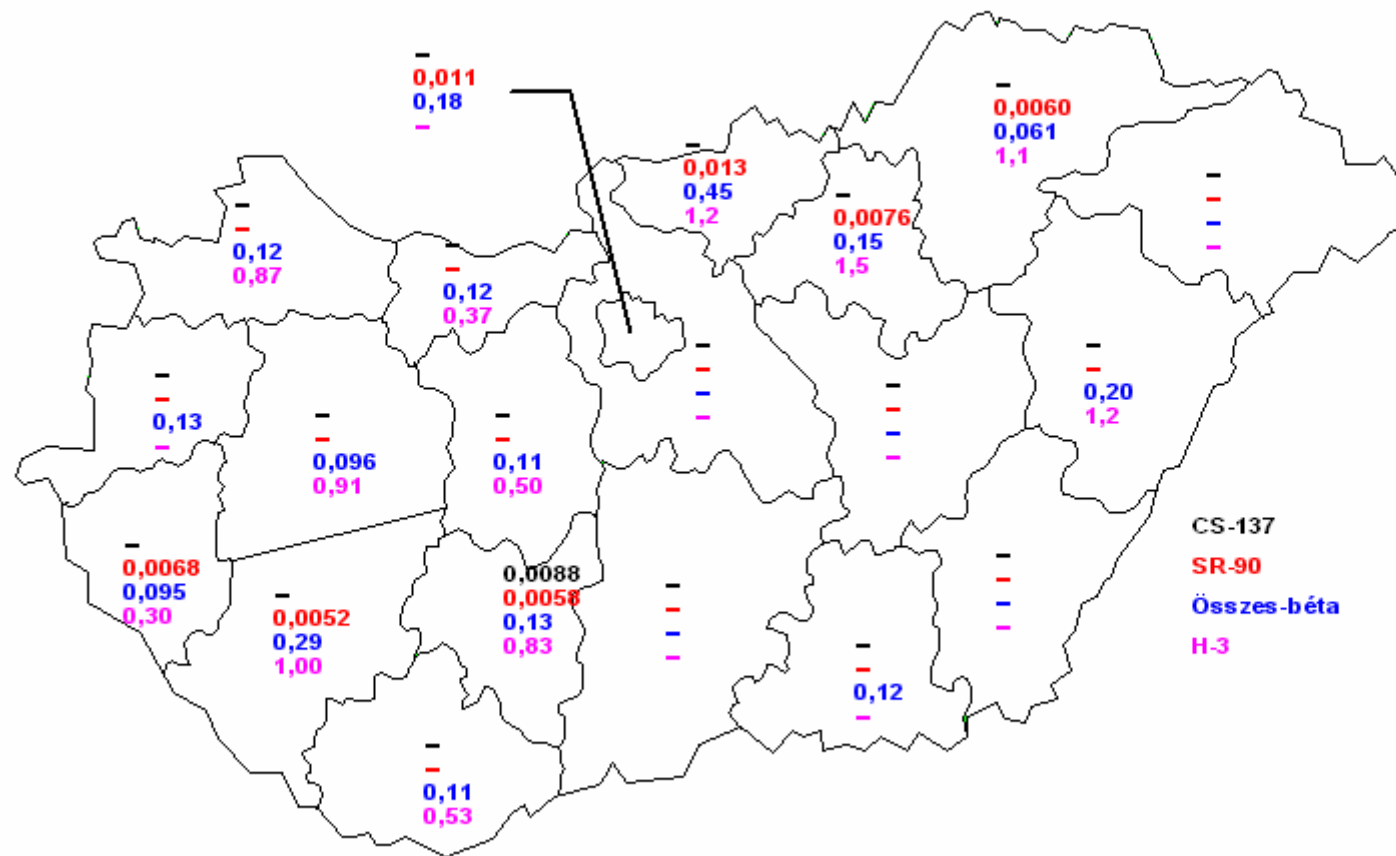
8.1. Vezetékes ivóvíz országos adatok

Országos ivóvíz-ellenőrzési programot az EüM ERMAH laboratóriumok végeznek. A mintavételi program megyénkénti negyedéves mintázást ír elő az összes-béta mérésekhez. Ezenkívül a ^3H és ^{90}Sr vizsgálatokhoz évi 2-2 mintát vesznek megyénként. Jellemző kimutatási határok: 0,1-0,2 Bq/l (^3H), 2-20 mBq/l (^{90}Sr) és 8 mBq/l (összes-béta).

Az ivóvíz aktivitáskoncentrációira kapott maximumok országos eloszlását a 8.1.1. ábra szemlélteti. Az ivóvízmintákra vonatkozó mérési eredmények további jellemzőit a 8.1.1. táblázatban foglaltuk össze. A táblázatból látható, hogy a ^{90}Sr aktivitáskoncentrációk a minták több mint háromnegyedénél kimutatási határ alattiak voltak.

Az összes-béta aktivitások átlagai a 0,1 Bq/l érték körüliek, azonban így is jóval az Egészségügyi Világszervezet által ajánlott szint (1 Bq/l) alatt maradtak. Az ivóvíz trícium aktivitáskoncentrációi két jellemző csoportba sorolhatók. A felszíni víz eredetű ivóvizeknél az érték hasonló a felszíni vizekéhez, 1-2 Bq/l nagyságú. A mélységi ivóvizek (karszt, artézi) trícium koncentrációi viszont legfeljebb a néhány tized Bq/l értéket érik el.

Az ivóvíz ^3H aktivitáskoncentrációinak országos, éves átlaga 0,59 Bq/l, a legnagyobb érték is jóval kisebb mint az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X.25.) kormányrendeletben európai uniós ajánlás alapján megadott indikátor paraméter (100 Bq/l). A ^{90}Sr koncentrációi 0,0018-0,013 Bq/l között vannak, az összes-béta aktivitások átlaga 0,1 Bq/l.

8.1.1. ábra. Ivóvíz mérési eredmények éves maximum értékei (EüM, Bq/l) (a megyék jelentős részénél kimutatási határ alatti volt minden eredmény)

8.1.1. táblázat. Ivóvíz mérési eredmények éves jellemzői (EüM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/l	Minimum Bq/l	Maximum Bq/l	Szórás Bq/l	N	Kh alatti
Cs-137	BA	-	-	-	-	1	1
Cs-137	BZ	-	-	-	-	1	1
Cs-137	CS	-	-	-	-	3	3
Cs-137	FE	-	-	-	-	1	1
Cs-137	GY	-	-	-	-	1	1
Cs-137	HA	-	-	-	-	1	1
Cs-137	HE	-	-	-	-	1	1
Cs-137	KO	-	-	-	-	1	1
Cs-137	NO	-	-	-	-	1	1
Cs-137	SO	-	-	-	-	1	1
Cs-137	TO	-	0,0045	0,0088	-	20	18
Cs-137	VA	-	-	-	-	1	1
Cs-137	VE	-	-	-	-	1	1
Cs-137	ZA	-	-	-	-	1	1
H-3	BA	-	0,48	0,53	-	2	0
H-3	BZ	-	0,87	1,2	-	2	0
H-3	FE	-	-	0,50	-	2	1
H-3	GY	-	0,36	0,87	-	2	0
H-3	HA	-	0,33	1,2	-	6	1
H-3	HE	-	1,0	1,5	-	2	0
H-3	KO	-	0,37	0,37	-	2	0
H-3	NO	-	0,88	1,2	-	2	0
H-3	SO	-	0,89	1,1	-	2	0
H-3	TO	0,47	0,15	0,83	0,25	24	4
H-3	VA	-	-	-	-	2	2
H-3	VE	-	0,67	0,91	-	2	0
H-3	ZA	-	0,25	0,30	-	2	0
Sr-90	BA	-	-	-	-	2	2
Sr-90	BP	-	0,0018	0,012	-	2	0
Sr-90	BZ	-	-	0,0060	-	2	1
Sr-90	FE	-	-	-	-	2	2
Sr-90	GY	-	-	-	-	2	2
Sr-90	HA	-	-	-	-	6	6
Sr-90	HE	-	-	0,0076	-	2	1
Sr-90	KO	-	-	-	-	2	2
Sr-90	NO	-	-	0,013	-	2	1
Sr-90	SO	-	-	0,0052	-	2	1
Sr-90	TO	-	0,0032	0,0058	-	22	20
Sr-90	VA	-	-	-	-	2	2
Sr-90	VE	-	-	-	-	2	2
Sr-90	ZA	-	-	0,0068	-	2	1
Összes-béta	BA	-	0,098	0,11	-	4	0
Összes-béta	BP	0,12	0,094	0,18	0,031	35	1
Összes-béta	BZ	-	0,012	0,061	-	4	0
Összes-béta	CS	0,060	0,026	0,12	0,029	11	0
Összes-béta	FE	-	0,073	0,11	-	4	0
Összes-béta	GY	-	0,059	0,12	-	4	0
Összes-béta	HA	0,12	0,080	0,20	0,030	35	0

8.1.1. táblázat. (folytatás).

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/l	Minimum Bq/l	Maximum Bq/l	Szórás Bq/l	N	Kh alatti
Összes-béta	HE	-	0,078	0,15	-	4	0
Összes-béta	KO	-	0,098	0,12	-	4	0
Összes-béta	NO	-	0,090	0,45	-	4	0
Összes-béta	PE	-	-	-	-	1	1
Összes-béta	SO	-	0,067	0,29	-	4	0
Összes-béta	TO	0,081	0,056	0,13	0,021	60	0
Összes-béta	VA	-	0,069	0,13	-	4	0
Összes-béta	VE	-	0,055	0,096	-	4	0
Összes-béta	ZA	-	0,080	0,095	-	4	0
Cs-137	Összesen	-	0,0045	0,0088	-	35	33
H-3	Összesen	0,59	0,15	1,5	-	52	8
Sr-90	Összesen	-	0,0018	0,013	-	52	43
Összes-béta	Összesen	0,10	0,012	0,45	-	186	2

8.2. Ásványvizek

Bár az ásványvizek a hatósági szabályozás szempontjából nem tartoznak az ivóvíz kategóriába – azaz kivételek pl. az utóbbi minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X.25.) kormányrendelet előírásai alól is – hazánkban is erősen emelkedő mértékű fogyasztásuk indokolja radiológiai szempontból történő vizsgálatukat.

Az EüM ERMAH mérési programjában a decentrumok és az alapszintű laboratórium megyéiben szerepel negyedévenkénti mintavétel. A 2007-ben kapott eredményeket a 8.2.1. táblázatban foglaltuk össze. A mérések jellemző kimutatási határai: 0,1-0,2 Bq/l (összes-béta) és 0,05-0,1 Bq/l (^{137}Cs).

Az ásványvizekre kapott eredményeket a 8.1.1. táblázatban szereplő aktivitáskoncentrációkkal összevetve megállapítható, hogy a vizsgált ásványvizek összes-béta aktivitása nem haladja meg jelentősen a vezetékes ivóvizek hasonló értékeit, ami a 2005. évi jelentésben közölt, speciális felmérésben szereplő ásványvizek több mint felére kapott eredménytől eltérő képet tükröz továbbra is.

8.2.1. táblázat. Ásványvíz mérési eredmények jellemzői (EüM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/l	Minimum Bq/l	Maximum Bq/l	Szórás Bq/l	N	Kh alatti
Cs-137	HA	-	-	-	-	1	1
Összes-béta	BP	-	0,10	0,12	-	9	2
Összes-béta	BZ	-	0,032	0,32	-	4	0
Összes-béta	CS	-	0,070	0,090	-	4	0
Összes-béta	GY	-	0,32	0,38	-	4	1
Összes-béta	HA	-	0,060	0,27	-	4	0
Összes-béta	TO	-	0,046	0,067	-	4	0
Cs-137	Összesen	-	-	-	-	1	1
Összes-béta	Összesen	0,14	0,032	0,38	-	29	3

9. Vegyes élelmiszer

A „vegyes élelmiszer” megnevezés a lakosság által közvetlenül fogyasztott (feldolgozott, főtt) ételeket takarja. Az országos ellenőrzési programot az EüM ERMAH laboratóriumok végzik. A mintavétel gyakorisága féléves és az ún. decentrum régiókra terjed ki. A program összeállításánál cél volt, hogy a vizsgált készétel közétkeztetésből származzon, minél nagyobb lakossági csoport fogyasztását reprezentálja. Az ételmintákat 5 munkanapon (ha megoldható, egy teljes héten keresztül gyűjtik).

9.1. Országos adatok

A ^{90}Sr és ^{137}Cs radionuklidok aktivitáskoncentrációit az ERMAH laboratóriumok az ételminták hamvasztása után határozzák meg. A 2007. évi eredményeket a 9.1.1. táblázatban foglaltuk össze. Az eredményeket Bq/nap egységben adtuk meg. Jellemző kimutatási határok: 0,01-0,08 Bq/kg (^{90}Sr és ^{137}Cs radionuklidra egyaránt).

A táblázatban közölt eredményekből látható, hogy a ^{137}Cs koncentrációk mindegyik vizsgált mintában a kimutatási határ alatt volt. A lakosság által fogyasztott ételekben tehát a csernobili eredetű ^{137}Cs aktivitáskoncentrációja mára nem haladja meg a 0,07 Bq/nap szintet. A minták ^{90}Sr koncentrációja hasonlóan alakult, azonban a mérési módszer által nyújtott nagyobb érzékenység miatt a minták közel felénél kimutatási határ feletti eredményeket kaptunk.

9.1.1. táblázat. Vegyesélelmiszer-minták mérési eredményeinek éves jellemzői (EüM)

Radionuklid	Megye	Átlag Bq/nap	Minimum Bq/nap	Maximum Bq/nap	Szórás Bq/nap	N	Kh alatti
Cs-137	BP	-	-	-	-	2	2
Cs-137	BZ	-	-	-	-	2	2
Cs-137	GY	-	-	-	-	2	2
Cs-137	HA	-	-	-	-	2	2
Cs-137	TO	-	-	-	-	2	2
Sr-90	BP	-	-	0,026	-	2	1
Sr-90	BZ	-	-	0,064	-	2	1
Sr-90	GY	-	-	-	-	2	2
Sr-90	HA	-	-	-	-	2	2
Sr-90	TO	-	0,0047	0,013	-	2	0
Összes-béta	BP	-	32	40	-	2	0
Összes-béta	CS	-	23	31	-	2	0
Összes-béta	HA	31	18	52	11	10	0
Cs-137	Összesen	-	-	-	-	10	10
Sr-90	Összesen	-	0,0047	0,064	-	10	6
Összes-béta	Összesen	31	18	52	-	14	0

10. A természetes eredetű sugárterhelés fontosabb forrásai

Természetes sugárterhelés alatt az élővilágra annak kialakulása óta ható, a Föld egyes részein különböző nagyságú sugárterhelést értjük. A természetes sugárterhelés jellemző világátlagos 2,0 mSv, azonban Földünk egyes területein ennél öt-tízszer nagyobb átlagértékek is előfordulnak (pl. India, Brazília, Kenya, Irán és Svédország egyes részein). Hazánkban elsősorban a radontól és bomlástermékeiktől származó nagyobb sugárterhelés miatt az átlagos sugárterhelés 3,1 mSv.

Az ez évi jelentésünkben a RAD Labor országos radonszint felmérésének a 2006. évi jelentésünkben közölt eredményeinek egy rövidített kivonatát ismertetjük, a 2007. évi eredményeket a 2008. évi eredményekkel együtt a következő évi jelentésünkben fogjuk ismertetni.

10.1. A RAD Labor országos felmérése

A radonszint a radon aktivitáskoncentráció (Bq/m^3) éves átlaga. Ennek mérése a lakóterekbe kihelyezett CR39 passzív nyomdetektorokkal történt. Az adott lakótérben három évszakban besugárzott detektorok eredményeiből becsült negyedik, (nyári) évszak adatával kiegészítve, a négy évszak radon aktivitáskoncentrációját a besugárzási napok számával súlyozva kapták meg az éves átlagot, azaz a radonszintet. A radonszintek mérési bizonytalansága (hibája) 50 Bq/m^3 alatt $\approx 20\%$, 100 Bq/m^3 fölött 10% alatt van, s a hiba annál kisebb, minél nagyobb a mért radonszint.

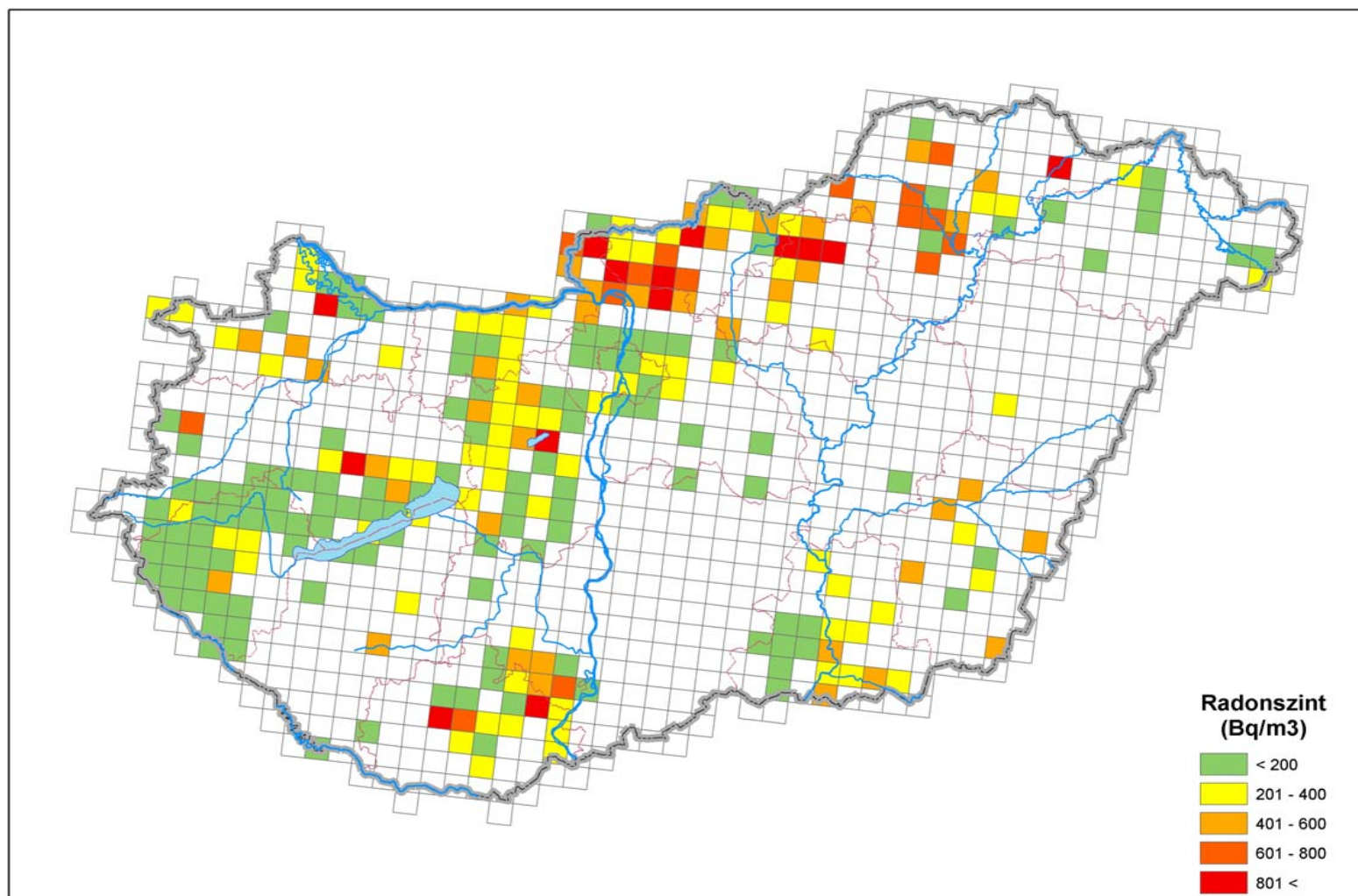
Az 1994-2006 közötti időszakban 17224 lakótérben történt mérés, közülük 11474 esetben 2006. végére a ház szerkezetét felmérő lapokat már feldolgozták.

A 10.1.1. ábra az 1994 és 2006 között mért 17224 lakótér radonszintjeit mutatja be $10 \text{ km} \times 10 \text{ km}$ négyzethálóban, minden négyzeten a maximum értéket választva a színezés alapjául.

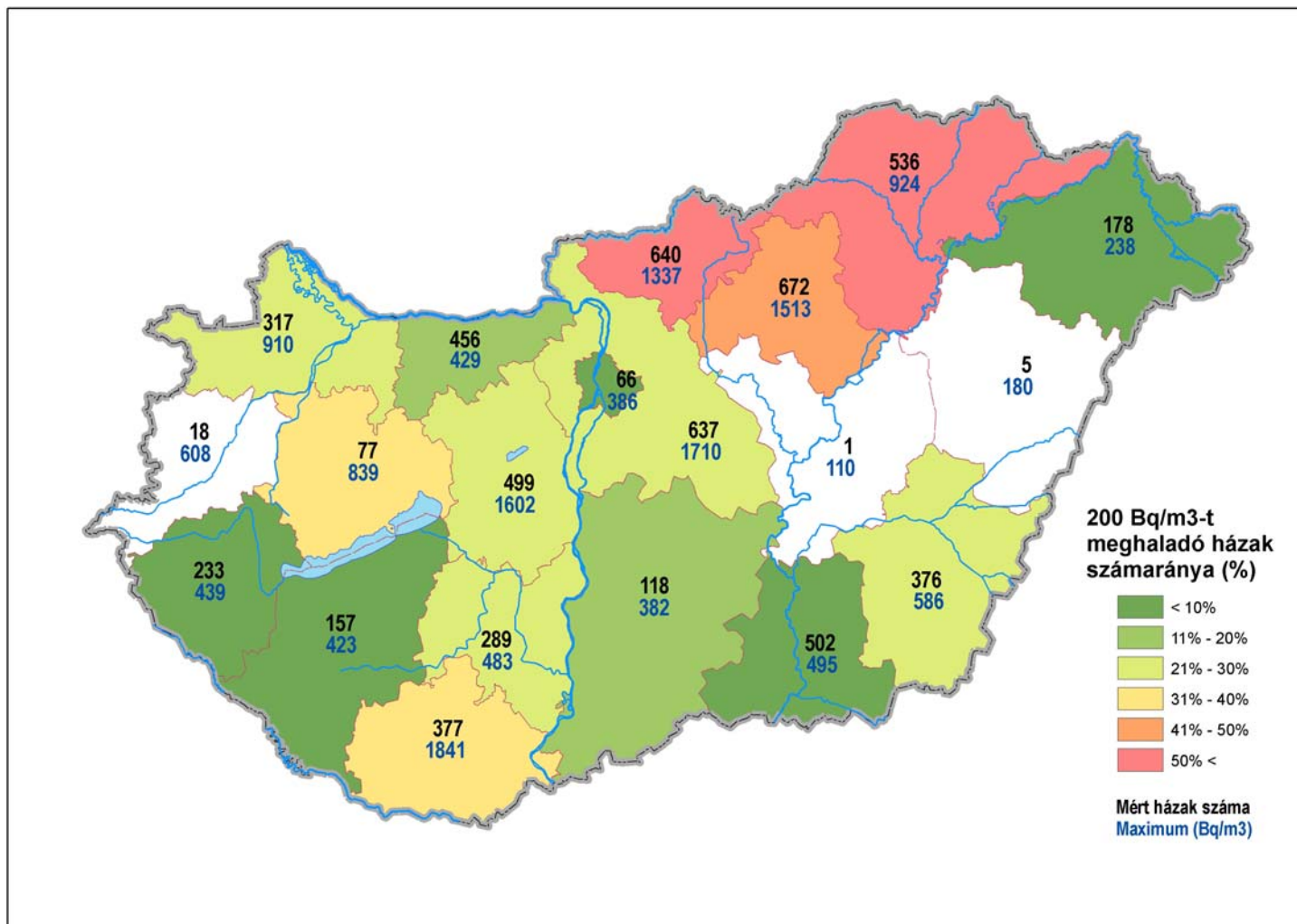
Az alápincézetlen, földszintes házakban (összes mintaszám 6154) történt mérések eredményeinek megyei összesítését mutatja a 10.1.2. ábra. A 200 Bq/m^3 radonszintet meghaladó lakások számarányát 3 megyében (VA, JA és HA) nem lehetett meghatározni, mert nem volt hozzá elegendő adat.

A RAD Labor kutatásai részben a GVOP-3.1.1. -2004-5-0384/3.0 projekt keretében az Európai Unió és a Magyar Köztársaság támogatásával valósulnak meg, irányító hatóság a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség.

10.1.1. ábra. Magyarországi lakóterek radonszintje – a mért értékek maximuma

10.1.2. ábra. Radonszint földszintes házak alapincézetlen szobáiban. (Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád és Pest megyék jelentős geológiai változatossága miatt a radonszintek e megyék területén jelentősen különbözőek)

Irodalom

[1] A Paksi Atomerőmű Sugárvédelmi Osztálya 2007. évi jelentése (Szerk.: Dr. Bujtás Tibor, PA Zrt., Paks, 2008. március)

[2] Kocsy Gábor, Fülöp Nándor, Guzzi Judit és mtársai: Környezeti sugáregészségügyi mérési eredmények 2007-ban (Egészségtudomány, megjelenés alatt)

[3] HAKSER 2007 – A Hatósági Környezeti Sugárvédelmi Ellenőrző Rendszer 2007. évi jelentése (Szerk.: Fülöp Nándor, OSSKI, Budapest, megjelenés alatt)

[4] FVM REH – éves jelentések